

AURELIA DIACONESCU

AUREL FILIMON

(4.III.1891 - 6.III.1946)

**FONDATORUL MUZEULUI DIN TÂRGU-MUREȘ
ACTIVITATEA ETNOGRAFICĂ**

Aurelia Diaconescu

Aurel Filimon (04. III. 1891 – 06.III.1946)
Fondatorul Muzeului din Târgu-Mureș
Activitatea Etnografică

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DIACONESCU, AURELIA

AUREL FILIMON (4.III.1891 - 6.III.1946) FONDATORUL MUZEULUI DIN TÂRGU-MUREȘ. ACTIVITATEA ETNOGRAFICĂ/AURELIA DIACONESCU - Târgu-Mureș:

Editura Cezara Codruța Marica, 2009

I.S.B.N. 978-973-1728-62-9

Ilustrația copertei I: Aurel Filimon la Expoziția de la București (1937)

Editura Cezara Codruța Marica

Copyright © Aurelia Diaconescu , 2009

Consilier editorial: Angela Pop

Lector: Emilia Dobrean

Tiparul executat la INTERMEDIA GROUP

Str.Cuza Vodă nr.57, Târgu-Mureș, tel. 0265-216666

România

MUZEUL JUDEȚEAN MUREȘ

SECȚIA DE ETNOGRAFIE ȘI ARTĂ POPULARĂ

AURELIA DIACONESCU

**AUREL FILIMON
(4.III.1891 - 6.III.1946)
FONDATORUL MUZEULUI DIN TÂRGU-MUREȘ
ACTIVITATEA ETNOGRAFICĂ**

Editura Cezara Codruța Marica
2009

În paradigma ctitoriilor culturale

Apreciem că autoarea cercetării de față, Aurelia Diaconescu, îl include, fără rezerve, pe Aurel Filimon în paradigma ctitoriilor culturale. Demersul este *un act de verificare intelectuală*, căci Aurel Filimon reprezintă o biografie culturală de excepție, o conștiință intelectuală și civică vie, deplină prin luciditate și trudă. Nu întâmplător vorbea S.Mehedinți de „*silințele*” lui Aurel Filimon.

Prin studiul monografic al Aureliei Diaconescu, viața și opera lui Aurel Filimon sunt percepute ca aparținând tezaurizării culturale. Ceea ce doar sugera H.H. Stahl, altădată, despre *omul rar*, Aurelia Diaconescu detaliază prin forța documentelor cuprinse cu fervoare în comentarii concludente. Aurel Filimon nu este doar fondatorul Muzeului din Târgu-Mureș, ci personalitatea cu *funcție* modelatoare în cultură, purtătorul *ideii de sămânță*, înțelegând cercetarea etnografică și organizarea ei în forme instituționalizate ca fundamente în numirea adecvată a etnogenezei și unității culturale a poporului român. Pentru Aurel Filimon și etnografia era *magistra vitae*, ducând spre maturizarea spiritului de cunoaștere, știind, cum spuneau corifeii *Școlii Ardelene*, „dacă iaste rândul bine și cum să cade întocmit și făcut”. Marele etnograf a preluat, de fapt, profunzimi din *cuvântarea minții Școlii Ardelene* și din spiritul astrist, în inegalabila sa operă culturală.

Aurelia Diaconescu privește valoarea întregului. De la datele incipiente ale colecției de arheologie și etnografie din Târgu-Mureș la înființarea Societății de Arheologie, Istorie și Etnografie, de la activitatea lui Aurel Filimon la *Muzeul de Artă Națională* la desăvârșirea ideii de muzeu la Târgu-Mureș, de la completarea colecțiilor bibliotecii publice târgumureșene, cu cărți în limba română, la studiile de antropologie, de la iscusința organizării expozițiilor etnografice de la Paris și New-York sau cele din Germania și Italia la suferința anului 1940, toate acestea ordonând un timp cultural rostitor, o gândire exemplară prin limpezime și consecvență profesional-umană.

Studiul Aureliei Diaconescu exprimă reprezentativitatea operei lui Aurel Filimon, pornind de la adâncimile spiritualității românești identificate în *Fondul Aurel Filimon*, în cele 1500 de piese etnografice de *tezaur*, achiziționate între 1918 și 1940. Prin prâsnele și inele de mire, chimire, teascuri, care de lemn, râșnițe, mori, bâte ciobănești, blidare, furci de tors,

războaie de țesut, troițe, icoane pe sticlă și lemn, dar și prin costumele populare din *Monorul* natal, pe care nu o dată le îmbrăca, Aurel Filimon dovedea puterea de rezistență prin artă, iscusința, armonia și umanitatea etnografiei românești, virtuțile încorporate în diversitatea și măiestria etnografică, lirismul artei populare, disponibilitățile acesteia în a numi expresiv sentimentul românesc al ființei. Prin destinul cu accente tragice, Aurel Filimon a unit în preocupările și trăirile sale Capitala cu zone ale Bistriței, Maramureșului, Hunedoarei sau Mureșului, unde descoperă, la Suseni, celebra *Fibulă*, devenită emblema Muzeului Județean Mureș. Fiecare segment al acestui periplu – argumentează Aurelia Diaconescu - poartă pecetea unicității operei culturale a lui Aurel Filimon, cel care știa să așeze *dăruirea* în *dăinuire*.

Într-un timp al înjosirii valorilor, studiul Aureliei Diaconescu așază în onoare o secvență din postumitatea unui ctitor care a purtat pasiunea irepresibilă a adevărului și voința autentică ce a născut tradiție etnografică. *S-a spus cu dreptate* – consemna Nietzsche în „Nașterea filozofiei” – *că un popor nu va fi caracterizat atât prin oamenii săi mari, cât prin felul în care îi recunoaște și îi cinstește pe acești oameni mari*.

Prof. dr. Valentin Marica

Argument

Muzeul Etnografic din Târgu Mureș își propune editarea unei colecții de „Caiete” care să cuprindă cataloage de colecții din patrimoniul Muzeului de Etnografie și Artă Populară sau studii și cercetări ale specialiștilor din muzeu, pe teme de patrimoniu. În acest demers este normal ca primul Caiet să fie dedicat fondatorului Muzeului târgumureșean și întemeietorului colecțiilor etnografice care au stat la baza deschiderii muzeului în luna aprilie 1934. Întreaga istorie a Muzeului se leagă în mod nemijlocit de numele lui Aurel Filimon, personalitate marcantă în viața culturală mureșeană din perioada interbelică și cel care a pus bazele cercetării etnografice din ținuturile mureșene.

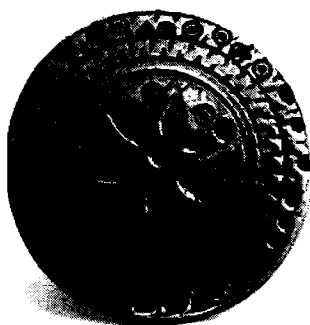
Cataloagele de colecție sunt valoroase în cunoașterea și promovarea creației populare, prin intermediul obiectelor etnografice autentice păstrate în depozitele instituției muzeale. Demersul științific se impune în zilele noastre, în care se înregistrează transformări fără precedent în viața satelor mureșene, perioadă în care suntem martorii apariției unei arte hibride.

Cataloagele de colecție se constituie într-un instrument de lucru pentru specialiști, având posibilitatea de a oferi o importantă cantitate de informații selectate cu rigurozitate științifică și o sursă de documentare pentru cei interesați de valorile autentice ale creației populare pentru a-și forma o părere proprie despre valoarea ei, cultură care reprezintă patrimoniul național parte componentă a patrimoniului cultural European

Realizarea acestei colecții își are temeiul în concepția noastră asupra rolului pe care îl are etnografia ca știință, asupra direcțiilor și priorităților de cercetare în acest domeniu, de a sluji prin intermediul investigațiilor sale în modul cel mai eficient și direct scopului de propășire a civilizației și culturii populare, precum și cel de educare a cetățenilor în spiritul păstrării și prețuirii valorilor tradiționale

Pentru realizarea acestui Caiet mulțumim d-nei Aurelia Veronica Filimon, fiica fondatorului Muzeului județean Mureș, pentru colaborarea de o viață cu secția de Etnografie, precum și amabilitatea de a ne pune la dispoziție fotografii și documente legate de viața și activitatea lui Aurel Filimon, care au întregit în mod fericit materialele deținute de Muzeu.

Aurelia Diaconescu

AUREL FILIMON (4.III.1891 - 6.III.1946)
FONDATORUL MUZEULUI DIN TARGU-MURES.
ACTIVITATEA ETNOGRAFICĂ

O valoroasă colecție de etnografie și artă populară existentă în patrimoniul Muzeului Etnografic din Târgu-Mureș i-o datorăm neobositului colecționar Aurel Filimon, întemeietor al cercetării etnografice mureșene, care își începe activitatea etnografică într-o perioadă când pe plan național se înregistrează câteva momente cu adevărat importante în evoluția etnografiei românești. Primele decenii ale secolului XX sunt marcate de necesitatea adoptării unei metode științifice în domeniul cercetării etnografice. Romulus Vuia reușise la Cluj să scoată etnografia de sub tutela altor științe și să-i imprime caracterul unei științe independente. Era de părere că influențele din partea altor științe înrudite (ale căror reprezentanți, lucrând în etnografie, au imprimat cercetărilor lor spiritul și metodele disciplinelor în care s-au format) nu vor înceta, decât atunci când cercetările etnografice vor fi îndrumate și efectuate numai de cercetători crescuți în spiritul acestei discipline, cu mijloace de cercetare științifice proprii etnografiei. Aurel Filimon era de părerea unei conlucrări între filologie, etnografie și folclor. În acest context, este de consemnat cea mai veche mărturie care atestă preocupările sale din domeniul cercetării etnografice și a folclorului în egală măsură, așa cum reiese din scrisoarea adresată de A. Filimon lui I.Bianu, în data de 12 martie 1913, în care face referire la „o colecțiune de cântări populare, balade, strigături, povești, colinde din tractul Vișeuului și Iza vo 6000 bucate”, solicitând ajutor pentru tipărirea lor.

În aceeași scrisoare pomeneste despre consemnarea obiceiurilor de nuntă și înmormântare din comuna Vișeu de Sus („Mai departe din toată comuna descrierea nunții și a mormântării și obiceiii”). Îi solicită de asemenea lui I.Bianu o recomandare pentru a fi primit ca membru al Societății Arheologice și Anagraphice din București, angajându-se să-și achite taxele prin „unele lucrări arheologice și etnografice”¹

Într-o altă scrisoare adresată lui I.Bianu, amintește despre o cercetare din comuna Solnok-Dobâca pentru „descânțete și fermecături”, menționând dificultatea realizării ei, întrucât femeile nu prea spun ceea ce-i mai interesant, anume „stricăciunile pe ursată, descântăturile fermecătoare, de moarte etc.”² În perioada 1911 - 1914 a adunat un bogat material din 34 de localități ce aparțineau zonelor etnofolclorice Bistrița, Năsăud, Solnoc-Dobâca, Sălaj, Cojocna, Maramureș.

1.Scrisoare adresată de Aurel Filimon lui I.Bianu - Biblioteca Academiei Române - (corespondențe)

² Idem

După această practică etnografică desfășurată în Maramureș își face adevărata ucenicie în domeniul etnografiei pe lângă Al.Tzigara Samurcaș, cel care, începând cu anul 1906, prin stăruință neobosită, a dus la înființarea și dotarea cu clădire proprie, prin subscripție publică națională, a Muzeului Național de Artă, în care arta populară ocupa un loc de seamă. Din *Memoriile de cheltuieli* se reconstituie activitatea lui A.Filimon, precum și traseele străbătute în munca de achiziționare a obiectelor muzeale în perioada 1914-1916. Parcurgerea numeroaselor zone etnografice de la Dunăre în Maramureș și din nou peste Carpați, din Gorj la Vâlcea, în Argeș sau Teleorman, cunoașterea directă a fenomenelor etnografice îi dau posibilitatea emiterii concluziilor de mai târziu cu privire la trecutul poporului român, etnogeneză sau unitatea culturii populare românești. În aceste peregrinări adună și semnalează un bogat material etnografic, obiecte din vechea noastră artă bisericească, documente, tipărituri românești, pe care le valorifică mai târziu în diverse publicații de specialitate.

Din adeverința eliberată de Al.Tzigara Samurcaș reiese că în perioada în care și-a desfășurat activitatea la Muzeul de Artă Națională (1914-1917)

*„D-l Filimon s-a distins prin priceperea și râvna depuse în împlinirea funcțiunii sale. Prin cunoștințele sale etnografice cât și prin zelul depus în excursiile de colectare a obiectelor D-sa a adus reale servicii instituțiunii, ca asistent al Muzeului cu leaful de 90 de lei lunar, iar la 1 aprilie 1915 este numit secretar cu o leaful de 200 de lei lunar”*³.

În același document, Al.Tzigara Samurcaș consemnează: *„O mențiune specială merită concursul devotat ce mi-a dat la salvarea colecțiilor Muzeului Secuiesc din Sângeorz (Sf.Gheorghe n.n.) în anul 1916, delegat fiind în această însărcinare de către Ministerul de război”*⁴.

Lui Aurel Filimon îi revine sarcina ca în acord cu principiile de drept internațional consfințite la Haga, să asigure paza (fără a le ridica de la locul lor) colecțiilor muzeului secuiesc, acestor *„insulari izolați în marea românească”*⁵.

Pune în ordine sălile din clădirea ce adăpostea *„obiecte distante cu mii de ani de frământările de azi”*⁶, întocmind procese-verbale cu constatările asupra stării muzeului, încât la primirea ordinului de retragere, autoritățile ungare declară : *„comandamentul militar român nu s-a atins de muzee și nu a jefuit colecțiile”*⁷.

Unirea cea Mare, din 1918, după primul război mondial, a pus probleme noi etnografiei românești. Lenta și îndelungata acumulare de material, vreme de aproape un secol, petrecute la momente și cu mijloace

³ Manuscris A.Filimon după adeverința eliberată de Al Tzigara Samurcaș, 28 mai 1919 (Arhiva Muzeului Județean Mureș)

⁴ Idem

⁵ Al.Tzigara Samurcaș, Contribuție la istoricul Muzeului Secuiesc, în „Szekely Nemzeti Múzeum Evkonyve” Sf.Gheorghe,1929,p.30

⁶ Idem

⁷ Muzeumi es Konvtari Ertesito (Anuarul Muzeelor și Bibliotecilor) dec.1916

diferite în toate cele trei țări românești, avea să dea acum în condițiile creării unui stat românesc unificat anumite roade, dar nu în măsura în care ne-am fi așteptat. Poate la aceasta a contribuit și faptul că preocupările etnografice au figurat în „programul” de cercetare a numeroase personalități de prim rang ale culturii și științei românești, dar al căror interes dominant se afla în altă parte: istoria, filologia, geografia, economia, istoria artei. Se cerea o concentrare nu numai a eforturilor individuale de cercetare, dar și o organizare sistematică a cercetării într-o formă instituționalizată.

După stabilirea în orașul Târgu-Mureș (1918), se dedică achiziționării obiectelor de muzeu, în întreaga sa activitate etnografică orientându-se după ideile școlii etnografice clujene (unde ființa prima catedră de etnografie cu bazele puse de etnograful George Vâlsan, titularul catedrei fiind Romulus Vuia), în privința obiectului de studiu al etnografiei – poporul, „elementul cel mai întins și mai statornic din cuprinsul grupărilor omenеști”⁸. „Nicăieri nu și-ar fi manifestat mai deplin aptitudinile multiple de ctitor ca la Târgu Mureș, unde era de clădit cultural enorm de mult după Marea Unire, întru eliberarea și desfășurarea spiritualității românești. Asta și pentru acele însușiri ale lui de a construi instituții, de a colecționa și de a sistematiza în ele valori culturale scoase din adâncurile pământului și sufletului”⁹

Într-o muncă neobosită, A. Filimon s-a dăruit cu o extraordinară însuflețire activității de achiziționare și organizare de expoziții. La intervenția lui Aurel Filimon, în anul 1920, ministrul Trancu-Iași acordă pentru înființarea unui muzeu de artă populară românească și secuiască suma de 25.000 de lei. Din ziarul *Tukor* (Oglinda) aflăm că A.Filimon este însărcinat cu organizarea acestui muzeu, cât și cu conducerea secției românești a bibliotecii orășenești. În anul 1921, prin propriile puteri organizează în două săli din Palatul Cultural o expoziție de artă populară românească și secuiască cu toate greutățile întâmpinate de faptul că autoritățile locale nu sprijineau acțiunile culturale, așa cum reiese din ziarul local „*Tukor*” (Oglinda nr.8/1921, pag.4).

În anul 1922, Aurel Filimon primește diploma și este considerat membru activ al Societății Regale Române de Geografie.

La un an de la înființarea Muzeului Etnografic al Transilvaniei din Cluj (deschis în anul 1923), au fost puse bazele Societății Etnografice Române. Sextil Pușcariu în calitate de președinte al comisiei Muzeului și Romulus Vuia în calitate de director al lui și-au dat seama că noua instituție „numai atunci va putea să-și atingă ținta când în legătură cu el vom avea și o Societate Etnografică”¹⁰, menționau în convocatorul de constituire a Societății. Scopul ei era pur științific : „cunoașterea poporului nostru și a naționalităților conlocuitoare din punct de vedere etnografic”.

⁸ G.Vâlsan, Opere alese, București, 1971, p.95

⁹ T.Tanco „Dicționar literar 1693-1997 al jud.Bistrița Năsăud, Cluj-N, Edit.V.R.R. p.151-153

¹⁰ Teodor Onișor „Romulus Vuia (28ian.1887 – 2 iul 1964) în Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei pe anii 1962 – 1964 , Cluj 1964 pag.278

Înființarea Societății Etnografice Românești din Cluj reprezintă „prima încercare serioasă de cercetare științifică a poporului român”¹¹ A. Filimon susține ideea școlii etnografice clujene și în privința culegerii materialului etnografic de veche cultură, care sub influența civilizației moderne se alterează sau dispare. „Ce ne-a mai rămas trebuie adunat(...) fiindcă în acest material vom găsi certificatul nostru de noblețe națională”.¹² Înființarea Societății Etnografice Românești din Cluj a fost un eveniment important pentru activitatea viitoare a lui Aurel Filimon și pentru viața culturală românească din județul Mureș.

Începând cu anul 1924 în „Darea de seamă despre administrația municipiului Tg.Mureș” a primarului E.A.Dandea (pag.43) se consemnează: „Pentru a da un avânt culturii românești s-a înființat pe lângă mari greutăți sub conducerea harnicului ilustru bibliotecar Aurel Filimon în edificiul Palatului Cultural un muzeu de istorie, arheologie și etnografie (este vorba despre constituirea colecțiilor, Aurel Filimon îndeplinind funcția de custode al Muzeului n.n.) având menirea de a concentra aici toate monumentele și documentele de viață culturală de pe teritoriului județului (...)” „Muzeul în prezent are 3 secțiuni: Arheologie, Etnografie și Bisericească numărând peste 1000 de piese între care se găsesc și unele exemplare unice” (pag.48).

Dezvoltarea mai multor instituții culturale în Palatul Culturii a trezit atenția unor personalități de seamă din domeniul culturii, științei și artei printre care Coriolan Petreanu (1920); Em. Bucuța (1921); Al.Tz.Samurcaș (1922); N.Iorga, E.Racoviță Taberz Geza, Kemeny Janos (1923); Em.Isac, G.Sion, Ion Manolescu (1924); S.Mândrescu, S.Pușcariu, Ion Chinezu, V. Pârvan (1925); Em.Panaiteescu (1926); Ion Minulescu, Moricz Zsigmond, Oct.C.Tăslăuanu (1927); G.Enescu, Ionel Perlea (1928) ; C-tin Tănase, Teodor Mureșanu (1929)¹³

În anul 1925, „ Aurel Filimon, prin multă muncă a reușit să facă descoperiri foarte prețioase îmbogățind acest tânăr muzeu. S-au adunat peste 100 de bucăți, piese din viața poporului român din cari multe de o mare raritate și foarte caracteristice. La săpăturile de la Crăciunești din cele peste 350 de bucăți (piese arheologice n.n.) multe sunt de interes etnografic (greutăți de la războiul de țesut , roțițe de fus, mărgelile, cuțite, piepteni)” În anul 1925 „colecțiunea s-a mărit față de anul trecut cu 625 de obiecte”

În raportul prezidențial (este vorba de raportul președintelui Societății de Arheologie Istorie și Etnografie) referitor la înființarea și activitatea Muzeului (17 iun.1929) se consemnează : „La 15 septembrie 1924 după mai multe consfătuiri confidențiale și discuțiuni cu Vladimir Mavrodineanu consilier la Curtea de Apel și D-nii Aurel Filimon, prof. Sulică, Dr.Nestor, Luca, Drăghicescu, Dr.Aurel Baciui, s-a ținut ședința pentru constituirea Societății de Arheologie, Istorie și Etnografie, fiind ales ca președinte numitul Mavrodineanu, iar ca vice președinte Elie

¹¹ G.Vâlsan, O știință nouă – Etnografia, Cluj, 1927, p.10

¹² Manuscris A.Filimon, Informare despre bogățiile arheologice și etnografice ale județului, 1927, (Documentele familiei Filimon)

¹³ V.Nițu „Aurel Filimon” în Profiluri mureșene nr.1, 1971 p.280

Câmpeanu; cu această ocaziune s-au plătit și taxe după un proiect de Statut.”¹⁴ Aurel Filimon este desemnat ca secretar al Societății.

Ideea de mesaj național răzbate la A. Filimon și în privința conservării culturii spirituale a poporului român. În procesul-verbal de constituire a Societății de Arheologie-Istorie-Etnografie din Târgu-Mureș se consemnează: „cu această ocaziune D-l Filimon face propunerea ca în ianuarie 1925 să se facă o petrecere cu un program etnografic cu care ocaziune să se aducă din județ feciori și fete cu lăutarii lor, pentru a arăta jocurile vechi românești cari încep să fie uitate. Mai departe ciobani care știu a cânta din fluier, trișcă și frunze” („Adunarea generală a acceptat propunerea”). Societatea de Arheologie Istorie și Etnografie este înființată de către „entuziasmatul patriot Vladimir Mavrodineanu, care a fost și primul președinte, precum și o mână de intelectuali însuflețiți din Tg.Mureș”¹⁵

Încă de la înființare, prin Statut se definește rolul Societății nou înființate și anume: „Societatea va da tot concursul activ pentru a putea dezvolta și îmbogăți Muzeul Arheologic – Etnografic din Târgu Mureș. Pentru acest scop obiectele adunate de către organele sale vor fi depozitate prin secretarul Societății la acest muzeu”¹⁶.

Comitetul a pregătit Statutele pe baza cărora Societatea a fost recunoscută din partea Tribunalului din localitate cu sentința nr.4237 din 1924 secția I ca persoană juridică și și-a desfășurat toată activitatea conform Legii pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice publicată în Monitorul Oficial nr.82 din 29 iulie anul 1919.

„Din taxele înscrise de la membrii și alte donații manipulate de către numitul președinte și Dl Aurel Filimon s-au acoperit o parte din cheltuielile de transport și deplasare în diferite părți ale județului Mureș cu adunarea obiectelor din domeniul ¹⁷Etnografiei (...) cu care s-a înzestrat Muzeul înființat prin stăruința și inițiativa privată a D.lui Aurel Filimon în anii precedenți (...) cu bunăvoința și sprijinul material și moral al primarilor Dr.I.Harșia și Dr.Emil Dandea”

În data de 12 XI.1924, în calitate de secretar al Societății, Aurel Filimon se deplasează la București la Ministerul Cultelor și Artelor pentru aprobarea Statutelor Societății. Din studierea registrului de înscrieri, reiese că la înființarea Societății se înscriu un număr de 63 de membri, listă în care întâlnim personalități marcante din Tg.Mureș sau din țară (A.Baciu, N.Sulică, T. Baciu, L.Maior, N.Cazan, N. Iorga, Dr. Eremia, A. Ciupe, C. Romanescu, V. Netea). În

¹⁴ Raport prezidențial citit în ședința Comitetului Societății de Istorie Arheologie și Etnografie din jud.Mureș la 17 iunie 1929 referitor la înființarea și activitatea Muzeului –Dosar 4 fondul Elie Câmpeanu, Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Mureș

¹⁵ Discursul Dr.Petre Stoina, Președintele Societății de Arheologie-Etnografie la deschiderea Muzeului de Arheologie și Etnografie din Palatul Cultural, aprilie 1934, „Inaugurarea Muzeului Societății de Arheologie și Etnografie a județului Mureș” în Gazeta Oficială a orașului Târgu Mureș „ORAȘUL” an XII, nr. 9, din 1 mai 1934

¹⁶Statutul Societății de Istorie-Arheologie și etnografie (manuscris), Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Mureș, Fondul Elie Câmpeanu, dosar nr.4

¹⁷ Raport prezidențial...

dosarul de cheltuieli al Societății „totalul cheltuielilor avute cu Muzeul în anul 1924, se ridicau la 2.607 pentru deplasări”.

Prin plecarea la Brașov a președintelui Vl.Mavrodineanu în decembrie 1925 „fără îndeplinirea formelor de abdicare formală sau predare a averii Societății cu deosebire a Muzeului, cari au rămas toate sub îngrijirea și manipularea D-lui Aurel Filimon în calitate de secretar al Societății și custode al Muzeului”¹⁸

Ședința convocată de Aurel Filimon în 20 ianuarie 1926 prezidată de „Dl Dr.Eremia a avut scopul de predare și trecere a Muzeului în proprietatea orașului.” Consiliul Județean „a primit în principiu propunerea, care însă nu s-a executat.” În acea perioadă este consemnat un moment îngrijorător privitor la dreptul de proprietate al Muzeului, contestat din partea Primăriei pe de o parte, precum și din partea Ministerului Cultelor, prin fostul ministru Vasile Goldiș, în calitate de președinte al Astrei. Atunci, consemnează documentele, „s-a ivit conflictul dureros între Dl Filimon, custode al acestui Muzeu și Primăria orașului Tg.Mureș în urma căruia Dl Filimon s-a retras de la acest Muzeu (...) Acest conflict în urma intervenirii Comitetului s-a (...) complanat spre binele ambelor părți”¹⁹

În ședința din 6 iulie 1928, s-a reconstituit Comitetul acestei Societăți, conform Statutului, „după tărgănare și abatere de la Statutele Societății de peste 4 ani”, așa încât „cu începerea anului 1929 Societatea intră într-o nouă eră a personalității sale” Nu cunoaștem componența noului Comitet director, desprindem doar din discursul primarului de la deschiderea Muzeului în anul 1934 că „Dl Elie Câmpeanu (...) a fost președinte al Societății de la 1925 – 1931” (Ultima dată este eronată pentru că mai apare ca președinte și după alegerile din anul 1932 n.n.)

Conform articolului 8 din Statutul Societății :

- a) Membru fondator este cel care plătește deodată Lei 500
- b) Membru pe viață este cel care plătește Lei 200
- c) Membru activ este cel care plătește o cotizație anuală de Lei 20
- d) Membrii onorari vor fi aleși de către adunarea generală în urma propunerii Comitetului în baza activității dezvoltate față de Societate. Membrii onorari nu plătesc cotizație.
- e) Membrii corespondenți sunt acei care conform instrucțiunilor Comitetului se obligă să lucreze în interesul Societății. Membrii corespondenți nu plătesc cotizație.
- f) Membrii protectori sunt aceia cari prin poziția lor înaltă contribuie la protejarea Societății pentru a putea realiza scopul. Cotizație nu plătesc”

Exemplificăm cu lista de subscriere din 8 februarie 1929 cu cotizațiile achitate în decembrie 1928 și februarie 1929:

Isăilă Cimpoca, profesor, membru pe viață.....	200 lei
Oct.Fulea, director Banca Română, membru pe viață.....	200 lei
Vintilă Stănescu, profesor, membru pe viață.....	200 lei

¹⁸ Raport prezidențial citit în ședința Comitetului Societății de Istorie-Arheologie și Etnografie din 17 iunie 1929. Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Mureș, Fondul E.Câmpeanu, dosar 4.

¹⁹ Idem

Alex. Cantor, Banca Românească, membru pe viață..... 200 lei
 C-tin Rădulescu, director Banca Națională, membru pe viață..200 lei
 Ioan Harșa , avocat Reghin, membru activ..... 20 lei
 Simion Hosu, notar, membru activ..... 20 lei
 Vasile Broșteanu, director Gurghiu, membru activ..... 20 lei²⁰

Într-o scrisoare din 8 martie 1929, Aurel Filimon se adresează în calitate de președinte a secției culturale președintelui Societății, prin care se plânge de suma acordată pentru cercetări pentru că „în loc să se majoreze subvenția anuală a Societății de Istorie, Arheologie și Etnografie a județului Mureș de la 20.000 lei la o sumă mai mare, în contrariu se micșorează la 10.000 lei. (...) Domnilor! Ce poate fi unui județ faptă mai măreață decât aceea ca să-și vadă într-un local toate dovezile culturale ale trecutului, adică să-și cunoască istoria. Aproape toate județele au monografii, muzee, chiar al nostru care în privința aceasta este cel mai bogat să fie cel mai părăsit, tratat în felul cel mai mașter? (...) Nu cred, stând și d-voastră în fața acestor obiecte vorbitoare, că ați fi de părere că acestea n-au nevoie de concurs, n-au nevoie de sprijin”²¹

Comitetul director al Societății de Arheologie, Istorie și Etnografie din anul 1932 avea următoarea componență :

Pr. Elie Câmpeanu	președinte	protopop
Dr. Stoina Petru	vicepreședinte	notar public
Cimpoca Isaia	secretar	profesor
Fulea Octavian	casier	director bancă
Petrov Ioan	cenzor	lt. colonel pensionar
Pompeiu Matei	cenzor	prim pretor pensionar
Coculescu Teodor	membru	colonel pensionar
Dr. Roșca Petru	membru	inspector gen. În Ministerul de Interne
Nestor Iustin	jurist consult	avocat
Filimon Aurel	custode	funcționar comunal

În anul 1927(?) („după nouă ani de când s-au terminat războiul”), într-o informare făcută de Aurel Filimon în calitate de președinte al Comisiunii culturale și școlare, considerând „o datorie obligatorie științei și trecutului poporului românesc de a vă face cunoscut bogățiile arheologice și etnografice a acestui județ” punctează necesitatea unei activități sistematice bazată pe cerințele științifice ale etnografiei. „Înființarea și dezvoltarea instituțiilor culturale este un postulat național de prim rang, cunoașterea ținutului, ca să-i știm trecutul, este o datorie a județului, care datorie trebuie să înceapă chiar de acuma până nu-i prea târziu. (...) Județul nostru este singurul unde nici în provincie și nici în capitală nu este un muzeu arheologic-etnografic (...) Ca singurul județ lipsit de această instituție se poate mândri cu bogăția materialului arheologic față de alte județe, care avantaje se datoresc situației geografice atât de variate datorită râului Mureș și afluenților lui care

²⁰ Manuscrit Elie Câmpeanu, Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Mureș, Fond Elie Câmpeanu Dosar 4

²¹ Manuscrit Aurel Filimon, Fond Elie Câmpeanu, Dosar 4

în toate timpurile au fost drumurile de comunicație și mijloacele de asigurare a existenței”²². Cu toate acestea etnografia românească în deceniile trei și patru nu este pe măsura noilor condiții create după primul război mondial, nu reușește să construiască un program de anvergură națională, cantonându-se adesea în studii zonale, nereușind să atragă nici tineretul studios și nici publicul larg.²³

Confundând obiectele etnografice cu tot atâtea „dovezi ale trecutului”, își încheie informarea prin următoarea întrebare : „oare adunarea etnografiei, a datinilor, a folclorului poporului nostru, care a menținut caracterul tipologic până astăzi, se pierde din zi în zi sub influența orășenească nu este o datorie dintre cele mai urgente?”²⁴

În aceeași informare se solicită și desemnarea unei persoane care să se ocupe numai cu Muzeul, având „o retribuție suficientă asigurării familiei sale, căci numai atunci putem pretinde muncă plină de dragoste și însuflețire, căci acea persoană pe lângă partea de muncă de adunare a obiectelor, conducerea săpăturilor, trebuie să dezvolte și o activitate culturală, care se cere tot timpul, materialul trebuie și publicat în organele de specialitate”. Informarea se încheie prin solicitarea postului de director al Muzeului, începând cu 1 ianuarie 1928, precum și a „delega un comitet de 4 persoane care să studieze chestiunea, să facă statutul și lucrările necesare bunului mers. Propun ca din acest comitet să facă parte și Dl. Aurel Filimon care este singurul specialist în materie”²⁵

În legătură cu solicitarea de majorare a salariului, în baza unui document emis de Primăria municipiului Tg.Mureș, i se răspunde lui A.Filimon : „La cererea D-voastră prin care solicitați majorarea onorariului de custode al muzeului, avem onoarea a vă comunica, că în bugetul anului 1932 la votarea de către Com. Int. s-a înscris (suma de) lei 18.000 căreia Ministerul Internelor a aplicat curba de sacrificiu de 15%”²⁶.

Aurel Filimon, având o bogată activitate etnografică și arheologică în demonstrarea unității poporului român, a împletit rezultatele săpăturilor arheologice cu documentele materiale etnografice. În studii și articole își concentrează atenția în zona montană a Călimanilor, pentru a dovedi că unitățile muntoase (Carpații) nu au constituit un hotar etnic, ci o perioadă de câteva sute de ani („mult pentru viața unui om, puțin pentru viața unui popor” cum spunea G. Vâlsan) o graniță politică. Carpații au fost dintotdeauna „coloana vertebrală a pământului românesc, leagănul și întăritorul ființei noastre etnice”²⁷. A. Filimon spunea: „dacă este un adevăr afirmația istoricilor noștri că poporul român în epoca aceasta (epoca barbară-de la părăsirea Daciei de către romani până la venirea

²² Informare (manuscris) aparținând lui A.Filimon, 1927, arhiva fam.Filimon

²³ P.Petrescu, Etnografie și etnologie românească – scurtă privire istorică, Anuarul I.C.E.D.,București,1985, p.652

²⁴ Manuscrisul cit.

²⁵ Idem

²⁶ Adresa 19.305 din 1931 a Primăriei municipiului Tg.Mureș emisă în 21 ian.1932 (documentele fam.Filimon)

²⁷ G.Vâlsan, Opere alese, București,1971, p.111.

ungurilor - 896 -) a trăit în părțile muntoase era foarte firesc ca terenul de exploatare și pentru mine să fie tot această regiune colinară din jud. Mureș (...)”.

El a avut întotdeauna conștiința apartenenței noastre la spiritualitatea europeană. Prin activitatea de cercetare a culturii materiale și spirituale, a zonelor muntoase, a afirmat cu toate convingerea : „(...) Poate că trebuie să fie căutate aici în cutele cele mai ascunse ale Carpaților leagănul poporului român, precum și dovezile permanente ale iscusinței sale, de o armonie adâncă, instinctivă, ce dă dovadă a umanismului european cel mai înalt”²⁸

În urma cercetărilor arheologice și studiilor etnografice din județ,, A. Filimon concluzionează pentru zona montană din nord estul Transilvaniei (din Munții Călimani până în Munții Rodnei) un prezent „cari și astăzi păstrează reminiscențele epocii bronzului cu atâta sfințenie tradițională, parcă am vedea în fața noastră desfășurarea vieții de pe acele timpuri. Bărbații au pe cap colopul înfășurat cu 4-7 rânduri de zale din alamă, chimirul decorat cu un șir de prășnele ornamentate cu motive corespunzătoare epocii bronzului. În curea (...) într-o teacă de lemn cuțitul lung cu plăsele de alamă, iar pe degete inelul de mire cu un cap lat și mare ornamentat cu motive din epoca bronzului (...) Motivele geometrice ce decorează cămășile femeiești cu ciupag sunt tot aceleași ca și în epocile dinaintea erei noastre”²⁹.

În întreaga activitate după stabilirea la Târgu-Mureș este remarcat pentru pasiunea și perseverența cu care se dedică pentru înființarea unui muzeu de arheologie și etnografie în acest oraș. Conștient de transformările social-economice petrecute în viața satelor, achiziționează tot ce este edificator pentru viața materială și spirituală a populației din județ, începând cu monumente ale arhitecturii populare, până la uneltele tradiționale, obiecte casnice învechite, supuse dispariției. În afara peregrinărilor prin ținuturile mureșene, printr-o foaie volantă face un însuflețit apel cetățenilor pentru „adunarea lucrurilor și obiectelor a popoarelor din județ fără considerare de naționalitate, folosite în viața și industria lor casnică, obiecte primitive și de artă a portului și țesătoriei (...) Îmbogățirea colecțiilor noastre și expunerea lor spre vizitarea publicului va aduce și Dvoastră deplina satisfacție văzând roada muncii și contribuția la unele pagini a istoriei abia cunoscute.”

Cu prilejul conferințelor de popularizare din județ, organizate sub egida Astra, nu pierde niciodată prilejul de a sublinia importanța și necesitatea înființării unui muzeu la Târgu-Mureș, căutând „locurile unde se pot găsi lucruri vechi” pentru a le avea în vedere în campaniile de achiziționare. În comuna Ungheni, cu prilejul acelorași conferințe, menționează: „pentru secția etnografică s-au găsit cruci de lemn din secolul trecut lucrate în filigran și sculptate”.

Pe baza obiectelor etnografice reprezentative din județ, în Memoriul adresat primarului orașului Târgu-Mureș, la 18 martie 1931, cu argumente temeinice pentru înființarea unui muzeu (este vorba de înființarea unei

²⁸ Broșura, Expoziția Lunei Tg. Mureșului - Palatul Culturii, 1936, p.3 (Documentele familiei A. Filimon)

²⁹ A. Filimon, Urme dacice (Etnografie și arheologie mureșeană) în „Glasul Mureșului”, Tg. Mureș, nr. 19, 7 apr. 1935.

expoziții permanente, deoarece muzeul ca instituție funcționează din anul 1921 când A. Filimon este numit custode), A. Filimon solicita un local aparte pentru muzeu care să îndeplinească cerințele științifice și culturale, să fie o instituție de acces pentru elevi și pentru un public larg din toate păturile sociale căci publicul intră în serviciul muzeului contribuind la îmbogățirea lui iar rezultatele muzeului confirmă pe deplin satisfacția necesităților. A. Filimon exemplifică printr-un caz interesant pe care l-a întâlnit în peregrinările sale prin țară înainte de primul război mondial și anume un grădinar din Rm. Vâlcea care trimitea continuu tot felul de piese Muzeului din Berlin (insecte, minerale, flori, antichități, obiecte de etnografie). „Acest concurs voluntar al publicului este inspirația necesității culturale rezultate din efectele educației.” El argumenta: „Târgu-Mureșul care prin evoluția ultimelor decenii a devenit unul dintre cele mai frumoase și mai bine organizate orașe din Ardeal (...) un centru cultural foarte important, având menirea să conducă din punct de vedere cultural întreaga regiune (...) problema muzeului ca inițiativă particulară se dovedește (...) în anul 1882 (...) ca inițiativă oficială a fost rezolvată în anul 1907 (...) când Președintele Consiliului de Miniștri depune (...) un proiect de lege pentru înființarea Palatelor Culturale, cari să adăpostească și câte un muzeu” pe care îl consideră pentru un popor drept „temelia existenței sale pentru viitor”.

În argumentarea înființării muzeului, Aurel Filimon menționa că în raport cu dezvoltarea culturală, școala nu poate satisface singură și rolul educativ pe care îl au instituțiile culturale. Pune întrebarea dacă absolvenții Școlii Normale din Tg. Mureș „care au menirea să conducă culturalicește populația unei comune ca să-și formeze și ei idei despre progresele mondiale și bogățiile naturii fi-vor oare în stare când însuși ei n-au avut ocaziunea ca cele învățate să fie văzute.” Are ferma convingere că Muzeul contribuie la educația sănătoasă a tineretului și la consolidarea efectelor învățământului.

Că Aurel Filimon avea dreptate în ceea ce spunea referitor la absolvenții școlilor normale și rolul muzeului în formarea personalității umane, ne-o confirmă cărturarul Justin Handrea, contemporanul lui A. Filimon și precursor al cercetării etnografice mureșene, în calitate de învățător în comuna Maiorești, jud. Mureș, inițiatorul primului muzeu etnografic sătesc. Justin Handrea spunea: „Trebuie să recunosc și să mărturisesc că la ieșirea din școală am avut o instrucție destul de mărginită. Școala normală m-a pregătit numai atât ca prin puterea exemplului, a purtării noastre în școală și înafară de școală să influențăm în bine pe școlari și pe săteni (...) să învățăm pe școlari noțiunile de tot elementare, necesare în viață. Învățăături mai întinse, cunoașterea diferitelor stări economice și sociale ale satului nu erau cuprinse în programa școlii normale. Această scădere m-a făcut să lucrez pe dibuite pentru ridicarea satului. (...) Pentru a face din elevi vizitatori pasionați de muzee mai trebuie ceva : să li se formeze cu răbdare și stăruință gustul pentru vizitarea muzeului.(...) În astfel de cazuri intervenția cadrelor didactice este absolut necesară. (...) Această necesitate este izvorâtă din scopul fundamental al

educației – formarea multilaterală a personalității umane.” Pentru aceasta „vizitarea muzeului trebuie să intre în viața noului cetățean pe ușa cea largă.”³⁰

Orientându-se după lucrarea lui Gr.Antipa, „Organizarea muzeelor în România”, reliefează „necesitatea ca fiecare popor să-și cunoască cât mai adânc natura țării sale”. El trece în revistă categoriile de obiecte care se vor include în viitoarea expoziție :, (...) În cadrele etnografiei s-ar aduna toate obiectele casnice de țesătorie, lemnărie, pescuit, păstorit, ceramică, îmbrăcăminte, cu un cuvânt tot ce reprezintă viața și manifestările ei, împreună cu evoluția formelor cari în multe cazuri sunt reminiscențele identice ale antichității, am păstra prezentul ca ultimă fază a arheologiei, care în viitor n-ar fi altceva decât cunoașterea trecutului (...) În județul nostru care este locuit de români, unguri și sași cunoașterea particularităților ca proprietăți independente sunt foarte importante, dându-le lămuriri în unele cazuri și cunoaștere de originalitate”.

Deși Primăria trăia sub imperiul „cruțării raționale a fondurilor”, primarul E. Dandea subliniază că trebuie să satisfacă necesitățile culturale, „că pentru cultură nu putem cruța, este evident”

În anul 1934, C.Daicoviciu este ales membru de onoare al Societății de Arheologie Istorie și Etnografie. Printr-o scrisoare mulțumește Președintelui pentru această numire și își oferă serviciile „ori de câte ori nevoia o va cere” ca „sfătuitor și sprijinitor al Societății. La solicitarea membrilor Societății și prof. universitar etnograful Romulus Vuia își oferă serviciile de a da îndrumări „în ceea ce privește alegerea localului pentru muzeu, precum și aranjarea vitrinelor.”³¹

Întreaga muncă de achiziționare, de ilustrare a culturii materiale și spirituale din județ îi este încununată prin deschiderea Muzeului de Arheologie și Etnografie, în Palatul Cultural din Târgu-Mureș, în ziua de 22 aprilie 1934. La festivitatea ce a avut loc în sala mare a Palatului Culturii, în fața unui numeros public, în cuvântul de deschidere, președintele Societății de Arheologie, Istorie și Etnografie, Dr.Petre Stoina, vorbește despre activitatea Societății de la înființare și până la deschiderea Muzeului „când după munca dezinteresată și plină de entuziasm nutrită de un real patriotism al membrilor ei, s-a putut serba ziua inaugurării muzeului, care așa cum este organizat și aranjat în mod științific este de acum înainte deschis și marelui public.” Domnul președinte amintește „de munca depusă pentru colecționarea obiectelor(...) a D-lui Aurel Filimon, Secretar general al Societății” precum și de D-l Isaia Cimpoca cel „care are meritul de a fi aranjat secțiunea etnografică și cea de artă bisericească”³²

„Dl D.Popescu de la Muzeul Național București a schițat într-o frumoasă expunere importanța muzeelor regionale”, iar Dl. C-tin Daicoviciu, profesor universitar, a ținut conferința „Arheologia ardeleană”.

³⁰ Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Mureș, fond Justin Handrea, dosar 48, f. 83-84

³¹ Corespondența Societății de Arheologie Istorie și Etnografie Tg.Mureș, Depozitul de documente al Secției de Istorie a Muzeului județean Mureș

³² Discursul președintelui Dr Petre Stoina....

În Darea de seamă a Primăriei se consemnează munca „neprecupețită și pericepere” a profesorului universitar C-tin Daicoviciu, împreună cu Octavian Floca, directorul Muzeului Deva, care „au aranjat și clasat colecțiile adunate de peste un deceniu putându-se ajunge la mult doritul scop de a avea un muzeu care pus la dispoziția marelui public prin obiectele elocvente va dovedi calitatea de autohtoni a românilor de pe aceste plaiuri”.

„Deși acest muzeu este la începutul său având încă multe lipsuri mai ales în domeniul etnografic, totuși după părerea specialiștilor, colecțiile ce posedă constituiesc o prețioasă comoară a trecutului nostru” (pag.75-76). Cu privire la valoarea obiectelor expuse și ziarul „Curentul” din 27 aprilie 1934 menționează: „cu toate obstacolele ce a avut în cale s-au adunat (...) aceste amintiri scumpe pentru noi”, mai este remarcată în presă „biserica de lemn de la Căcuci, care datează din timpul Mariei Tereza și ai cărei pereți au fost duși la Târgu-Mureș de către Dl. A. Filimon cunoscutul arheolog”. La deschiderea expoziției a fost oficiat un serviciu divin de către preotul Runcan Alexandru.

Cu data deschiderii Muzeului de Arheologie și Etnografie a fost discutată din nou trecerea lui în proprietatea municipiului, acesta „luându-și obligația de întreținere precum și suportarea cheltuielilor de săpături”. Conducerea Muzeului se va face și mai departe prin Societatea de Arheologie, Istorie și Etnografie, care era compusă din foarte mulți intelectuali români ai acestui oraș având următorul comitet:

Dr. Petru Stoina - președinte

Isaia Cimpoca - vicepreședinte

Al. Cantor - casier

Dr. Justin Nestor - jurist consult

Matei Pompei și Aurel Ciupe - cenzeni

Dr. St. Eremia, Cpt. N. Bozian, C. Romanescu, I. Cicioveanu, Laurean

Maiorescu - membrii.

Din raportul întocmit la deschiderea muzeului este demnă de reținut o însemnare ce vizează valoarea deosebită a patrimoniului valorificat în expoziția permanentă: „Mai sunt în acest muzeu o mulțime de obiecte preistorice între cari unele sunt unice în țară, ce dovedesc că Valea Mureșului a fost populată încă din cele mai vechi timpuri pe care istoria nici nu le cunoaște.”

Din cercetarea registrului de vizitatori este de consemnat lipsa aprecierilor la adresa exponatelor. Numărul vizitatorilor este foarte mare, dar arareori se consemnează părerea privitoare la expoziție în cuvinte foarte elogioase, cum ar fi : „admirăm frumusețea, valoarea obiectelor ce se află în el și munca depusă de cei cari l-au aranjat atât de bine” (elevii Liceului B.P. Hasdeu Buzău) ; vizitarea Muzeului s-a făcut „cu nespusă admirație pentru trecutul nostru” (1936); „iubiți trecutul, pentru ca să vă iubească viitorul” (Scoala Normală Tg. Mureș) ; „toată admirația organizatorilor expoziției în special D-lui A. Filimon care prin neobosința sa, a dat dovadă de mari calități” ; „toată admirația și recunoștința acelor cari muncesc pentru descoperirea trecutului nostru.” Dintre personalitățile care au vizitat Palatul Culturii, în Darea de seamă a Primăriei sunt consemnate:

Pan Halipa, V.Goldiș, Petrescu Comnen - ministrul României în Elveția, Trancu-Iași, N. Ivan - Episcopul Clujului, N.Pârvan, Prof. universitari Teodorescu și Panaitescu, S.Mândrescu - ministrul României în Albania, General Petala etc .

Pentru atragerea vizitatorilor în oraș, primarul E.Dandea avea recomandări perfect valabile și astăzi : „înfiorarea turismului național” , pentru că „avem datoria și interesul să ne cunoaștem în primul rând țara și unii pe alții, vizitându-ne reciproc diferite regiuni”, recunoscând că „pentru a putea secera și noi roade bune pe terenul turistic, trebuie brazda muncită bine și sămânță sănătoasă; drumuri, comunicație ieftină, condițiuni de trai civilizat, apoi propagandă bine organizată”. Dacă autoritățile își fac datoria, „pe lângă cele ce ni le-a dat Dumnezeu cu atâta larghețe (peisagii admirabile, ape gustoase și tămăduitoare, porturi populare pitorești, belșugul pământului etc.) și capitalul particular se va mișca, va întreprinde aflându-și rentabilitatea” (Darea de seamă...1935 pag.40-42)

Sinteza materialelor arheologice, a documentelor istorice și cercetării etnografice de teren o reprezintă articolul „Contribuțiuni la vechimea românilor în Ardeal” în care se precizează de la bun început că scopul colecțiilor etnografice este de „a păstra prezentul pentru viitor, ca în viitor să se cunoască trecutul”, inventarul etnografic constituind o serie de „survivoanțe” (documente de continuitate). Ca argumente ale continuității sunt folosite vasele ceramice lucrate în suluri de lut, produse ca îndeletnicire casnică în centrele Deda, Pietriș și Morăreni până în primele decenii ale secolului XX. Patrimoniul Muzeului Etnografic din Tg.Mureș numără în colecția vaselor în suluri de lut 67 de piese (cea mai bogată colecție din țară), constituindu-se în „odoarele” colecțiilor Aurel Filimon.

Transmiterea din generație în generație a tehnicii de realizare a lor aduce argumentul continuității. Ele au fost achiziționate (conform proceselor verbale de teren aflate în arhiva Muzeului Județean) începând cu anul 1926, iar în lucrarea mai sus citată, A. Filimon face următoarea precizare : „Această ceramică este necunoscută în muzee și literatură, fiind o descoperire a subsemnatului, colecționată din satele colinare așezate pe versantele Călimanilor” Pe această cale se cuvine a restitui lui A. Filimon întregul merit de descoperire și cercetare a acestor tipuri de vase, pentru că în volumul „Arta populară românească” (Ed. Academiei, București, 1969, p. 540) este inserat : „În 1955 în localitatea Deda de pe Valea Mureșului a fost semnalat un centru de ceramică lucrată cu mâna, necunoscut până atunci”, ori documentele din Arhiva Muzeului Mureșean, studiile și articolele lui A. Filimon îi conferă descoperirea acestui tip de vase, pe care le folosește ca argument al vechimii și continuității elementului românesc în Valea Mureșului.

Concluziile la care va ajunge A. Filimon prin studii sunt în favoarea ideii că poporul nostru a fost de la început un popor de păstori și agricultori, ocupații permanente până în zilele noastre explicate prin „inventarul tipologic supus aceluiași necesități”. Ca argumente a ideii de autohtonie folosește un bogat material documentar maghiar („Literatura ungurească prima dată se folosește de

subsemnatul"). În afară de tipologia obiectelor, se ocupă de obiectele ornamentate ca argument al vechimii și continuității, studiind originea „liniilor ondulate”, motiv cu o vechime mult mai mare decât așa cum a fost considerat ca aparținând slavilor. Ajunge la concluzia că „acest ornament în regiunea Carpato-Dunăreană a trecut în inventarul decorativ al slavilor nu prin contactul cu romanii ci prin contactul acelor daco-romani (...)”.³³

Sub titlul „O mare sărbătoare națională la Târgu-Mureș”, cu referire la Congresul Astei cu prilejul aniversării a 75 de ani de la întemeiere, *Gazeta Mureșului* prezintă în mod elogios în paginile sale desfășurarea conductului etnografic prilejuit de această ocazie: „În după amiaza zilei de sâmbătă (15. IX. 1934 n. n.) (...) Târgu-Mureșul a văzut una din cele mai rare manifestații românești a locuitorilor din ținutul Mureșului care trebuiau să-și arate toată splendoarea geniului lor etnic, în defilarea de un rar pitoresc a conductului etnografic din regiune (...) Mulți erau gata să creadă că ținutul Mureșului așezat în marginea secuimii n-ar fi păstrat în formă autentic românească comorile etnice ale strămoșilor. Dar țăranul român din Mureș prigonit mai mult ca oricare în trecutul întunecat nu a dat uitării portul și obiceiurile apucate de la bătrâni, dovedind prin manifestatie (...) viața neaoș românească pe care a dus-o întotdeauna”.

Articolul pomenește despre prezența a peste 6000 de săteni care s-au încolonat în conductul etnografic. „Poate niciodată nu i-a fost dat orașului nostru, înstrăinat până mai ieri să închidă în zidurile lui o atât de fremătătoare viață originală românească”, conductul etnografic fiind „mai mult decât o pecetluire definitivă a drepturilor noastre în acest ținut, a fost răbufnirea pentru mulți neașteptată a unei conștiințe românești viguroase, capabilă de noi și temeinice înfăptuiri”.

La conductul etnografic au participat peste 50 de comune din județ cu o artă țărănească de o mare valoare, între care călăreții din Toplița (ostași), costume negre cu sumane albe din Grebeniș, dansuri naționale din Fânațe, Tirimia, nunta țărănească din Voiniceni, călușarii din Socol, nunta din Maioresți, stâna „întocmai ca în munți instalată într-un mare camion cu oi și cu câinii ciobănești a ciobanilor din Luieriu” sau războiul de țesut din Chiheriu.³⁴ Și în Darea de seamă a Primăriei este marcat acest eveniment la care „orașul a fost vizitat de nenumărați români intelectuali din toate părțile țării. Din programul serbărilor aranjate a fost o adevărată manifestare națională splendidul conduct etnografic din județ. Portul pitoresc și datini strămoșești de la munte până la câmpie s-au perindat în fața spectatorilor entuziasmați” (pag.77).

Întreaga manifestare s-a petrecut în prezența unor oameni de cultură de seamă : Sextil Pușcariu, Octavian Goga, G.Bogdan-Duică, Dimitrie Gusti, Iuliu Hașeganu, Emanoil Bucuța, Ion Agârbiceanu. Marele conduct etnografic a fost inițiat de Ion Bozdog, conducător de publicații și președinte al despărțământului târgumureșean al Astei și Eugen Nicoară din Reghin, printre organizatori numărându-se și Aurel Filimon cu prezentarea unei nunți

³³ A.Filimon, Contribuțiuni la vechimea românilor în Ardeal” în Reînvierea, Tg.Mureș,1937,nr,1 p.20

³⁴ „Gazeta Mureșului” An.IV,Nr.32, 16 sept,1934, p.3

tradiționale țărănești și a jocului călușerilor din comunele Săcal, Deleni, Râpa și Lueriu. Jocul călușerilor l-a preocupat mult pe A.Filimon în privința originii, persistenței și durabilității de-a lungul secolelor, așa cum reiese din articolul său „Jocul călușerilor” . „Părerea mea este că jocul călușerilor este un joc exclusiv solar, formându-se încă din neolitic, jucat cu un rol important atribuit calului, de unde și-a luat numele”³⁵.

După deschiderea expoziției permanente de arheologie și etnografie din Palatul Culturii din Târgu-Mureș, evenimentul expozițional de mare ecou în viața culturală și științifică a județului a fost prilejuit de „Expozițiile Lunii Târgu-Mureșului” din anul 1936. În Darea de seamă a primăriei din anul 1936 se menționează: „Pe 15 august 1936, împlinindu-se 20 de ani de la intrarea României în războiul mondial se va aniversa acest eveniment cu tot fastul și cu toată demnitatea. Vom căuta să deschidem în acea zi pentru prima dată „Luna Târgu-Mureșului” proiectată de la 15 august la 15 septembrie. În cadrul ei se vor face (...) diferite expoziții industriale, etnografice, de vânătoare, manifestări artistice” (pag.26).

Prin expoziția etnografică prezentată publicului mureșean cu acest prilej, A. Filimon și-a propus să prezinte prin obiectul etnografic „tot ce a păstrat poporul român din epoca Daciei până în prezent ca legături de continuitate” ³⁶. Așa cum singur mărturisea, „prin expoziția de față am dorit a expune tot ce ne explică și ne confirmă continuitatea noastră în Ardeal, respective în această regiune a Mureșului de Sus din cele mai vechi timpuri până în prezent” . ³⁷

Presa locală consideră că obiectele expuse „mai mult decorativ decât etnografic” constituie o mie de „dovezi de vrednicie românească, de trudă, de iscusință.” Expoziția „nu a cules florile cele mai frumoase din grădina artei populare mureșene ci vechiturile uitate în fundul lăzilor”. Un loc aparte l-au ocupat „ciomegele măiestrit crestate împistrite de ciobanii din Ibănești, Hodac, Rușii Munți, Aluniș, Râpa, Deda”, cu forme ce se deosebeau de a bâtelor cu maciuca tronconică din sudul Transilvaniei. „Bătele mureșene au maciuca ovală bine pronunțată” și sunt confecționate din alun, paltin, corn, frasin, stejar. Locul de cinste din expoziția sui generis se regăsește și în viața individuală a săteanului din Valea Mureșului pentru care „bâta este nedespărțită sa tovarășe de drum, de joc, cea mai la îndemână armă de apărare, nepoata *ghioagei* din vremurile haiduciei (...) de aceea în înfrumusețarea ei păstorul pune toată sârguința, toată dragostea sufletului său”. Crestăturile sunt „îmbibate cu praf de cărbune și unse cu unt” .

Între exponate sunt pomenite cele peste 100 de catrințe cu trup vânat, ștergare „cu ornamentație făcută la război sau cu acul ”, câni și blide ardelenesti „de a căror proveniență se ceartă cele trei națiuni conlocuitoare (...)” ce „azi numai prin casele românești le mai poți vedea”, cruci de chimir, lăzi de zestre lucrate din bardă și cuțitoaie, unelte agricole și de uz gospodăresc. „Varietatea se explică prin faptul că satele românești nu prea au meseriași specializați ci fiecare gospodar își făurește cele trebuincioase. De aceea unele dovedesc multă ingeniozitate iar altele sunt cu totul

³⁵ A.Filimon „Jocul călușerilor” în „Jar și slovă” 1(1937) nr.3-6, p.13-17

³⁶ Broșura cit.p.1

³⁷ Idem,p.4

primitive. (...). Cioplindu-și fiecare unealta lui în zilele de iarnă (...) gospodarul devine din ce în ce mai îndemânatic, își dezvoltă gustul și pricepera”. Pentru unele din piese („la cojoacele (...) făcute de sași și unguri croiala și ornamentația poartă pecetea străină (...) ploștile făcute de strungarii sași”) se face următoarea remarcă: „împrumuturile străine au înfățișarea neghinei din grâu”³⁸

Cu prilejul acestei manifestări culturale „un merit deosebit și-a câștigat Dl. Filimon, când într-o conferință bine documentată a dovedit tocmai pe baza acestor colecții de artă și industrie casnică vechimea milenară și continuitatea neîntreruptă a elementului daco-roman de pe aceste meleaguri (...) Dl. Filimon a mai avut fericita inspirație ca în legătură cu conferința D-sale să prezinte grupuri de săteni și sătence din diferite părți a județului cari în costumele caracteristice fiecărei regiuni au delectat un numeros public prin executarea de dansuri tradiționale (...) de o valoare artistică reală, constituind un fel de expoziție etnografică vie ce a venit să completeze în mod foarte reușit pe cealaltă”³⁹

Remarcabile sunt aprecierile legate de ceramica în suluri de lut mesagera ideii de continuitate românească în Valea Mureșului Superior: „Oalele de lut nestrunjite și fără smalt din Filea și Pietriș n-ai crede că sunt făcute acum ci le-ai lua drept produse din epoca migrațiunii popoarelor (...)” precum și „voluminoasa oală pentru fiert varză! (...) Cu cât e mai veche și mai poroasă cu atât e mai bună *gălușca* ce fierbe în ea! De ce oare? Poate (...) că de câte ori a fost pusă în funcțiune de atâta ori pereții ei poroși au absorbit din grăsimea conținutului. Odată ajunsă la saturație oala începe să restituie din grăsimea acumulată noilor fierturi, astfel că varza și fasolea fiartă în această oală miraculoasă va avea acea aromă specifică cu care se fălea gospodina”.

Cam aceeași explicație pentru cratița de lut înnegrită de fum ce stă pe trei picioare pe vatra deschisă. „Ce jumări (păpăraie) delicioase și ce plăcinte (scoverzi) minunate ies din pântecele ei, când acestea se coc deasupra cărbunilor (tăciunilor) aprinși dar fără flacără (...) Ce păcat că săteanul murășan (...) asemenea bunătați nu gustă decât la zile mari ori la lăsarea postului”.⁴⁰

Ca o încununare a eforturilor depuse în realizarea expoziției etnografice merită consemnată aprecierea lui H. H. Stahl: „În loc de stearpa frământare politică și a vrăjbii, personale cu oricine îți iese în cale, nu este cu mult mai frumoasă splendida nebunie culturală care face să jertfești din viața ta, pentru lucrul acesta disprețuit care se cheamă sufletul neamului tău?”.⁴¹

Manifestările dedicate „Lunii Târgu Mureșului” se încheie la 14 septembrie când „seara la orele 20 au avut loc jocuri de focuri artificiale înaintea

³⁸ C.Murășanu, Cronica Lunei Târgu Mureșului-Expoziția Aurel Filimon, în “Progres și Cultură” An.IV,nr.9 - 10, 1936

³⁹ Dr. T.Bengescu, În jurul Lunei Târgu Mureșului, în „Mișcarea Mureșului” An.I, nr 3 nov. 1936

⁴⁰ C.Murășanu, Cronica Luna Târgu Mureșului (reflexii postume) în „Progres și cultură” Tg.Mureș, An IV , nr.2 - 3, 1937, p. 53 - 57

⁴¹ H.H.Stahl, Expozițiile de viață sătească din Târgu Mureș , În „Sociologie românească” An I, nr.11. 1936, p.4.

catedralei ortodoxe și la orele 21.30 o serată de jocuri etnografice mureșene în sala mare a Palatului Cultural”⁴²

În anul 1936 are loc Adunarea generală a Societății de Arheologie, Istorie și Etnografie ce consfințește pe lângă demersurile din anul 1934, *„trecerea în proprietatea municipiului Tg. Mureș a Muzeului, condiționat ca întreținerea acestuia să cadă în sarcina municipalității. Actul de donațiune s-a aprobat, municipiul preluând întregul inventar (...) luându-și obligațiunea de a aloca în bugetul său anual suma de 100.000 lei pentru suportarea cheltuielilor în legătură cu administrarea muzeului, executări de săpături, editarea unui buletin etc. rămânând conducerea muzeului tot în sarcina Societății”* (Darea de seamă...1936. pag 41).

Ca răspuns la acest demers primarul E.A.Dandea s-a adresat membrilor Societății prin cuvintele: *„Gestul Dvs., al Societății de Istorie și Etnografie din Târgu Mureș, de a dona municipiului prețiosul muzeu, adunat cu osârdie, sacrificii și pricepere, dovedește că preocupările D-voastră sunt de ordin absolut ideal, numai pentru interesul superior al științei și al dragostei de neam fără urmă din egoismul așa de des întâlnit în zilele acestea”*.

Aurel Filimon a fost preocupat de popularizarea patrimoniului muzeal, așa cum o dovedește materialul publicat în „Buletinul Muzeului Arheologic al Societății de Istorie Arheologie și Etnografie din Tg.Mureș,, publicat în revista „Gazeta ilustrată” nr 6 - 7 din 1937 apărut la Tipografia Națională din Cluj. În prefața Buletinului aflăm lucruri interesante privitor la colecțiile etnografice: *„Municipiul Tg.Mureș a pus la dispoziția Societății de Arheologie Istorie și Etnografie în Palatul Cultural localul de care avea nevoie cumpărând de la D-l Aurel Filimon cu suma de 54.000 lei și întreaga colecțiune etnografică expusă cu ocaziunea Lunei Tîrgu Mureșului din 1936. Astfel s-a pus baza acestui Muzeu, care în întregime este operă românească multor intelectuali localnici cu tragere de inimă pentru păstrarea vestigiilor daco - române pe pământul Ardealului, unde răsună azi nestingherită de străini limba neolatină a poporului românesc pe veci unit în aceleași hotare, cari au cuprins cândva Dacia felix”* Este vorba de contribuția Societății de Arheologie, Istorie și Etnografie la sporirea colecțiilor Muzeului de Arheologie și Etnografie. Obiectele care au constituit subiectul acestei achiziții sunt cele prezentate pe larg prin extrase din presa vremii de la marea manifestare a „Lunii Târgu Mureșului” din anul 1936.

De altfel, în registrul „Cassa” al Societății sunt menționate o serie de donații ale intelectualilor din Tg.Mureș pentru realizarea viitorului Muzeu (pentru anul 1933 este consemnată suma de 8.000 lei donație „pentru muzeu”, la 31.III.1933 suma de 5.000 lei pentru „aranjare muzeu”, 6.IV.1933 pentru „aranjare muzeu” sunt depuse sumele de 1.520 lei, 6157 lei, 5018 lei, iar în anul 1934 - anul deschiderii Muzeului - sumele de 2649 lei și 1818 lei).

Între cererile de solicitare de fonduri în scopuri culturale de la Societate, o menționăm pe cea a „subscrisului membru în comitetul de conducere al Societății” Vasile Netea din anul 1935 *„având sub tipar o mare culegere de folklor*

⁴² Darea de seamă a Primăriei...1936, p.46

din regiunea Mureșului de Sus” și cerea un ajutor de 5.000 de lei „din subvenția ce Primăria a acordat Societății noastre pentru acest an”.

Râvna și priceperea în organizarea expozițiilor în anul 1937 îi poartă pașii lui A. Filimon la o nouă manifestare, de anvergură națională, prilejuită de Expoziția-Târg de la București organizată de Liga Națională a Femeilor Române, „*expoziția muncii românești*”, deschisă în ziua de 10 mai „*într-o solemnitate plină de strălucire*”.

De remarcat este existența în Târgu Mureș a filialei Ligii Naționale a Femeilor Rămâne fondată în anul 1922 având ca președintă pe D-na Drăghicescu Constanța Însăși; anunțul Târgului în presa vremii te invita într-o „*fantastică cetate a visului, muncii și posibilităților românești*. Un târg al lucrurilor frumoase”⁴³. Ideea directoare a expoziției a fost: „*de a stimula interesul pentru lucrurile practice și gustul pentru cele frumoase, de a atrage atenția oficialităților asupra posibilităților pe care le are arta țărănească și industria casnică precum și concursul pe care îl merită din partea statului*”⁴⁴.

Expoziția conținea „*tot ce au creat provinciile în domeniul atât de delicat al țesăturilor și cusăturilor (...) Femeile altă dată colorau numai cu plante și ieșeau lucruri minunate. Pe catrințele vechi întâlnești un roșu dulce, un verde cald, luminos un negru cafeniu aidoma culorii pământului.*”

Pasionatul colecționar participă la Expoziția-Târg cu un material etnografic selectat din județ, cu un accent deosebit pe exponatele din zona Călimanilor. Prin valoarea și autenticitatea materialelor expuse, standul județului Mureș nu rămâne neremarcat presei centrale: „*Expoziția Târg are marele merit de a oferi vizitatorilor săi, specificul românesc, dovada netăgăduită a așezării milenare a poporului nostru dincolo de Carpați. Standul jud. Mureș prin lucrurile achiziționate de Dl. A. Filimon (...) ne-a adus toate obiectele întrebuințate în viața casnică de către locuitorii din satele colinare ale versantelor Călimanilor, dorind să ne arate viața adevărat românească, fără nici o influență străină sau industrială. Totul este lucrat de mâna țaranului de la cui la teasc, și examinarea îndeaproape a acestor obiecte ne urcă în epoci foarte depărtate chiar din preistorie, o viață care a durat mii de ani fără să sufere cea mai mică modificare. Locuitorii acestei regiuni au fost ciobani de când există poporul român, rămânând și astăzi cei mai credincioși păstrători ai tradiției. Dacă putem vorbi de o continuitate a românilor în Ardeal incontestabil că acest stand ne oferă o bogată serie de documente. Privind cele expuse se vede între prezent și trecut o perfectă continuitate*⁴⁵ de care locuitorii din Ardeal au fost perfect conștienți: „*Țăranul român fără să cunoască dovezile arheologice și etnografice, fiind întrebat de unguri când și-au aniversat milenarul de la venirea lor în Ungaria (*voi când aniversați anul venirii voastre în Ardeal?*) răspunsul a fost scurt: niciodată! De când a făcut Dumnezeu lumea noi suntem tot aici*”⁴⁶.

⁴³ Anunț în ziarul „Curentul” An X, 10 mai 1937

⁴⁴ Expoziția - Târg, București, 1937, în „Curentul” An X, 11 mai 1937

⁴⁵ Arta noastră populară, în „Dimineața” 20 mai 1937, p.8

⁴⁶ A.Filimon, Contribuțiuni...p.29

La concursul de costume populare organizat cu prilejul acestui târg, A. Filimon primește Diploma și atribuirea Premiului I, pentru costumul popular din zona colinară a Călimanilor (satul Monor), port în care sunt ilustrate toate reminiscențele trecutului pe care A. Filimon le înserează în articole și studii : chimir decorat cu prâsnele și cruci de alamă, băltagul și inelul de mire, toate cu motive ornamentale ce-și au originea în epoca bronzului.

Apariția lui Aurel Filimon în acest costum este foarte frumos descrisă de către consăteanul său, scriitorul Teodor Tanco, care amintește că l-a văzut îmbrăcat astfel cu ocazia unei festivități din Monorul său natal, în anul 1936. Acea fotografie are „valoare documentară azi, atât pentru îmbrăcămintea înfățișată, cât și pentru omul care a purtat-o.(...) Ceea ce ne înfățișează fotografia este o lecție, un apel la adresa locuitorilor și tuturor românilor din satele prezente la serbările din Monor într-o păstrarea nu numai a limbii și obiceiurilor din trecut, cât și a portului strămoșesc. În fața înaltelor autorități ministeriale și a celor județene, în primul rând a miilor de țărani, Aurel Filimon, cărturar și om în plină maturitate, a îmbrăcat costumul sărbătoresc al locuitorilor din sat și în acesta a luat loc în tribuna oficială și a participat la serbări.”⁴⁷

Fiind cunoscut în țară pentru iscusința organizărilor de expoziții, este antrenat în campaniile de achiziții în județul Mureș, cu prilejul unor expoziții internaționale. Este vorba de campania din anul 1937 de pregătire a materialului pentru expoziția de la Paris, obiectele achiziționate de A.Filimon fiind reținute pentru a fi „trimise ca modele D-lui Profesor D. Gusti”⁴⁸ sau la pregătirea expoziției de artă populară românească de la New-York, din anul 1939, prilej prin care adresează organizatorilor expoziției următoarea recomandare; „Una dintre cele mai eficace și permanentă propagandă în străinătate ar fi depozitarea unei colecțiuni de etnografiei la careva muzeu mai mare ex :Boston, Philadelphia etc. Aceste colecții ar ținea la suprafață întotdeauna diferite probleme referitoare la aptitudinea artistică, spiritul de creație și câte alte probleme sociale”⁴⁹

Pentru aceeași expoziție Al. Tzigara Samurcaș îi solicită lui A. Filimon materiale documentare pentru a fi incluse în publicația editată cu prilejul acestei manifestări. În cartea poștală îi scrie:

Dragă Filimon

Mi-ai arătat mai demult podoabe din bronz (prâsnele, discuri solare pentru decorarea chimirului n. n.) purtate încă azi, care se aseamănă cu cele hallstattiene găsite în Ardeal. În publicația ce propun în englezește pentru Expoziția de la New-York aș vrea să dau asemenea probe de persistența preistoricului până azi și între altele și cele ce posezi cu bineînțeles indicarea sorgintei de unde le am.

⁴⁷ T.Tanco „Virtus Romana Rediviva” Vol.IV. Bistrița, 1977, p. 116 - 117

⁴⁸ Manuscris A.Filimon – Tabel al obiectelor primite pentru expoziția de la Paris, 3 iunie 1937 (Documentele familiei Filimon)

⁴⁹ Manuscris A.Filimon, Scrisoare adresată Comisarului Regal al Expoziției internaționale de la New – York, 10 oct.1938 (Documentele familiei Filimon)

Dacă vrei să figurezi cu ele trimite-mi fotografiile respective precum și alte probe de spirale în bronz sau argint și aur.

Despre animalele fantastice alături de boul Apis, ce amănunte mi-ai putea da despre locul descoperirii și datarea lor prin obiectele ce s-ar mai fi găsit împreună. Aștept un răspuns cât mai neîntârziat zicându-ți la bună vedere.

Cu mare prietenie

Al. Tzigara Samurcaș

Buc. II. Șos. Kisseleff. 3

16. III. 1939

Alături de Boul Apis, între documentele familiei Filimon se află și un număr de încă 5 fotografii ce ilustrează animale fantastice, din păcate fără nici o însemnare, care să fi rămas de la Aurel Filimon cu privire la eventualele sale preocupări din domeniul bestiarului arhaic popular sau cult.

Cercetări recente în depozitul de documente al Secției de Istorie - fondul Aurel Filimon a scos la iveală o chitanță emisă la data de 9 mai 1925, prin care se achită suma de 600 de lei de către Muzeul de Etnografie și Arheologie pentru următoarele obiecte achiziționate: „ 1 piatră funerară, 2 fotografii, 6 pietre mitologice”. Achiziția este făcută de la Bela Luka și Maria Both din Târgu Mureș. Ele se regăsesc în inventarul Secției de Arheologie a Muzeului Județean. Aceste piese apar și în Darea de seamă a Primăriei din anul 1925, în care se menționează alături de apariția „Tezaurului de bronz de la Suseni” și faptul că va apărea articolul „Pietre mitologice din Pănet”. Este singura mențiune cu privire la locul de proveniență.

Prin adresa nr. 16479/1939 de la Ministerul Cultelor și Artelor A.Filimon primește ordonanța de plată în valoare de 15.000 lei sumă ce reprezenta „ajutorul acordat D-voastre în exercițiul 1939/1940 pentru completarea colecției materialului etnografic (...) Totodată binevoiți a cunoaște că în luna martie 1940 va trebui să înaintați Ministerului un raport despre întrebuințarea acestui ajutor”.

Bogăția materialului etnografic existent în ținuturile mureșene, valoarea lor documentar-artistică îl îndeamnă pe A. Filimon de a face propunerea la Ministerul Propagandei pentru o nouă expoziție peste hotare, propunere apreciată de S. Mehedinți în cuvinte elogioase :

București. 25. III. 1940

Stimate Domnule Filimon,

Știi cât prețuiesc silințele D-tale. Ceea ce propui are două laturi: una de propagandă externă, alta privește numai știința. Așadar, fă două petiții, una la Ministerul Propagandei, arătând scurt și precis de e vorba. Alta trimite-o Societății

Geografice, iar noi vom face o adresă în același sens către cei ce se ocupă de organizarea expoziției.

Cu cele mai bune urări de izbândă S. Mehedinți

Anul 1940, an nefast pentru soarta Ardealului, îl desparte pe A. Filimon de expozițiile din Palatul Culturii. Expoziția nu a fost închisă în anul 1940, ci așa cum reiese din registrul de vizitatori, ultima consemnare este făcută în luna august anul 1941. În luna septembrie 1941, Aurel Filimon, fiu credincios al Văii Mureșului, cu regret, durere și umilință se refugiază la București, luând cu sine colecțiile personale de etnografie, științele naturii și arheologie pe care prin sprijinul material primit din partea Casei Școalelor le depozitează în Parcul Național – Pavilionul Propagandei.

Este de remarcat un lucru: în registrul de vizitatori ultima menționare în limba română se face în luna august 1940, primul înscris după această dată (7 noiembrie 1940) conține cuvintele „Visza tertunk” (ne-am întors), iar vizitatorii înscrși sunt exclusiv de etnie maghiară.

În condițiile în care războiul și produsele industriale afectează producerea de bunuri tradiționale, prin memorii succesive indică necesitatea achiziționării unor categorii de materiale care încep să dispară :

Memoriu [I],

Istoria unui popor nu poate fi urmărită numai pe bază de documente, deoarece în cele mai multe cazuri ele lipsesc, mai ales în timpurile mai vechi. În aceste cazuri ne dă un prețios concurs arheologia și etnografia. Inventarul casei țărănești conține o serie de obiecte cari din punct de vedere tipologic și ornamental ne leagă cu cele mai îndepărtate timpuri. Pentru a putea cunoaște aceste timpuri suntem nevoiți a cerceta prezentul pentru a cunoaște în el urmele trecutului (survivanțele). Cu cât vor fi aceste survivanțe mai multe cu atât mai mult ne apropiem de îndepărtatul trecut.

Poporul român care a rămas pe lângă vechea lui ocupație de păstor și agricultor, fără ca să sufere transformări remarcabile în gradul lui de cultură, evident că și inventarul casei lui a rămas tot același ca și în trecut. Această persistență se datorează unui singur fapt, o așezare permanentă în decursul miilor de ani în același mediu geografic (...)

Acest mediu geografic se cuprinde între Dunăre-Tisa și Nipru unde găsim Î. Hr. o cultură carpato-danubiană, datorată Daco-Geto-Carpilor, cuprinzând în centrul său o câmpie înconjurată de Munții Carpați cunoscută sub numele de Ardeal, care în tot timpul a fost nu numai centrul acestei culturi dar și adăpost în timp de refugiu.

Să vedem vreo câteva exemple:

În colecțiile mele personale se află o serie de oale făcute cu mâna lucrate în mod spiralic, tip preistoric.

O roată de olari care să învârtă nu cu piciorul ci cu degetul.

Oale lucrate cu roata, cu o tehnică La-Tenniană învățată de către Daci de la Celți.

Discuri solare, ca și în bronzul patru, inele cu capul mare cu stelute hexagonale ca semn al forței solare divine.

Baltagul cu ornamente solare.

Țăstul ca primul cuptor de pâine.

Calul de vatră-animatul sfânt al soarelui.

Catrințele cu franjuri-tipologic prima îmbrăcămintă, nemaivorbind de nenumăratele obiecte în lemn, teascuri, pive, râșnițe, obiecte dintr-un singur lemn, car cu roțile tăiate dintr-un triunchi(...)

Că întregul inventar al casei țărănești se datorează unei permanente așezări și nu unei coincidențe ne-o dovedește chiar inventarul mormintelor ungurești unde găsim o serie de podoabe pe care le-au purtat Dacii în Latennul înfloritor.

Despre aceste chiar directorul Muzeului de Antichități din Budapesta ne spune: „Dacii și Carpii n-au dispărut, trăiesc mai departe, ba mai mult metalurgia pe care Dacii au executat-o cu atâta drag a influențat metalurgia popoarelor cu care au ajuns în contact în evul mediu”.

Această constatare se confirmă prin săpăturile de la Sântana, Târgu-Mureș, Bandul de Câmpie, Sangidava. Prof. Univ. Weber din Berlin ne spune : „Aceste constituie istoria D-voastră”.

Condițiile grele ale refugiului, colecțiile personale pe care le ia cu sine îi afectează mult situația materială, de aceea face apel la forurile culturale pentru sprijin pe care-l și primește așa cum deduce din scrisoarea lui A. Filimon către administratorul Casei Școalelor.

Buc. 26 iunie 1941.

Domnului Administrator al Casei Școalelor,

Cu concursul și sprijinul material obținut de la Domnia Voastră ne-am transportat toate colecțiunile de istorie naturală și etnografie împreună cu Biblioteca la București în Parcul Național-Pavilionul Propagandei.

Având în vedere că colecțiile de etnografie conțin o serie de survivanțe (...) făcându-ne dovadă de o persistentă și permanentă așezare a elementului românesc între cadrele geografice ale vechii Dacii (...)

Având în vedere că din luna septembrie 1940 până astăzi nu am primit retribuțiunile numai pe lunile aprilie-iunie (...) enormele sacrificii și cheltuieli pe care le-am avut, instalarea acestor colecțiuni nu mai poate fi făcută de mine, nu pot să refac măcar daunele suferite în decursul transportului.

Pentru a putea face expunerea lor cu ajutorul instalațiilor necesare, am onoarea a vă ruga să binevoiți am aproba un ajutor pentru a putea contribui și eu cu aceste documente în cele mai grele zile la întregirea neamului românesc între vechile sale granițe.

A.Filimon

Fost director al Muzeului și Bibliotecii

Din Târgu-Mureș
București
Calea Victoriei 85

În perioada refugiului la București propune Ministerului Propagandei organizarea de expoziții interne și externe, punându-și la dispoziție energia și puterea de muncă precum și colecțiile personale.

Memoriu [II].

Astăzi când în urma războiului lipsesc unele materiale prime necesare îmbrăcăminte și țesătoriei țărănești, încep să fie folosite cele mai frumoase piese cari până în prezent erau considerate ca adevărate opere ale artei țărănești. Unele industrii nu se mai exercită ca de exemplu pictatul pe sticlă.

Ceramica are încă defectele ei, nu se mai fac canceele și farfuriile atât de mult admirate. Lemnăria sculptată devine o raritate.

Ne aflăm în ultima clipă de salvare, cu atât mai mult că străinii plătesc negustorilor chiar prețuri fabuloase pentru ce se mai găsește.

În baza acestora am onoarea a vă face următoarea propunere :

Ca să se facă o expoziție de artă populară cu caracter intern care mai târziu poate fi extinsă și în străinătate.

Materialul ar fi: icoane pe sticlă, țesătorie, ceramică și lemnărie.

Cu colectarea materialului stau la dispoziția Dv.(...) Materialul s-ar aduna din Oltenia, Muntenia, Ardeal și Banat.

Expoziția propusă pentru prezentare în străinătate este realizată prin Ministerul Propagandei în perioada anilor 1941-1943. Aurel Filimon itinerează expoziția la care își aduce contribuția și prin obiectele din colecția personală (495 de obiecte din care se selectează cele mai reprezentative) ce dovedeau „persistenta și permanenta așezare a elementului românesc între hotarele vechii Dacii “. Mesajul expoziției precum și angajamentul de colectare de noi materiale îl expune concis în scrisoare adresată Ministerului Propagandei :

București, 2 iulie 1941

Din colecțiile mele personale se folosește un material oarecare pentru expozițiile ce se vor organiza la Berlin și Roma. Prin aceste expoziții după cunoștințele mele se caută așazisele survivanțe, obiecte folosite în viața casnică a gospodăriei țărănești care fac legătura cu cele mai vechi timpuri ca dovadă (...) că în toate timpurile (poporul român n. n.) și-a stăpânit propriile sale moșii.

Ca o persoană care timp de 35 de ani a făcut muzeologie și s-a ocupat de această problemă poate acum ar fi cazul de a contribui și eu cu cunoștințele mele la lupta care se dă pentru întregirea poporului românesc între vechile sale hotare.

Pentru ca argumentele etnografice să fie cât mai puternice și scopul urmărit prin aceste expoziții cât mai eficace am onoarea a vă face următoarea

propunere: Ași întreprinde o călătorie de 20-30 zile cu un autocamion în județele Hunedoara, Alba și Bihor pentru a aduna un material în vederea expoziției „survivanțe” pentru care mai ales Germanii au un deosebit interes pe cum dovedește corespondența pe care o posed. Cheltuielile, având un autocamion și fotograf n-ar întrece suma de 3-400.000 lei, având în schimb vre-o câteva mii de obiecte bine selecționate cari întotdeauna vor putea servi ca material pentru expoziții.

Primiți Vă rog Domnule Ministru asigurările deosebitelor mele considerațiuni.

Aurel Filimon

Fost director al Bibliotecii și Muzeului din Târgu-Mureș

Cunoscând interesul pe care materialele etnografice românești le suscită în Germania, într-un material adresat Ministerului Propagandei la data de 23 octombrie 1941, solicită următoarele :

D-niei Sale

D-lui Ministru al Propagandei (II.)

Din colecțiile de etnografie am ales o serie de obiecte pentru expoziția de artă populară care pleacă în Germania. Aceste obiecte sunt trecute pe lista anexată și din care s-au ales numai o parte (...)

Din Germania mi s-au cerut de mai multe ori articole despre acest material-Institutul Sud-Est European din Munchen Prof. Univ. Dr. Gamilscheg. În baza acestora am onoarea de a Vă ruga să binevoiți a-mi aproba transportarea acestui material în Germania, precum și o bibliotecă de specialitate (250-300 cărți și broșuri) pentru a-l putea utiliza în vederea articolelor care sunt cerute și cari cum spune textual Institutul Sud-Est European din Munchen „având un mare interes nu numai pentru cercetările românești dar și pentru cele străine”.

Binevoiți a dispune

Șef de secție

Aurel Filimon

Lista obiectelor (personale n. n.) predate Ministerului Propagandei pentru expoziția din Germania și Italia conține:

Căuce (10); clește de alune (5); pistolnic (5); lingură de lemn (18); furculiță lemn (2); cruce de mână (5); cruce de prapor (5); pomelnic (5); tindeică (5); furcă de tors (30); corneici (15); tulnic (3); cuier (2); cofă (2); cupă, sărăriță, ploscă de lemn (5); fluier (6); icoane, bote ciobănești (20); traiste (5); ceapță (35); opreg (50); brâu (10); maramă (15); ștergar (30); catrințe (20); cămăși femeiești (15); cămăși bărbătești (2); joc, pieptar, sarică, șubă, lățițare (35); covor (26); culme (5); cănițe (33); oale (2); ulcior (4); blid (12); capac lut (2); farfurie lut (7); băltag (2);

Inventarul expoziției itinerante în Germania și Italia merită a fi cunoscut, ca model asupra concepției expoziționale de acum 6 decenii. Fără a insista asupra detaliilor (dimensiuni, preț) enumerăm categoriile de obiecte care au constituit expoziția.

1. 3-4 tipuri de case asemănătoare celor cunoscute din preistorie

2. vatră liberă cu țăst
3. vatră cu cuptor
4. vatră în față cuptor în spate
5. 50 diapozitive reprezentând diferite meserii (olărie, lemnărie, țesătorie, etc)
6. 100 de fotografii-analogii arheologice
7. hărți: spațiul tracic, carpato-daco-getic, evul mediu, România etnică
8. 300 de clișee pentru fotografiile necesare

1. car de lemn cu roțile dintr-un singur triunchi
2. car de lemn cu roți cu spițe fără raf
3. 4-6 pluguri din lemn pe o brazdă, pe 2 brazde (cu corman fix, cu corman schimbător n. n.)
4. 2 teleguțe din lemn pentru pluguri
5. 10-15 fiare de plug diferite tipuri
6. 2 grape din lemn cu dinți din lemn
7. uși de case sculptate (2-3 buc.)
8. 7-8 undrele de uși
9. 20-30 stâlpi de casă sculptați
10. 2 porți
11. 2 porțițe
12. 20-30 diferite încuietoare, zăvoare cu cățai
13. 30-40 chei din lemn și fier, limb, lăcate
14. teasc cu berbeci pentru ulei
15. teasc cu șurub pentru ulei și struguri
16. teasc pentru ceară
17. teasc pentru fructe
18. teasc pentru zdrobit semințe
19. teasc pentru zdrobit semințe cu roată
20. 8-10 râșnițe diferite tipuri
21. moară de mână (2 buc.)
22. pivă pentru semințe 5-6 tipuri
23. piulițe (20 buc.) pentru sare piper etc.
24. 20 de buduroaie dintr-un triunchi (dif. Tipuri)
25. 50-60 bucăți mierțe, cupe, solnițe, din lemn
26. blide din lemn (15 buc.)
27. 4-5 mese
28. laițe 7-8 tipuri diferite, scaune 15 bucăți
29. coveți diferite 5-6 bucăți
30. coșuri de nuiete lutuite
31. susâi 2 bucăți
32. tronuri 15-20 bucăți
33. troițe mari de mormânt și iertarea păcatelor 8 bucăți (Oltenia)
34. 2-3 cruci din Ardeal cu cercuri solare
35. 10-12 cruci de mormânt
36. 2-3 ghizduri dintr-un trunchi

37. moară cu căucuri
38. războaie de țesut 2-3 tipuri
39. scaun pentru piepteni din lână (2 bucăți)
40. piepteni cu colți mari 5-6 perechi
41. 4-5 sucale
42. 4-5 vârtelnițe
43. scaune de lemnărie (2 bucăți)
44. instrumente făcute în sat: foarfece, cuțite, sape, hârleț, greble, seceri, coase, furci (100 buc.)
45. lopeți, furci, greble, îmblăciu (30-40 bucăți)
46. vase din dovleac (10 bucăți)
47. 3-4 țăsturi
48. pomelnice (15 buc.)
49. prescurnicere (30-40 buc.)
50. cruci de mână (20 buc.)
51. căucuri pentru apă (20-30 buc.)
52. bâte ciobănești (30-40 buc.)
53. furci de tors (50-60 buc.)
54. băltage, toiege (10 buc.)
55. buciume diferite mărimi (20 buc.)
56. fluier, cavale (20 buc.)
57. blidare (20 buc.)
58. roată de olari
59. oale (100 buc.)
60. câni (200 buc.)
61. farfurii (200 buc.)
62. 30 costume (15 bărbățești, 15 femeiești)
63. catrințe (50-60 buc.)
64. cămăși (20-30 buc.)
65. conciuri (40 buc.)
66. colecție de opinci (30 perechi)
67. chimire (30 buc.)
68. pieptare cojoace (30 buc.)
69. sumane, ghebe
70. icoane pe sticlă (100 buc.)
71. icoane pe lemn (50 buc.)
72. linguri de lemn (200 buc.)
73. ouă încondeiate
74. alte obiecte mici : teacă pentru gresie, solniță, spete, tindeici, scăpărători, presă de caș, mai de rufe, burdufuri, cimpoi (300 buc.)
75. ștergare (50 buc.)
76. lătițare (150 buc.)
77. bărci din lemn, căucuri, coșnițe (100-150 buc.)

Valoarea totală a exponatelor însuma 1.473.000 lei

Expoziția programată a fi itinerată în Germania și Italia nu a mai cuprins și Italia, ci doar Germania, începând cu Viena considerată oraș german după 1938, se scrie în cartea „Ioan N.Maloș”, cu toate că în articolul semnat de Aurel Filimon la încheierea itinerării expoziției din Germania, în revista „Volk und Schrift” (Popor și scriere) în partea introductivă la observația redacției se menționează: *„Expoziția Arta populară românească a fost prezentată în multe orașe ale Germaniei cu mare succes și se află în prezent în Italia.”* (Bonn, Caietul 1, Anul 14, 1943 p.3).

Constituirea expoziției s-a făcut de către Aurel Filimon și Ioan N. Maloș, asistent la Universitatea din Cluj-Sibiu, care este desemenat de a-l însoți pe A.Filimon în itinerarea expoziției. Expoziția este deschisă la Viena la 21 noiembrie 1941, apoi la Stuttgart la 24 ianuarie 1942, la Frankfurt am Main la 15 martie 1942, la Koln la 15 mai 1943 și s-a încheiat la Berlin. Multitudinea și varietatea obiectelor, valoarea lor științifică, documentară și artistică a făcut o impresie deosebită vizitatorilor străini, dar mai ales specialiștilor. Într-o scrisoare trimisă de Ioan Maloș directorului Muzeului Etnografic scria: *„Pretutindeni pe unde am trecut expoziția a fost mult vizitată, iar obiectele noastre de artă populară au fost mult admirate și prețuite. Toată lumea rămânea foarte mirată de bogăția, varietatea și frumusețea artei noastre autohtone și era foarte surprinsă că România are și asemenea bogății⁵⁰ Presa vieneză (publicația Volkischer Berbachter) consemna: „Troițele tăiate (sculptate) artistic, poarta monumentală a unei case țărănești și câteva broderii artistice adevăresc înaltul nivel al destoiniciei lucrului manual al țăranului român”⁵¹*

Expoziția despre care s-a scris foarte puțin a reușit să-i facă pe străini să înțeleagă că ea nu a fost organizată în scop propagandistic, ci pentru a da posibilitatea de cunoaștere a sufletului românesc *„virtuțile, spiritul de conservare, puterea de rezistență, specificul și tendințele artistice ale unui popor”*, a demonstrat că românii sunt un popor sedentar a cărui origine și continuitate poate fi demonstrată și prin perpetuarea elementelor decorative din neolitic până în arta populară contemporană.

Pentru muzeografie, expoziția a fost importantă pentru o serie de nereguli și aspecte neprofesionale în montarea, etalarea, transportul și conservarea obiectelor în timpul itinerării expoziției. Ioan Maloș, cu toată aprecierea privitor la valoarea individuală a exponatelor, menționa: *„Expoziția lasă în general mult de dorit, deoarece e prea puțin metodic, prea puțin științific și practic aranjată (...) Expunerea obiectelor ar fi putut avea cu mult mai mare efect, dacă se luau în considerare și alte criterii de care nu s-a ținut seama decât foarte puțin”⁵²* În scrisoare se referă la asigurarea conservării obiectelor în timpul itinerării expoziției dar și la deteriorările suferite de obiecte.

⁵⁰ Valer Pop, „Ioan N.Maloș (4 mai 1916 – 23 noiembrie 1942) Ed.Nico, TG.Mureș, 2009 apud Ioan N. Maloș, Scrisoare către Directorul Muzeului Etnografic din Sibiu, 2 aprilie 1942, din Frankfurt pe Main, p. 48 (documentele fam.Maloș)

⁵¹ Idem

⁵² Ibidem

Aurel Filimon și-a asumat și responsabilitatea păstrării stării de sănătate a obiectelor, urmărind cu atenție transportul și ambalarea lor. Ioan Maloș notează că în țară transportul obiectelor a fost fără deteriorări mari, dar că acestea au apărut pe parcurs, mai ales în timpul transportului în străinătate „scoase De la Sibiu la București, obiectele muzeului nu au suferit nici o stricăciune în timpul transportului. Ele au fost transportate sub supravegherea d-lui Aurel Filimon. La București însă obiectele când au fost scoase din lăzi pentru a fi selecționate pentru expoziții s-au produs mici stricăciuni, de asemenea A.Filimon menționează și dispariția a două câni din colecția personală”⁵³.

Cea dintâi stricăciune este consemnată în timpul transportului de la Viena la Stuttgart (s-a spart la un colț o icoană mică, o lingură mare este ruptă, iar modelele de casă –machetele n.n.- prezentau crăpături în fundamentul de piatră) Toate aceste modificări care s-au observat și pe timpul expunerii la Stuttgart, Ioan Maloș le pune pe seama încălzirii centrale „care de multe ori usca aerul prea tare în camere” motiv pentru care „au început să crape unele obiecte de lemn(...) iar de pe ceramică să sară pe unele locuri smalțul”.

În timpul transportului de la Stuttgart la Frankfurt am Main se găsesc ultimele deteriorări consemnate de Ioan Maloș: modelele (machetele n.n.) de case distruse, zece rame de sticlă cu cusături populare românești, sparte în întregime, câteva vase și o icoană sparte, covoarele (mai ales cele din Maramureș și Basarabia) din cauza prafului și a aerului prea uscat începeau să se destrame, iar obiectele din lemn să se macine.

În scrisoare, I.Maloș descrie preocuparea lui Aurel Filimon față de obiecte și neliniștea sa pentru transportul acestora „Vagonul cu aceste lăzi a sosit la Frankfurt cu oarecare întârziere. D-l Filimon a trecut în fiecare zi înainte și după masa pe la gară pentru a se interesa de sosirea lui deoarece voia să fie cineva de față la descărcarea lăzilor”⁵⁴

Aurel Filimon rămâne fără sprijinul lui Ioan Maloș la Berlin, care bolnav fiind a pornit spre țară, unde din nefericire n-a mai ajuns, boala răpunându-l în tren la data de 23 noiembrie 1942, pe drumul dintre Breslau și Viena. Soarta crudă a răpus un intelectual mureșean de marcă la vârsta de numai 26 de ani. A lăsat în urmă o bogată activitate de cercetare, în special în împrejurimile Reghinului, orașul său natal.

Elementele de orientare ale expoziției, așa cum le marchează ziarul „Tribuna” din Brașov, sunt reprezentate pe de o parte de materialul ce „nu cuprinde plâsmuiri forme moarte, ci obiecte de muzeu artistice ale generației actuale” și pe de altă parte expoziția „își concentrează atenția asupra costumelor naționale care reprezintă expresia sufletului nostru; bogat în manifestări estetice și capabil de o interpretare superioară a vieții, evidențiind arta cu care au fost lucrate”. Ziarul citează din presa Vieneză (Volkischer Beobachter) în care se consemna: „Dacă vrei să înțelegi acest popor, trebuie să te gândești că nu e vorba în portul său de o

⁵³ Ibidem

⁵⁴ Ibidem

îmbrăcăminte ajunsă costum, care se ia numai în sărbători, ci e vorba de o haină de toate zilele. Țăranul român, dar mai întâi de toate toate țăranșii doresc să fie frumoase și în zilele din săptămână. Manifestarea firii lor-și în exterior-până în cele mai neînsemnate funcțiuni ale vieții cotidiene, este o trebuință lăuntrică fără de care nu li se pare viața vrednică”⁵⁵

Privită în ansamblul ei, expoziția a dus la o recunoaștere că „legile unei arte superioare se manifestă în minunatele țesături românești” că țăranii noștri își „însușesc instinctiv anumite principii fundamentale de prescurtări ornamentale cari ar putea fi atât de mult rezultatul unor analize artistice conștiente” și că „tocmai în acest fapt se manifestă talentul acestor oameni simpli de la țară care ar trebui să fie numiți adevărați maeștri în ceea ce privește multe din operele minunate arătate”.

Expoziția a demonstrat Europei că sufletul românesc instinctiv s-a adaptat încă de la formarea lui, la cele mai desăvârșite forme de expresie, că e capabil de lucruri generoase și că numai surda luptă de rezistență în fața tuturor atentatelor istorice, l-au întârziat în drumul unei masive împliniri naționale, iar pentru participanți a însemnat o experiență în domeniul conservării obiectelor itinerate și a expunerii acestora, din păcate cu prețul deteriorării sau distrugerii a unor valori de patrimoniu etnografic.

Cu privire la cercetarea etnografică și valorificarea materialelor etnografice este edificatoare mărturia „Tribunei” brașovene: „Domeniul etnografiei nu a fost încă suficient exploatat, este adevărat. O concepție strâmtă oficială și un tembelism retrograd de pe urma cărora ni s-au tras și ni se trag și astăzi toate relele a împiedicat și exploatarea acestui bogat domeniu național. Cu totul alta ar fi fost atitudinea străinilor față de noi și de problemele noastre vitale, dacă cu mulți ani înaintea anului 1940 spațiul și economia transilvană ar fi fost cunoscute peste hotare, așa cum au fost prezentate recent la expoziția amintită. S-ar fi văzut demult că noi românii reprezentăm aici o civilizație carpatică autohtonă și un stil de viață cu care puține popoare se pot mândri (...) Românul ori de unde l-ai lua prezintă un caracter omogen, totalitar în sensul că el nu se deosebește structural de fratele lui dintr-o altă regiune el este peste tot același: vorbește aceiași limbă, este predominat de sentimente identice și familiarizat cu întregul spațiu pe care i se întinde ființa etnică. Această omogenitate nu este oare argumentul cel mai trainic pentru aderența noastră din timpuri imemorabile la spațiul original transilvan?”⁵⁶ Articolul se încheie cu numele celui care s-a ocupat de adunarea și selecționarea materialului etnografic-

„D-nul A. Filimon, a cărui stăruință și organizare este mult cunoscută și apreciată în cercurile specialiștilor”.

La itinerarea acestei expoziții, A. Filimon își folosește cu mult succes cunoștințele sale din domeniul arheologiei, reușind să ilustreze continuitatea populației românești în spațiul carpato-dunărean prin alăturarea materialelor arheologice la piesele etnografice, conducându-i pe vizitatori la ideea permanenței populației românești prin continuitatea de motive ornamentale, din preistorie până în zilele noastre așa cum puncta și presa vremii : „Specialiști

⁵⁵ Ziarul „Tribuna”, Brașov, 29 ian. 1942

⁵⁶ Idem

atât în domeniul arheologic cât și etnografic au rămas surprinși de identitatea de forme și de motive a obiectelor de azi și a lucrurilor rămase din epoca preistorică în regiunea tracică. În felul acesta au ajuns ei înșiși la ideea unei continuități culturale indubitabile în regiunea carpato-dunăreană (România)".⁵⁷

Câteva exemple de expunere prin alăturarea pieselor arheologice la cele etnografice: ilustrație-brăul de bronz de la Gușterița din perioada tracică (după V. Pârvan) și ornamentele identice de pe discurile solare (prășnele) și inelele de mire din zona colinară a Călimanilor, folosite în decorarea chimirului; vase dacice alături de vasele lucrate în suluri de lut din Valea superioară a Mureșului, în tehnică anterioară introducerii roții olarului la noi (secolul III. î.Hr.) vase care s-au lucrat la Deda, Pietriș și Morăreni (jud. Mureș) până la cel de al doilea război mondial sau fibule de bronz din perioada tracică, alături de „melcul” folosit de olari în ornamentarea vaselor ceramice din Transilvania.

S-ar părea că scopul a fost atins, întrucât la nivelul specialiștilor germani s-a născut ideea de a forma „echipe de specialiști cari în baza inventarului arheologic mai ales pentru vremea când izvoarele istorice tac să dovedească continua trăire a aceluiași element uman care cu toate enclavele etnice străine își impune pecetea sa culturală până azi în regiunea carpato-danubiană.”⁵⁸

În concluzie, expoziția „nu e făcută numai să fie admirată pentru valoarea ei estetică ci rostul ei este ca celor cari o înțeleg să le vorbească (...) de perpetuarea milenară la Dunărea de Jos a unui popor viteaz” -conform aceleiași publicații.

Expoziția a fost popularizată de A. Filimon în articolul „Ornamente der Rumanischen Volkskunst” (Ornamente din arta populară românească) publicată în revista „Volk und Schrift ” (Berlin 1943) în partea introductivă redacția revistei consemnează valoarea artistică a exponatelor, „un tablou impresionant de adevărată artă populară, care își are rădăcina în tradiția veche și oferă în mod sigur un aspect plin de gust lucrurilor de întrebuințare zilnică”.⁵⁹

„Expoziția noastră, scrie Aurel Filimon, ilustrează o mică parte a inventarului unei case țărănești (80% din populație sunt țărani). Din punct de vedere tipologic și al ornamentării găsim legături cu cele mai vechi timpuri preistorice. Aceasta este o civilizație originară născută din mijlocul agricultorilor și a păstorilor în unul și același spațiu vital. Spațiul vital al acestei civilizații a fost totdeauna și neschimbat, spațiul dintre Dunăre, Tisa și Nistru, indiferent dacă acest spațiu a stat sub stăpânire proprie sau străină. El formează o unitate etnică, rasială și lingvistică încinsă de Carpați, din care tot timpul s-au revărsat razele civilizației”⁶⁰

Ca o concluzie privind ornamentica populară românească, A. Filimon încheie articolul : „Spiritul și iscusința creatoare a poporului român rezultă din

⁵⁷ I.Hurdubețiu, Constatări și sugestii în legătură cu expoziția noastră etnografică în Germania , decupaj de aricol, titlul publicației neidentificat (Documentele fam.Filimon)

⁵⁸ Idem

⁵⁹ Volk und Schrift (Popor și scriere) Caietul 1, Anul 14, 1943, Bonn, p.3 - 11 (traducere Liviu Moldovan,1981)

⁶⁰ Idem

independența sa individuală. Contează ca cea mai mare rușine dacă cineva nu este în stare să-și împodobească lucrarea sa cu motive după compoziția sa proprie. Ce mândrie este pentru o femeie a cărei haine găsește lauda satului! Compoziție de motive înseamnă poezie lirică, este dispoziție sufletească. Cât dor încrustează păstorul amoretat în furca de tors, pe care o sculptează pentru fata sa ! Oale, castroane, ulcioare și celelalte produse ceramice reoglindesc sufletul olarului și a mediului său. Țesătoria și brodeza dispun de o comoară neînchipuită de ornamentală. Ele niciodată nu copiază ci lucrează fără modele, ele improvizează întotdeauna alte variante, care nu de rareori sunt udate de lacrimi de bucurie sau de jale, în orele intime, la focul deschis din vatră”.

În același articol, Aurel Filimon preia o serie de idei care au fost publicate în revista *Volkischer Berbacher* despre care menționează că folosește niște linii directe, apoi îndreaptă atenția asupra costumelor naționale, care prefac în forme sufletul nostru bogat în impresii estetice, care dau dreptul la o interpretare mai frumoasă a vieții. „Troite, cruci, case, biserici de lemn, porți, băte ciobănești, furci de tors, pe scurt toate obiectele din lemn confirmă nivelul înalt al iscusinței din punct de vedere artistic de a ciopli frumos și a ornamenta lemnul. Nu iscusința tehnică este de mirat, ci stilul propriu firii și ornamentica desăvârșită.”

Autorul are dreptate, spune A. Filimon, când menționează că „din țeșăturile românești minunate vorbesc legi artistice superioare” iar „țăranul român și-a însușit instinctiv anumite principii de bază ale reducerii ornamentale, care tot atât de bine pot fi urmarea unei analize artistice conștiente” sau „chiar în acest fapt s-a exteriorizat talentul acestor săteni simpli care trebuie să fie numiți adevărați maeștrii”.

Aurel Filimon concluzionează că : „totalitatea motivelor sunt ecouri din timpuri preistorice, de la păstori și olari, de la țeșătoare și brodeze legate laolaltă cu atâta măiestrie. Bogăția de compoziție și colorit sunt manifestări care în toate timpurile și-au căpătat originea și dezvoltarea în același spațiu geografic. Noi am dezvoltat în spațiu nostru o civilizație autohtonă. (...) Românii care au trăit în spațiul lor geografic sub administrații politice schimbătoare au rămas neschimbați etnic. Ori din ce regiuni sunt , ei prezintă același caracter omogen și totalitar care îi fac frații de sânge al aceluiași neam. Românul pretutindeni rămâne același. El vorbește aceeași limbă, este însufletit de aceleași simțăminte și este la fel de familiarizat cu întregul spațiu care îi este patrie” ⁶¹

La 4 aprilie 1942 sub titlul „Arta țărănească din România” este popularizată expoziția din Frankfurt (deschisă la Institutul de artă Staedel) , articol care prin frumusețea scriiturii și elogiul adus artei populare românești merită să insistăm asupra lui :

„Fiecare artă este expresia sentimentului de viață și a manifestării lumii sensibile a creatorilor ei, iar adâncimea ei se judecă din apropierea de natură a poporului al cărei ființă o revelează. Astfel arta poporului român este cât se poate de adânc țărănească, născută din ritmul vieții și al ogorului, veșnică precum sămânța și secerișul, în culori vesele ca florile și pomii, bogată în forme ca țara cu munții și fluviile sale, originală și statornică ca țăranul însuși. În decurs de două mii de ani s-a dezvoltat națiunea română, care de multe veacuri își afirmă cultura sa și din toate influențele

⁶¹ Ibidem

străine și furtuni ale sorții a ieșit ca un popor consolidat, un popor în majoritate de țărani și de păstori. Aici zace de fapt temeiul propriu zis pentru echilibrul ființei românești.

Tempurile și întâmplările se puteau schimba; veșnic la fel au rămas țăranul și brazda, veșnic au rămas valabile formele și legile vieții sale și mereu bogată creația care izvora din interior, a artei populare care înrădăcinată în munca de la câmp, își ia din natură culorile și forma sa, cum se oferă în natură, își găsesc drumul în arta țăărănească, separă strădania de a-i împrumuta interpretări simbolice și permite de a apărea stilizat.(...) Pe polița din tinda casei țăărănești : oale, ulcioare, cești artistice fasonate, fiecare servind un scop propriu moștenit pentru pregătirea supei sau a mămăligii. Linii fine subțiri ca firul de iarbă, frunze și flori în albastrul strălucitor de viorele, verdele brazilor întunecați, galbenul însoțit al ciuboțicii cucului, violetul prunelor care apar ca și cum ar fi coapte, sclipirea aurită a inimilor de romaniță și în nuanța fermecată a nalbelor, conferă vaselor ceramice țăărănești o frumusețe de-a dreptul inimitabilă.

În casa țăărănească a cărei mobile apar pretutindeni la fel de modeste și numai pentru servirea scopului, lucrurile de țesătorie și broderie a femeilor răspândesc plăcere și mijlocesc o impresie de bunăstare a curții. Împrejurul camerei se află obișnuit o bancă lată de lemn care este acoperită cu perne brodate, covoare și țesături. Pături și covoare ornamează și pereții și ferestrele, mereu în alte combinații de culori și desene, constituie mândria țăărăncii (...) în munca obositoare din lunile iernii. Nici un obiect al mobilierului țăărănesc care să rămână neîmpodobit, nici o haină care să nu poarte ornamentul cel mai bogat din lână multicoloră cu urzeală de aur sau argint

Cămașa de pânză aspră prezintă în cusătură fină forme care mereu se repetă, linii sinuoase, roți ale soarelui și motive similare străvechi. Fastuos este ornamentul îmbrăcămintei femeiești de la brâu în jos , cade ca două șorțuri, sau într-o bucată. În unele regiuni ies din marginea de jos a acestei îmbrăcăminți fire roșii ca ciucurii care devin cu totul încântător. Din aceste șorțuri (catrințe n.n.) în toată România nu există două care să semene cu totul una cu alta. Darul de a inventa și puterea de creație a acestor artiști țăărani este destul de bogat pentru a crea mereu ceva nou din cele aduse din vechime.

Cu totul plăcut și grațios este un văl din țesătură moale albă de in sau mătăasă pe care femeile măritate îl înfășoară în jurul capului și îl lasă să cadă pe umeri sau pe spate. Un cojoc din piele albă cu lâna întoarsă înăuntru este împodobit cu broderie bogată din lână multicoloră și servește bărbaților și femeilor ca îmbrăcămintă de iarnă.

Un exemplu pentru simțul formelor, dibăcia și gingășia mâinilor, care nu se poate învăța ci este moștenită prin veacuri este microarta a vopsirii ouălor de Paști. Cu ajutorul penei de gâscă sunt aplicate pe ouă cu ceara lichidă figuri, a căror denumire ca „drumul stelei”, „femeia rea”, „ochi de broască”, dau dovadă atât de fantezie, cât și de umor.” Apoi ouăle sunt vopsite și cu toate că strălucesc în toate culorile posibile se numesc „ouă roșii”

Din combinația de culori și figuri, cunoscătorii de haine, covoare, țesături pot descoperi ținutul de unde își au originea. Pentru spectatorul imparțial aceste deosebiri fine se dau înapoi dinaintea impresiei particularității fermecătoare și a naturalității

autohtone, prin care se manifestă aici o artă adânc țărănească care își află originea și influența sa în sfera vieții țărănești”⁶²

După lecturarea acestui articol (din păcate nesemnat) , ni se dezvăluie sufletul unui om emoționat și plin de admirație pentru cultura și arta populară românească.

La încheierea expoziției, conform unui Raport (manuscris din 29 oct. 1943) pierderile materiale ale expoziției din Germania și Italia erau reprezentate de: 1 cămașă cu poale; 1 cămașă fără poale; 24 de ștergare; 1 față de masă; 7 catrințe; 1 șort; 2 cojoace; 10 șiraguri de mărgel. ⁶³

Bombardamentul din anul 1944 asupra orașului București îi afectează lui A. Filimon locuința și colecțiile, perioada următoare fiind preocupat de refacerea colecțiilor. Dorința refacerii lor și expunerea publică răzbate din numeroase memorii din cursul anului 1945, adresate diferitelor foruri :

Domnule Ministru

Subsemnatul în calitate de director al Bibliotecii și Muzeului Arheologic din Târgu-Mureș-Palatul Cultural, în decurs de 30 de ani am colectat și o colecție de istorie naturală și etnografie pe care am transformat-o în Muzeu, compuse din insectar 6.600 de specii, peste 3.000 de plante, peste 4.000 piese de petrografie, mineralogie, paleontologie, cu o bibliotecă de peste 2.000 de volume, etnografie, industrie casnică 2.000 de piese.

După cedarea Ardealului le-am adus în București și adăpostit într-un pavilion la „Luna Bucureștilor“. În luna decembrie 1944 toate aceste colecții au fost distruse și devastate în cea mai mare parte. Având în vedere că aceste colecțiuni se leagă de Ardealul de Nord, ca o manifestare de cultură românească vreau să le refac însă ca sinistrat din 4 aprilie 1944 cu o leafă de 48.000 lei nu le pot.

Pentru a putea găsi și fondul necesar, îmi rămâne o singură cale, de a solicita un ajutor bănesc care desigur va fi insuficient, în care caz a-mi aproba sau lua la cunoștință un Apel prin camera de Industrie și Comerț către generozitatea oamenilor de binefacere a-mi veni în ajutor precum și marea industrie, pentru refacerea celor pierdute cu condiția ca în toamna anului curent voi pune la dispoziția Ministerului pentru a organiza o expoziție (...)

Primiți (...)

*Aurel Filimon
Dorobanților 151
București*

Revine cu un alt Memoriu în 24 mai 1945, solicitând ajutor pentru refacerea colecțiilor, având ferma convingere că ele se constituie într-un

⁶² Wochenblatt der Landbauerschaft Hessen-Nassau (Gazeta săptămânală a agricultorilor din Hessen-Nassau) Anul 9, Frankfurt am Main, 4 aprilie 1942, nr.14, p.220-221 (Traducere Liviu Moldovan,1981)

⁶³ Manuscris , Raport la încheierea expoziției în Germania și Italia (Documentele Fam.Filimon)

puternic „instrument de educație, atât școlilor cât și publicului. Pentru a putea reface măcar etnografia (industria casnică) care conține o serie de obiecte din punct de vedere tipologic și ornamental identice cu cele cunoscute din preistorie (...) Tot ce n-a avut străinătatea și pe care a admirat-o atât de mult cu ocazia unor expoziții a fost **Arta populară**. Astăzi când ea dispare avem datoria și obligația să o salvăm pentru posteritate”.⁶⁴

Din documentele existente, nu avem nici o dovadă în ce măsură a reușit Aurel Filimon refacerea colecțiilor distruse. Ținând seama de situația grea de după război posibil că la toate memoriile înaintate nu primește nici un ajutor, ceea ce îl determină să părăsească Bucureștiul și să se retragă în comuna Rapoltu Mare (jud. Hunedoara), locul de baștină al tatălui său. Toate greutățile, zburciunile prin care a trecut pentru a-și întreține familia (soția și patru copii), precum și salvarea colecțiilor se soldează cu moartea sa prematură la 6 martie 1946, din cauza unei inimi mult prea încercate, ceea ce îl împiedică să-și realizeze planurile minuțios croite. Durerea cea mai mare a fost pricinuită de distrugerea colecțiilor personale care au reprezentat rațiunea lui de a exista. Obiectele din lemn și cutiile conținând colecțiile entomologice au căzut pradă flăcărilor la care s-au încălzit soldații încartiruiți la Pavilionul Propagandei din Parcul Național.

Timp de 63 de ani și-a găsit odihna în curtea bisericii ortodoxe din Rapoltu Mare. La dorința familiei, cu sprijinul Primăriei din Tg.Mureș osemintele au fost aduse și reînhumate în Cimitirul Municipal, la data de 14 august 2009, spre veșnică odihnă.

O sinteză a perseverenței munci de colecționar a făcut-o H. H. Stahl după ce a vizitat expoziția etnografică organizată de A. Filimon în anul 1936 cu prilejul „*Lunii Târgu-Mureșului*” : *„Trebuie să nu uităm că acela care se apucă de strâns colecții, nu este un om care se găsește pe toate drumurile și oricând. Colecționarul pătimește o apariție rară. El depune o muncă uriașă, plină de greutăți, plină de privațiuni uneori ca să poată strânge de-a gata pentru alții comorile sale. Și valoarea unei colecții bune este atât de mare încât ea atinge tărâmurile interesului general național.”*⁶⁵

Muzeul Județean Mureș este cel care a avut fericitul prilej de a păstra în depozitele sale colecția etnografică achiziționată de A. Filimon. Fondul „*Aurel Filimon*” este constituit din aproximativ 1.500 de piese etnografice achiziționate începând cu anul 1918 până în anul 1940 când Muzeul Etnografic își închide porțile în urma Dictatului de la Viena, perioada care și-a pus în mod negativ amprenta asupra colecțiilor etnografice și evidențelor de muzeu. Registrele de inventar au fost traduse în limba maghiară obiectele românești pierzându-și o serie de date, purtând doar mențiunea „*erdelyi roman*” (Piesă românească din Ardeal). Înregistrarea în limba maghiară în inventarul general

⁶⁴ Manuscris, Memoriu adresat Ministrului Economiei Naționale, București, 12 apr.1945 (Documentele Fam. Filimon)

⁶⁵ H.H.Stahl, art.cit.p.33

al secției s-a făcut până în anul 1962. Traducerea în limba română a registrului de inventar s-a făcut în anul 1979 odată cu înființarea primului post de muzeograf etnograf la Muzeul județean, cu sprijinul fiicei fondatorului muzeului, D-na Aurelia Veronica Filimon.

Referindu-se la această perioadă, în nr. 10/1975 a revistei târgumureșene „Vatra”, sub titlul „O colecție în pericol”, accentuând personalitatea lui A. Filimon, gazetarul Lazăr Lădarius scria :*„În urma unei activități febrile, neobosite (...) a reușit să adune cu sârg de albină ceva din specificul culturii materiale și spirituale a locuitorilor de pe aceste meleaguri și s-o cuprindă în exponate de o valoare inestimabilă, una dintre cele mai reprezentative colecții etnografice. Ce a mai rămas din ea? Unde poate fi văzută? Una dintre cele mai bogate colecții este în pericol (...) Vremurile sumbre ale războiului au pulverizat evidența, au răvășit colecția care se păstrează în cea mai mare parte la Muzeul județean. Revine o sarcină patriotică de mare răspundere actualului colectiv al muzeului ca printr-o atentă depistare să le reintegreze, să reconstituie valoroasa colecție. Contribuția inimosului om de cultură la îmbogățirea patrimoniului spiritual al meleagurilor de pe Mureș merită acest efort”.*

Pentru puține piese din colecție au putut fi reconstituite locurile de achiziționare de către Aurel Filimon pe baza biletelor de decontare a transportului de obiecte aflate în depozitul de documente al secției de istorie (în data de 12 .martie1925 din localitatea Moișa este consemnat un „transport ușă de biserică – 60 lei”, o listă mai numeroasă de achiziții datează din 28 aprilie și 1 mai 1925 în care sunt consemnate localitățile Deda Filea și Rușii Munți. În 30 mai 1925 este menționată achiziționarea unei uși împărătești și „icoane mari”, iar la 15 septembrie 1925 din localitatea Șerbeni este consemnată achiziționarea unei „uși împărătești cu sculptură,” o ” ușă mare din anul 1920”, precum și 10 icoane cumpărate de la preotul Vasile Scridon).

De-a lungul anilor, specialiștii Muzeului Etnografic au pus în ordine evidențele patrimoniului, la această dată existând și o evidență computerizată, iar obiectele etnografice au fost fișate în marea lor majoritate. S-au realizat multe dosare de clasare a patrimoniului în conformitate cu Legea de clasare a patrimoniului și odată cu apariția listelor în Monitorul Oficial ele fac parte din categoria „tezaur” etnografic. Menționăm în această categorie prâsnelele și inelele de mire, piese de port popular, corneicele pentru praf de pușcă, covoare etc.

Tot patrimoniul etnografic a fost grupat în colecții pe categorii de materiale și tipuri morfologice. Muzeul Etnografic deține un număr de 117 colecții în care se regăsește tot patrimoniu pe următoarele domenii: Arhitectură populară; Instalații tehnice populare; Industria casnică textilă; Obiecte de uz casnic; Mobilier; Costum popular; Ceramică; Unelte; Obiecte de cult; Pictură pe sticlă și lemn; Recuzită, obiceiuri; Producție contemporană.

Întreaga zestre a Muzeului Etnografic este păstrată în depozite organizate în conformitate cu legile conservării, pe criteriul tipurilor de materiale (menționăm astfel depozitul de ceramică, metal, lemn, piese textile, port popular etc.), prin metoda tipodimensionării , valorificând astfel în mod optim spațiul destinat depozitării. În depozite se urmărește în permanență condițiile de microclimat pentru asigurarea sănătății obiectelor muzeale pentru ca ele să poată fi transmise (conform definiției instituției muzeale) generațiilor viitoare.

Pe parcursul timpului, Muzeul Județean Mureș a organizat expoziții și manifestări culturale, omagiale, aniversative sau comemorative dedicate fondatorului muzeului. Astfel, în anul 1981 cu prilejul aniversării a 90 de ani de la nașterea lui A.Filimon pe spațiul a 4 săli a fost vernisată expoziția „Colecțiile etnografice Aurel Filimon” , incluzând obiecte aparținând ilustrării industriei casnice textile prin unelte (războiul de țesut, ustensile legate de această ocupație casnică) tehnicile de țesut ilustrate prin tipuri diverse de țesături, principalele categorii de textile casnice; ștergare, covoare, piese de port popular, arta broderiei reprezentată de diversitatea ornamentală a pieselor de port popular, încheind cu ilustrarea unui interior tradițional țăranesc în care și-au dat. întâlnire piese din toate domeniile artei populare românești (mobilier, țesături, ceramică, icoane pe sticlă etc) Manifestarea s-a constituit într-o avanpremieră a viitoarei expoziții de bază de etnografie și artă populară a județului Mureș.

În anul 1984, cu prilejul sărbătoririi semicentenarului de la deschiderea în Tg.Mureș a Expoziției de bază de etnografie în Palatul Culturii, în luna aprilie 1934, Expoziția aniversativă „Din Colecțiile etnografice Aurel Filimon” a ieșit în fața publicului cu o selecție de artă populară românească, maghiară și săsească pe categorii de materiale – lemn, ceramică, textile, obiecte din metal, icoane.

După 44 de ani de absență din viața culturală a județului Mureș, Expoziția de bază de etnografie și artă populară se redeschide în luna august 1984, expoziție refăcută în totalitate în anul 1986 în condiții muzeotehnice conforme legilor conservării (vitrine închise). Expoziția a fost organizată în consonanță cu tema; „Unitate, continuitate, originalitate în arta populară din județul Mureș”. Prin materiale etnografice de o mare complexitate și varietate, aparținând celor mai diferite genuri ale creației noastre populare întregite de piese arheologice și documente istorice de pe teritoriul județului Mureș s-a urmărit să se demonstreze continuitatea de viață și cultură românească pe aceste meleaguri, din cele mai vechi timpuri până în prezent, conform concepției lui A. Filimon despre etnografie, despre expoziția etnografică - purtătoarea de mesaj a continuității, ca punte între „prezent și îndepărtatul trecut” între „strămoși și strănepoți”.

Expoziția de baza de etnografie și artă populară exprimă varietatea în unitate a pieselor, răspunzând și necesităților de reprezentare a specificului zonal în varietatea componenetei naționale așa cum și fondatorul muzeului

considera că trebuie reprezentate „popoarele din județ fără considerare de naționalitate” constituindu-se într-un loc al memoriei și spațiului de comunicare interetnică. Este un spațiu care desfășoară un proces educativ în care interculturalitatea trebuie văzută ca un sistem de relații, interferențe și influențe datorate îndelungatei conviețuirii în acest spațiu românilor, maghiarilor și sașilor

Prin intermediul Expoziției de bază târgumureșene, publicul are posibilitatea să vină în contact cu satul tradițional, cu aspecte azi dispărute, dovada unei puternice civilizații rurale ce a înflorit și s-a dezvoltat pe acest teritoriu. Valoarea documentară este cu atât mai mare, cu cât în condițiile actuale datorită unor profunde transformări petrecute în societatea rurală a urbanizării și sistematizării la nivelul creației populare se produc o serie de mutații și schimbări, unele obiecte ieșind din uz, altele schimbându-și funcția. De evidențiat faptul că în toate nucleele tematice ale Expoziției de bază obiectele care susțin ideea de vechime, unitate, originalitate aparțin „Colecțiilor A.Filimon” și formează „scheletul” expoziției.

Pe spațiul a 8 săli, cu o suprafață totală de 340 m.p, materialele etnografice sunt structurate pe teme care tratează diversele domenii ale culturii populare tradiționale de la sfârșitul sec.al XIX-lea și începutul sec. XX:

1. Așezări, gospodării, locuință
2. Ocupații de bază (agricultura, creșterea animalelor)
3. Ocupații secundare (culesul în natură, pescuitul, vânătoarea, albinăritul)
4. Meșteșuguri populare (olăritul, prelucrarea lemnului, arta țesutului și a broderiei, sumănăritul și cojocăritul)
5. Portul popular.
6. Ultima sală este destinată expozițiilor temporare și activităților cu publicul.

În două dintre manifestări – aniversarea a 100 de ani de la nașterea lui A.Filimon (1991) și comemorarea a 50 de ani de la moartea sa (1996) , pe lângă simpozioanele dedicate vieții și activității etnografice, am organizat expoziții fotodocumentare cu materiale foto din arhiva muzeului, dar majoritatea fotografiilor și documentelor au provenit din documentele D-nei Aurelia Veronica Filimon. Atunci a încolțit ideea realizării unui volum în care pe lângă textul cu viața și activitatea lui Aurel Filimon să cuprindă un vast material ilustrativ, pornind de la cel de arhivă, întregit cu diversele aspecte de la manifestări pe care Muzeul Etnografic le-a dedicat memoriei lui Aurel Filimon și aspecte din expozițiile dedicate acestor evenimente.

Ultima manifestare dedicată fondatorului muzeului a fost în anul 2006, cu prilejul împlinirii a 85 de ani de ființare a Muzeului Etnografic din Tg.Mureș prin desemnarea lui A. Filimon în anul 1921 în funcția de custode al Muzeului. Cu acest prilej s-a desfășurat Sesiunea Națională de comunicări științifice destinată cercetării patrimoniului muzeal și expoziția „De la colecțiile etnografice Aurel Filimon la patrimoniul etnografic de azi” prin care am adus în fața vizitatorilor atât piese achiziționate de Aurel Filimon, în perioada

interbelică, cât și valoroase piese de patrimoniu etnografic provenite din achizițiile deceniilor următoare, pentru a ilustra această permanentă și importantă funcție care definește instituția muzeală – activitatea de achiziționare.

Pornind de la o moștenire de 1.500 de piese achiziționate de Aurel Filimon, Muzeul Etnografic deține azi un număr de 7.164 de obiecte, sporirea colecțiilor realizându-se în urma campaniilor de cercetări de teren și achiziționare a valorilor de patrimoniu.

O sporire mai evidentă a colecțiilor s-a înregistrat în anul 1962 prin transferarea patrimoniului etnografic, în urma desființării Muzeului Raional din Sângeorgiu de Pădure. În perioada 1980 – 1990 au intrat în patrimoniul etnografic un număr de 894 piese, atât din domeniul creației populare tradiționale cât și din domeniul creației contemporane. În această perioadă a fost remarcabilă îmbogățirea patrimoniului cu piese din colecția personală a lui Aurel Filimon, în special un număr de 71 de „prâsnele” sau discuri solare, (piese decorative care se atașau la chimir în portul popular de sărbătoare din zona colinară a Munților Călimani). Deținem azi în colecția etnografică peste 400 de prâsnele și inele de mire, cea mai bogată colecție de acest fel din țară, piese care se înscriu în categoria „tezaur” și pe care Aurel Filimon le numea adevărate „urme dacice”, folosindu-le în Expoziția din Germania și Italia în demonstrarea continuității poporului român, prin identitatea de motive ornamentale a acestora comparativ cu ornamentica obiectelor din perioada tracică.

Din colecția personală a lui Aurel Filimon au mai fost achiziționate 25 de piese din domeniul păstoritului (coveți, linguri de lemn, fedeleșe, putinee), 42 de furci de tors crestate, precum și 2 țăsturi confecționate din gresie și chirpici. Și înainte și după anul 1989 pe lângă piesele individuale cu valoare patrimonială am dat o mare atenție achiziționării unor valoroase colecții. Pe lângă cele menționate, care au aparținut fondatorului muzeului, am achiziționat două garnituri de mobilier țărănesc din sec XIX, (mobilier pictat datat în anii 1877, 1891) și începutul sec XX (mobilier de influență orășenească), ambele din com.Boiu (zona Târnavelor) un mobilier săsesc pictat, împreună cu o colecție ceramică (234 piese) din localitatea Saschiz, o colecție de piese meșteșugărești din fier din comuna Zagăr, o colecție ceramică alcătuită din 224 piese (în majoritate blide de lut din centrele ceramice transilvănene, cance, precum și farfurii din faianță procurate prin intermediul târgurilor). În domeniul ceramicii, muzeul târgumureșean deține peste 1.200 de piese, aproape jumătate fiind achiziționate de Aurel Filimon. Ceramica reprezintă un domeniu important prin rolul pe care l-a jucat în istoria omenirii. Relația om – lut reprezintă una din primele relații stabilite între om și fragmente ale naturii. Lutul muiat în apă și frământat, modelat, uscat și ars, a întovărit constant omul, marcându-i pașii, suind spre azi și însemnându-i devenirea în timp, prin cel mai precis, dacă nu singurul „calendar” al epocilor succesive derulate în istorie.

În ultimii ani achiziționarea unei colecții de icoane pe sticlă (42 de icoane) a întregit în mod fericit colecția moștenită de la fondatorul muzeului. Icoanele pe sticlă au jucat un rol deosebit în comunitățile rurale tradiționale din Ardeal, fiind singurul gen al artei populare în care pictura s-a manifestat ca factor independent. Ele reprezintă astăzi, pentru conștiința contemporană, cel mai important document plastic care reflectă lumea spirituală a țărânului român ca niște doine sau colinde pictate. În vechiul interior țărănesc, înconjurat de ștergere decorative, icoana se integra armonios prin colorit și factură, avându-și locul printre canceele și blidele smălțuite, agățate de-a lungul pereților sub tavanul grinzii afumate. Mai amintim colecția de țesături și piese de port popular maghiar din Valea Mureșului, sau port și textile săsești din zona Târnavelor.

În contextul în care Muzeul se înscrie în frontul larg al instituțiilor de educație și cultură, depășind stadiul de instituție „relicvară”, specialiștii muzeului și-au luat sarcina de a achiziționa și valorifica creația materială actuală pentru a reda prefacerile petrecute în lumea satului contemporan. În acest demers s-a urmărit problema raportului dintre tradiție și inovație ce permite în primul rând descifrarea mecanismului procesului de creație, a evoluției culturii. Statutul de știință socială al etnografiei impune să fie cercetată și cultura populară contemporană care ia naștere sub ochii noștri și la făurirea căreia participă intens generațiile de azi. Creația zilelor noastre se dezvoltă pe un fond tradițional, moștenit pe parcursul a foarte multe generații. Dacă tradiția poartă pecetea specificului etnic, constituind memoria socială a poporului și se manifestă sub speța funcționalității, a modalităților tehnice a concepției estetice, cel mai acut, mai concret și mai greu este aspectul inovației proces ce determină configurația contemporană a creației populare. Prin inovație în piesele achiziționate, am încercat să surprindem elementul nou grefat pe substanța tradiției, elementul tipic care va deveni tradiție în momentul acceptării sale de către colectivitate.

Specialiștii muzeului au considerat că studierea fenomenului etnografic contemporan, ca direcție de cercetare și ancorarea etnografiei în contemporaneitate, înseamnă a-i împlini rosturile fundamentale ca știință, înseamnă a o canaliza nu numai spre cunoașterea trecutului ci și a prezentului spre a-i cunoaște perspectiva împlinind și unul din principiile de bază a lui Aurel Filimon în domeniul cercetării etnografice de a considera că obiectul etnografic face legătura între strămoși și strănepoți și recomanda cunoașterea prezentului care se constituie într-o punte de legătura spre „îndepărtatul trecut”.

Specialiștii au în programul lor și adunarea materialelor legate de cultura spirituală și realizarea unei arhive pentru înmagazinarea lor, în scopul păstrării pentru generațiile viitoare, iar pe de altă parte pentru a se constitui într-o sursă de documentare pentru cercetările ulterioare de către specialiști sau cei interesați de cultura spirituală a județului.

Aceste mărturii ale culturii populare devin tot mai prețioase într-o societate din ce în ce mai complexă, cum este societatea românească a ultimilor

ani, în care cultura populară se constituie ca o categorie mereu necesară ce-și schimbă conținutul și formele, dar își păstrează un sens propriu și o sferă de aplicare proprie. Este firesc ca în acest cadru, urmând exemplul înaintașilor, să fie prezentă și preocuparea pentru problemele creației populare sub toate aspectele, cu atât mai mult cu cât bogata tradiție ce-și are rădăcinile în întreaga istorie a poporului român și a strămoșilor săi s-a păstrat datorită unor condiții istorice particulare până a le pune la dispoziția publicului prin intermediul expoziției, pentru că așa cum afirma Gr. Antipa, colecțiile muzeale „(...) oricât de bogate ar fi ele nu constituie scopul său final, ci reprezintă înainte de toate mijloace pentru a servi acestui scop mai înalt care este cultura, știința, educația”⁶⁶

Colecționarul neobosit Aurel Filimon, cel care a făcut Muzeul proprietar al unor valori în care ne recunoaștem personalitatea, ne-a făcut dovada cum arta populară ne vorbește frumos despre cine am fost și suntem aici.

Realizarea Expoziției de bază, precum și a expozițiilor dedicate memoriei lui Aurel Filimon s-au constituit într-un omagiu adus înaintașului nostru, cel care își încheia Apelul pentru constituirea colecțiilor în anul 1921 prin cuvintele : „Îmbogățirea colecțiilor noastre și expunerea lor spre vizitarea publicului va aduce și D-v satisfacție, văzând roada muncii și contribuția la unele pagini ale istoriei. Deie Dumnezeu să fie așa !” Și Dumnezeu a dat !

Pentru mileniul III, părerea specialiștilor este că păstrarea simbolurilor, a emblemelor, a reperelor identitare constituie o coordonată fundamentală a spiritualității universale, fără de care greu s-ar putea clădi o Europă unită, pluriculturală, multiidentitară, care să reflecte complexitatea amestecului etnic, întâlnirea diferitelor arii de cultură și civilizație cât și interferențele dintre acestea. Aceste considerente au constituit ideea de bază în realizarea expozițiilor, (de bază și temporare) pe de o parte realizarea prin expunere a identității culturale precum și a interferențelor datorate îndelungatei conviețuiri pe aceste meleaguri a românilor și a naționalităților conlocuitoare.

Prezentarea activității etnografice a fondatorului Muzeului mureșean, în lumina documentelor vremii, se vrea un pios omagiu adus unei vieți dominate de neastâmpărul cunoașterii, o vie recunoștință celui ce a pus cercetarea etnografică mureșeană pe baze științifice, o nestrămutată dorință de a-l face pe A. Filimon mai cunoscut, mai prețuit, mai iubit, mai așezat la locul care i se cuvine ; și i se cuvine prin meritele sale, prin munca de o viață.

Rămâne în conștiința generațiilor care i-au urmat pentru consecvența și hotărârea în urmărirea atingerii scopurilor sale, atât în privința laturii muzeografice cât și în cea de cercetare științifică. Materialul adunat din teren l-a valorificat prin manifestările expoziționale și lucrări științifice. S-a remarcat întreaga viață prin orientările sale enciclopedice și era însoțit de o flacără

⁶⁶ Gr. Antipa, „Organizarea muzeelor în România” în Academia Română, Memoriile secțiunilor științifice, seria a III-a Tom.I, București, 1923

luministă, într-o vreme când asemenea preocupări nu aduceau nici venituri materiale și nici privilegii. Valoarea științifică a colecțiilor nu se va pierde niciodată, ele rămân o moștenire de preț lăsată științei de către acest deschizător de drum în etnografia mureșeană.

„El a avut toată viața bucuria caracteristică eroului de a „trăi singur și primejdios”, conștient că dacă nu imediat, opera sa și frumoasele sale exemple de viață vor triumfa mâine și că dacă nu a avut atâția tovarăși cât ar fi dorit pe scena viații sale, ei se vor înmulți cu atât mai mult după ce va fi plecat dintre noi”⁶⁷

Ca încheiere, sunt potrivite cuvintele fiicei sale, Doamna Aurelia Veronica Filimon, cu privire la viața și activitatea tatălui său : *„Drumul pe care a trebuit să-l parcurgă pentru realizarea idealului său și a misiunii pe care și-o asumase n-a fost ușor, ci brăzdat de numeroase piedici și încercări, iar străbaterea lui nu a fost marcată doar de bucuriile împlinirii, ci și de dezamăgiri și suferințe. Ceea ce a rămas însă în urma acestui urcuș spinos este opera durabilă care i-a supraviețuit. Este un dar al condiției umane ca fiecare valoare creată să conțină în sine o cantitate de durere și poate că cea mai concisă expresie a acestui adevăr și totodată cea mai potrivită încheiere (...) o găsim în gândul exprimat de Aurel Filimon într-una din scrisorile sale către familie : „Cum a spus Goga odată către mine <Suferințele te vor ridica> și poate că a avut dreptate.”⁶⁸*

⁶⁷ Prof.dr.L.Someșan „Aurel Filimon, omul” în „Aurel Filimon-Consacrare și destin”, Tg.Mureș, 2001, p.139

⁶⁸ A.V.Filimon „Consacrare și destin” în „Aurel Filimon-Consacrare și destin”, Tg.Mureș 2001, p.38

Lista fotografiilor și documentelor

care fac parte din Arhiva Familiei Filimon, obținute prin bunăvoința D-nei Aurelia Veronica Filimon :

- ❖ Părinții Avram și Veronica Filimon născută Bejan
- ❖ Aurel Filimon la vârsta de 17 ani
- ❖ Aurel Filimon în biroul său din Palatul Culturii din Tg.Mureș
- ❖ Aspect de pe șantierul arheologic din Cristești - 1928 (în imagine, de la stânga la dreapta : protopopul Elie Câmpeanu, Maximilian Costin, Dr.Ștefan Ieremia și Aurel Filimon
- ❖ Aurel Filimon la maturitate
- ❖ Aurel Filimon, București (1943)
- ❖ Vizita lui Nicolae Iorga la Tg.Mureș (1932)
- ❖ Seria animale fantastice achiziționate în anul 1925
- ❖ Standul Jud.Mureș la Expoziția de la București (1933)
- ❖ Seria de fotografii „Expoziția etnografică din Luna Târgumureșului”(1936)
- ❖ Seria de fotografii cu expoziția itinerantă din Germania (1941 - 1942)
- ❖ Adresă de la Societatea Regală Română de Geografie (1922)
- ❖ Diploma de membru al Societății Regale Române de Geografie (1922)
- ❖ Certificat de funcționare la Muzeul de Artă Națională Carol I
- ❖ Scrisoare primită de la V. Pârvan (1925)
- ❖ Scrisoare adresată Comisarului Regal al Expoziției Internaționale de la New-York (1939)
- ❖ Scrisoare de la Al. Tzigara Samurcaș (1939)
- ❖ Serie de desene cu ornamente preistorice de pe obiectele din Expoziția din Germania 1941 - 1942 realizate de Heinrich Burgunder din Bonn

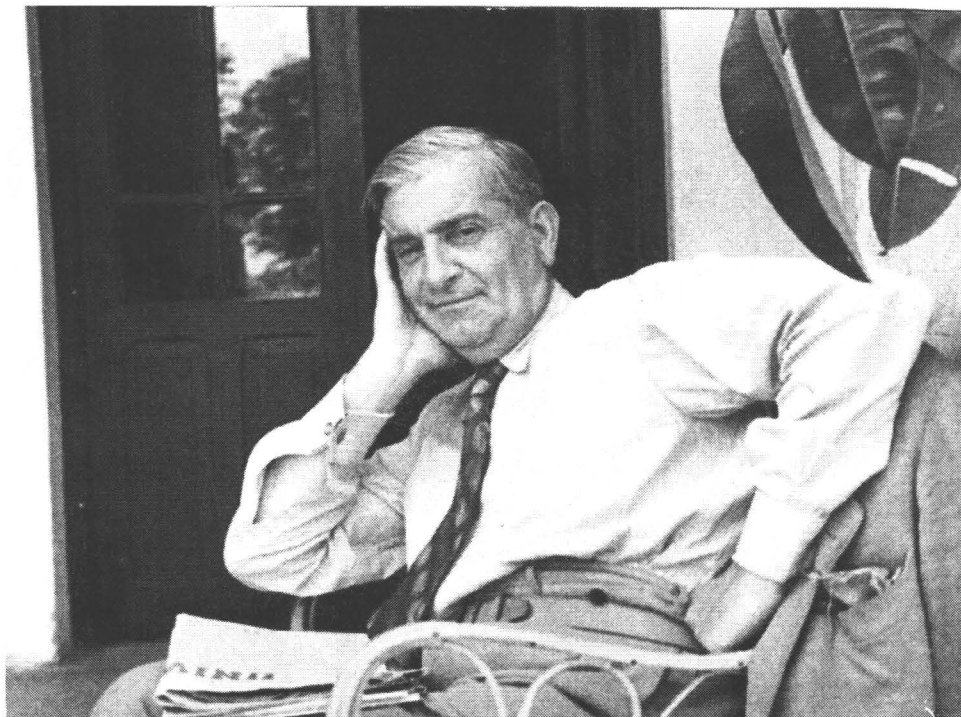

Părinții Veronica și Avram Filimon

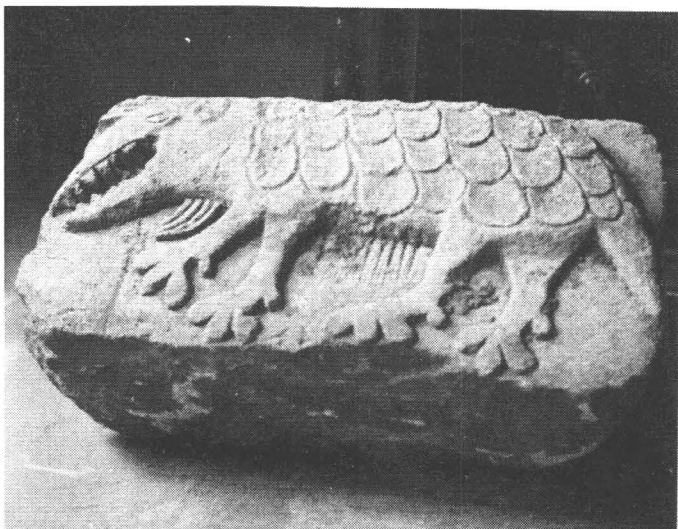
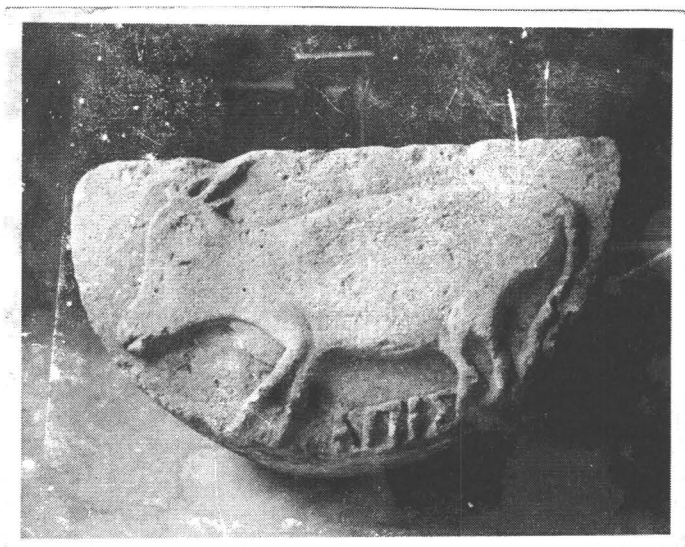

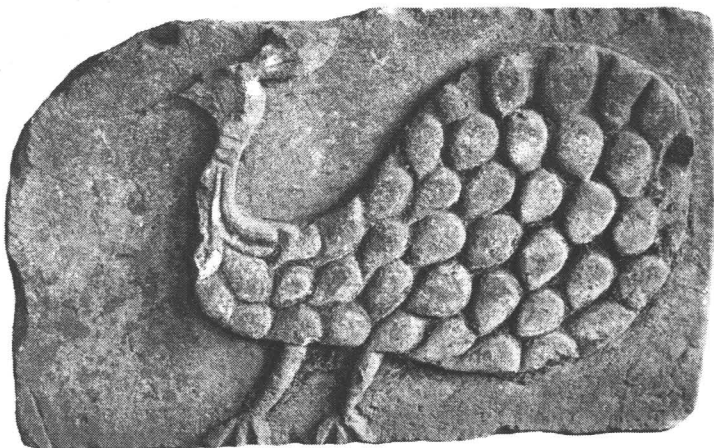
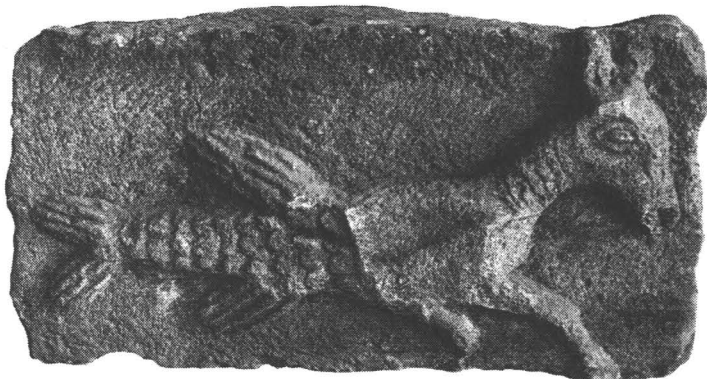

Aurel Filimon în biroul său din Palatul Culturii

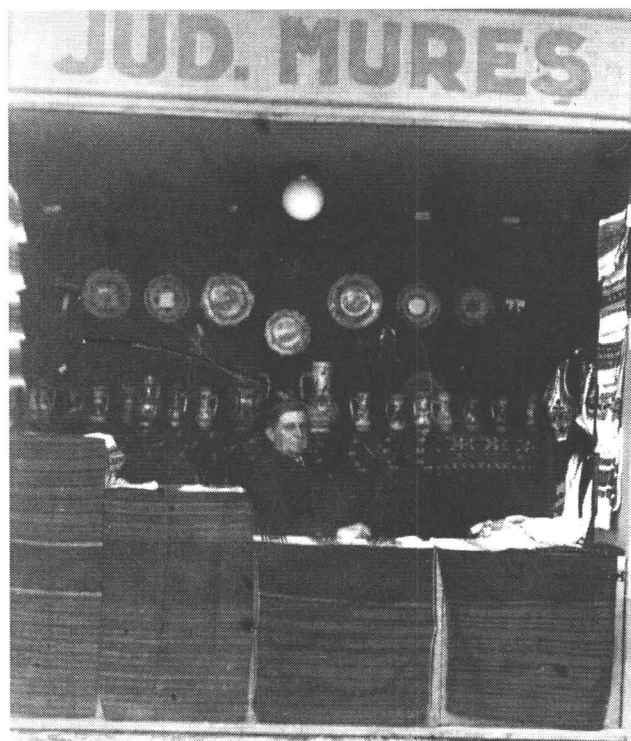

Aurel Filimon, Bucuresti, 1943

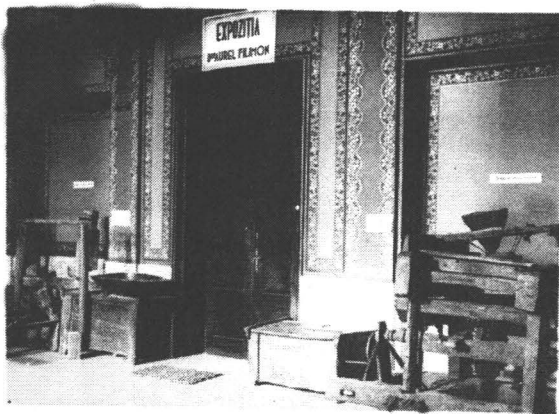

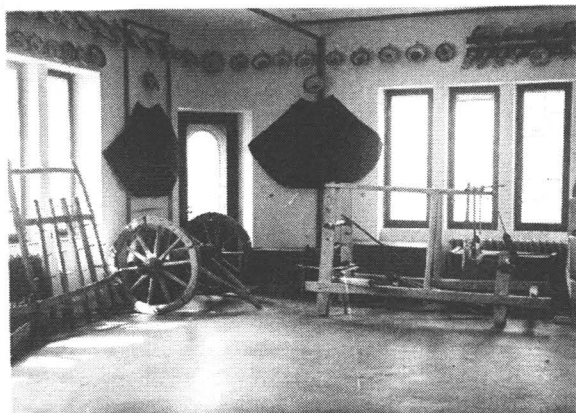
Expoziția București, 1933

Expoziția din Târgu-Mureș, 1936

Expoziția din Tg. Mureș 1936.

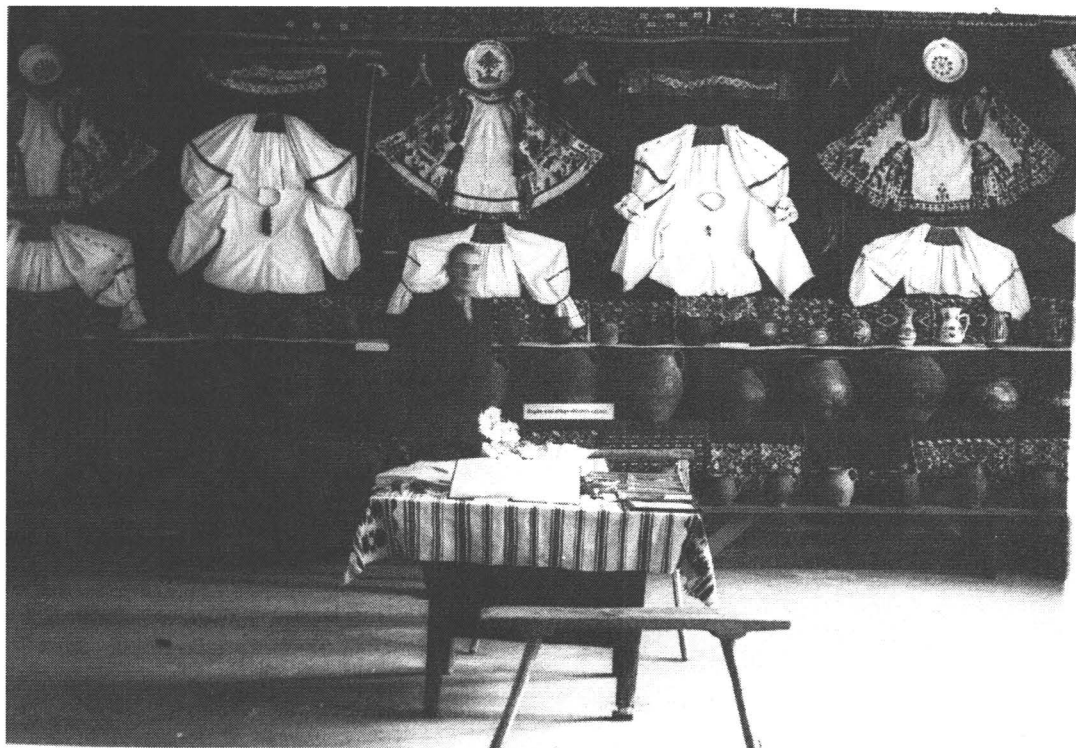

Expoziția din Tg. Mureș 1936.

Expoziția din Tg. Mureș 1936

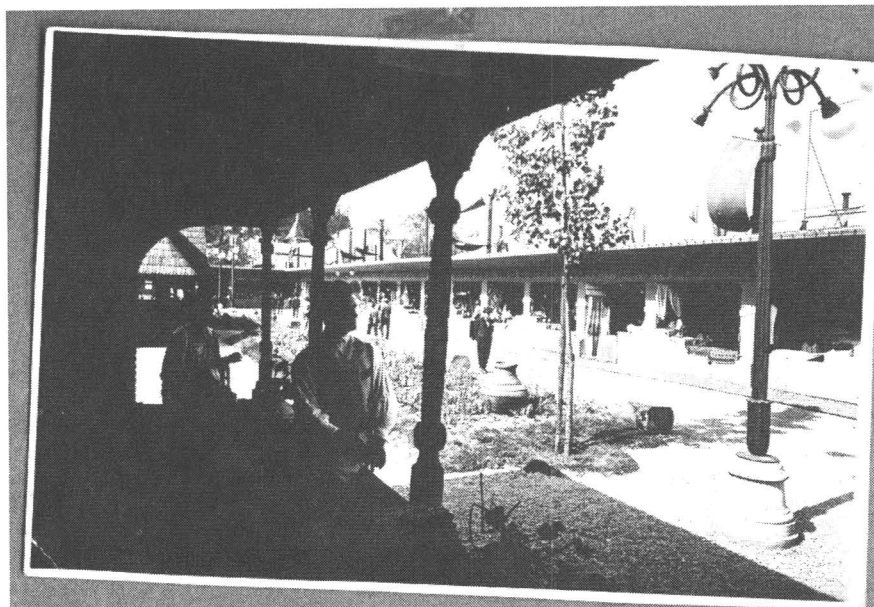

Expoziția din București 1937

Expoziția din București 1937.

Expoziția București 1937

Expozitia Bucuresti, 1937

Subsemnatul in costum original.

LIGA NAȚIONALĂ A FEMEILOR ROMÂNE

A II-A EXPOZITIE - TÂRG 1937 MUNCA NOASTRĂ ROMÂNEASCĂ DIPLOMĂ

DECERNATĂ DE *Gurel Filimon*

DIN COMUNA *Tg. Mureș*

JUDEȚUL *Mureș*

PENTRU *cele două țesături la cea de a II-a Expoziție Târg-*

PREȘEDINTE

VICE-PREȘEDINTE

COMISAR GENERAL

NRUL **6**

BUCUREȘTI 29 Iunie 1937

LE MĂRȚAN A. R.

LIGA NAȚIONALĂ A FEMEILOR ROMÂNE

MUNCA NOASTRĂ ROMÂNEASCĂ DIPLOMĂ

DECERNATĂ DE *Gurel Filimon*

DIN COMUNA *Tg. Mureș*

JUDEȚUL *Mureș*

PENTRU *concursul de costume naționale - Premiul I*

PREȘEDINTE

VICE-PREȘEDINTE

COMISAR GENERAL

NRUL **90**

BUCUREȘTI 29 Iunie 1937

Oficialități bucureștene aflate în vizită la expoziție, București 1937

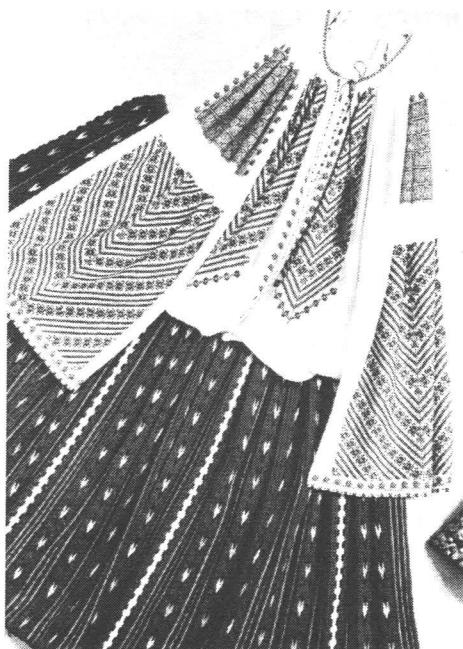
Vizita Reginei Maria la expoziția din 1937

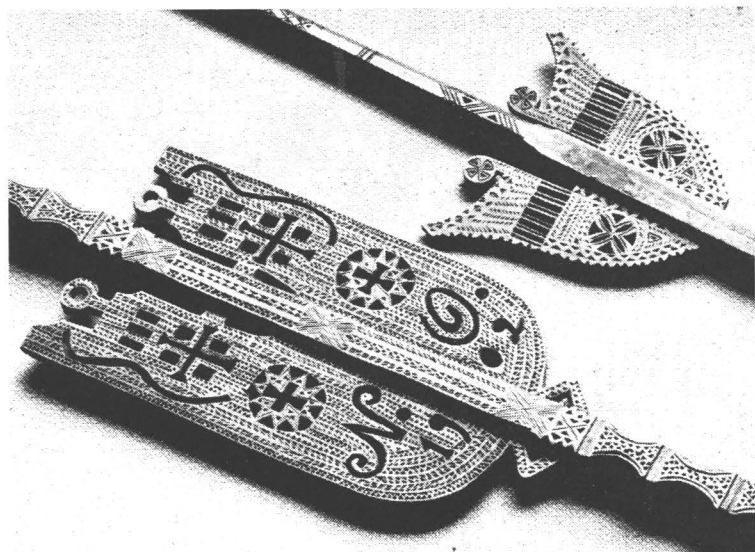
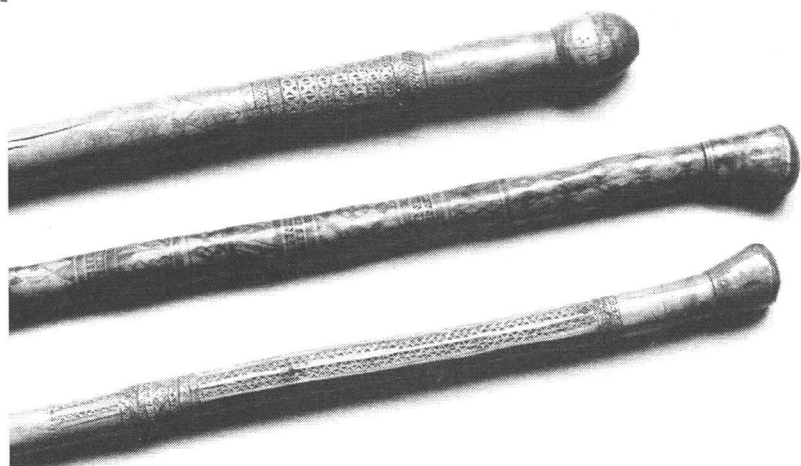
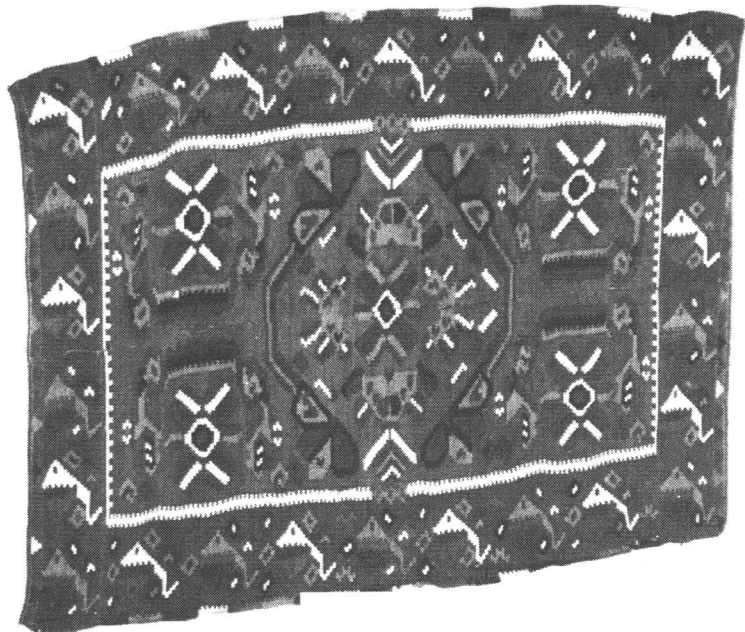
A. Filimon si Al. Tzigara Samurcas primind la Muzeul de Arta Nationala din Bucuresti o delegatie, din SUA (1937)

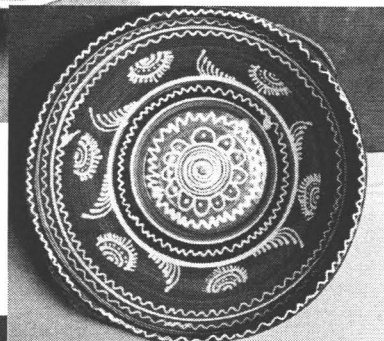
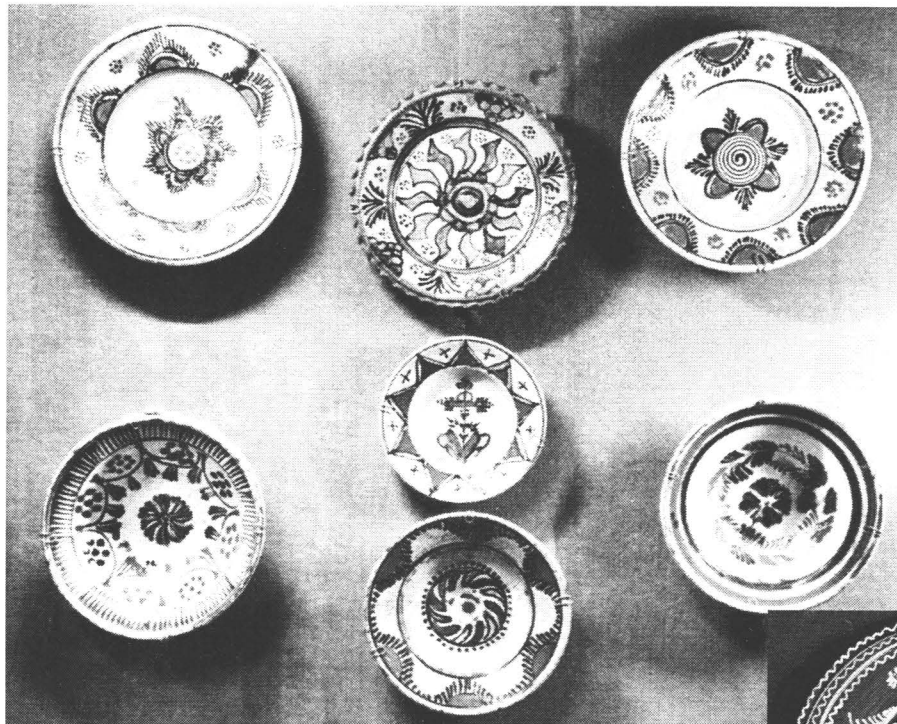

Expozitia din Italia si Germania, 1941-1943

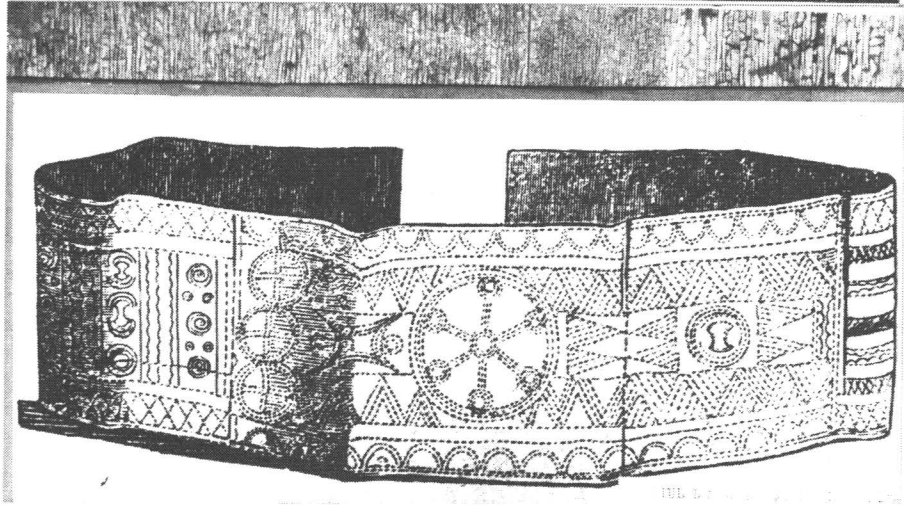
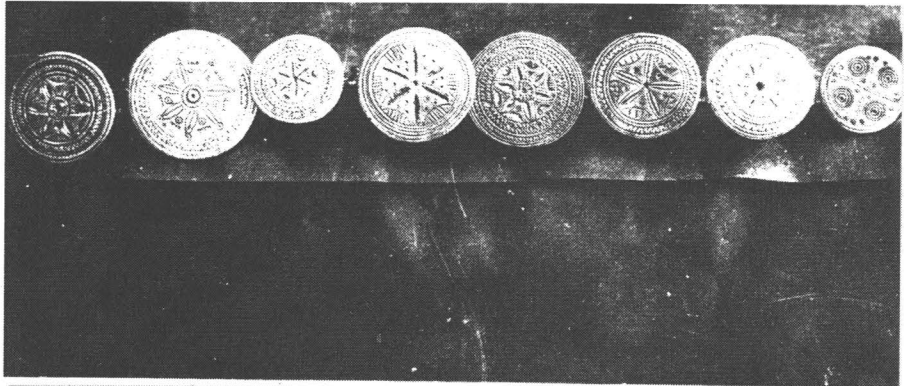

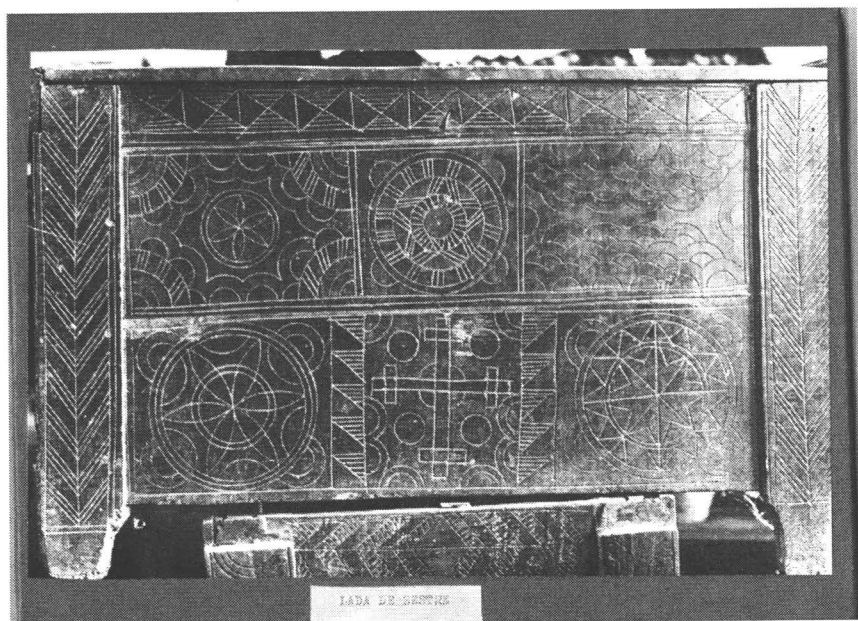
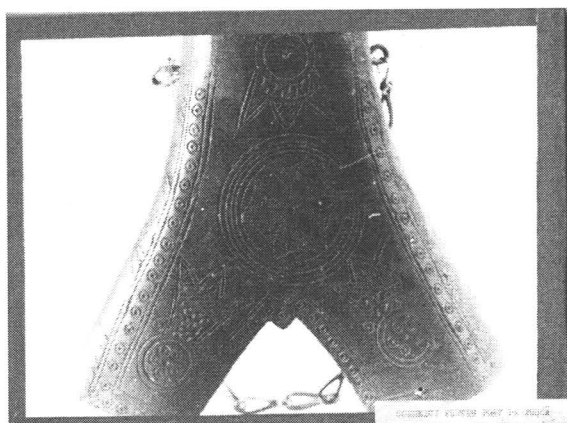
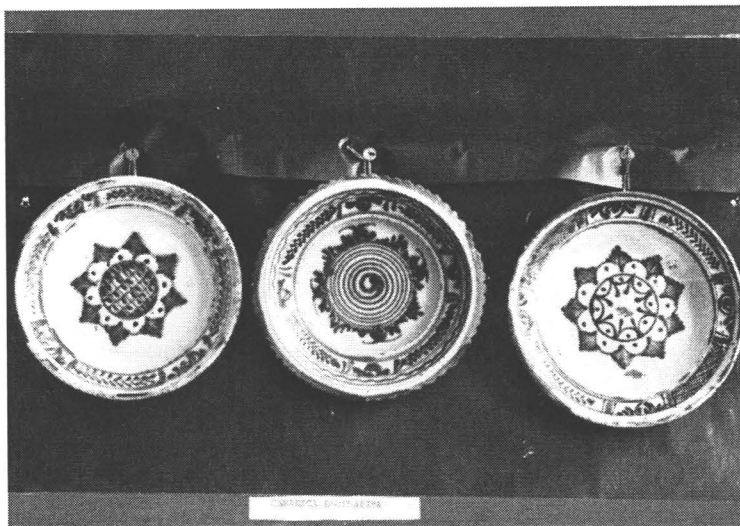

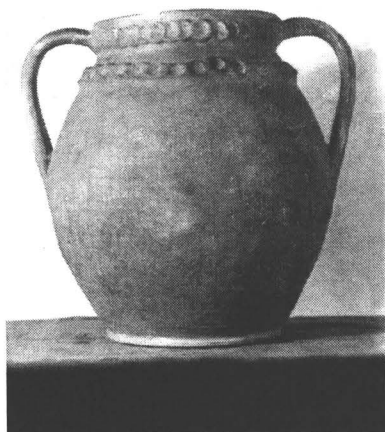
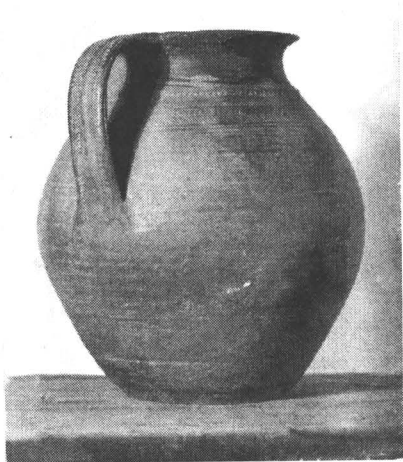
Argumente ale continuitatii folosite la
expoziția din Germania 1941-1943

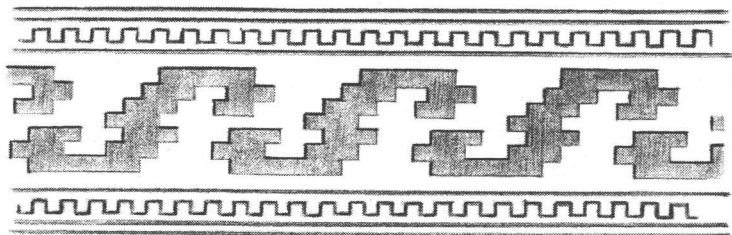
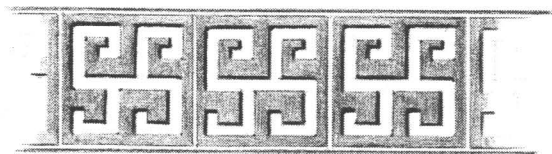
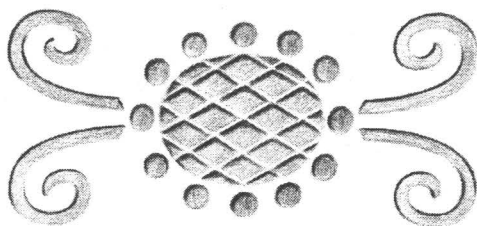
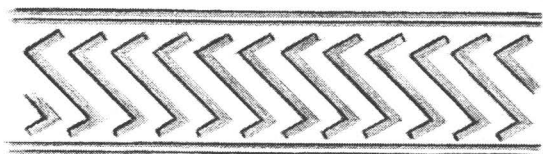
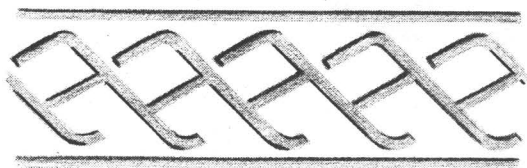

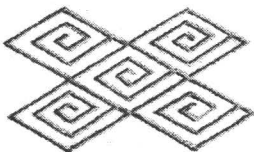
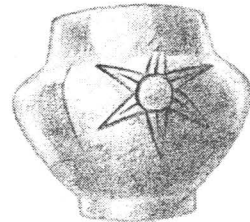
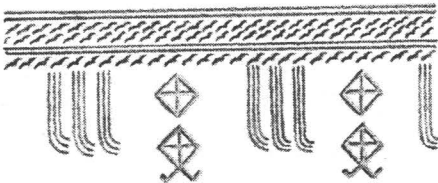
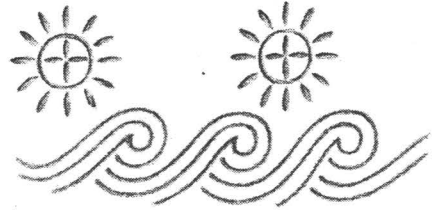
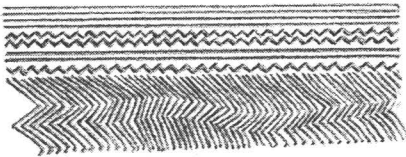
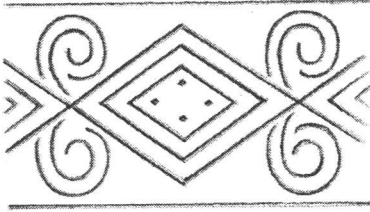
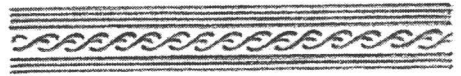
Continuitate prin tipologia vaselor ceramice

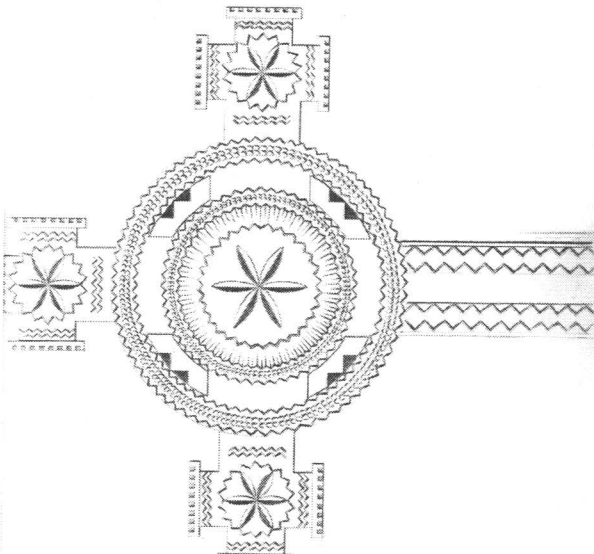
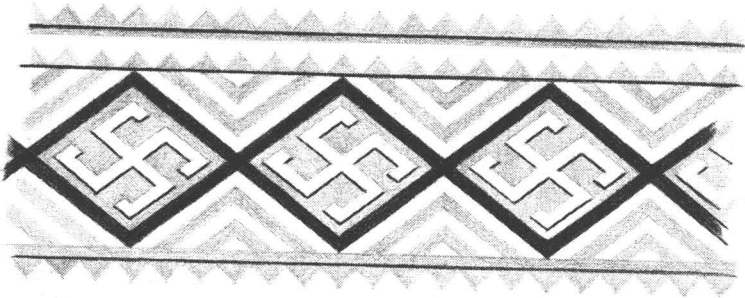
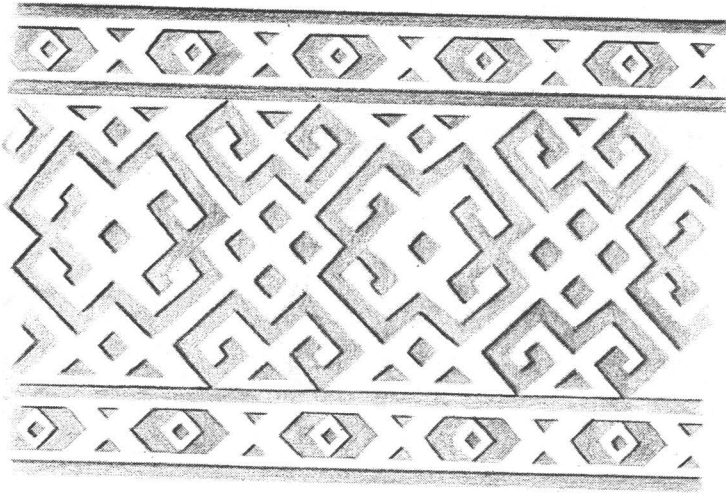

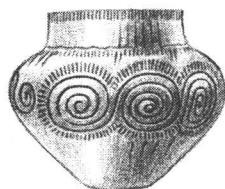
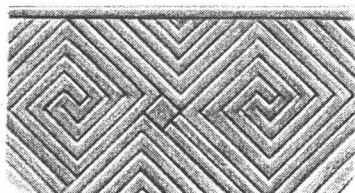
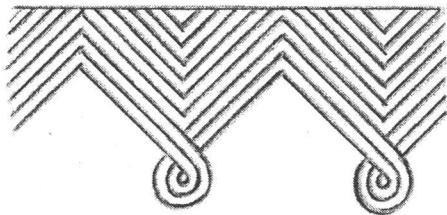
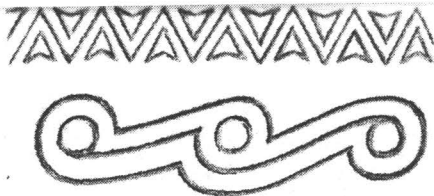
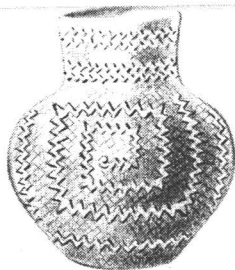

Serie de desene cu ornamente preistorice de pe obiectele din
Expozitia din Germania 1941-1942, realizate de Heinrich Burgunder din Bonn

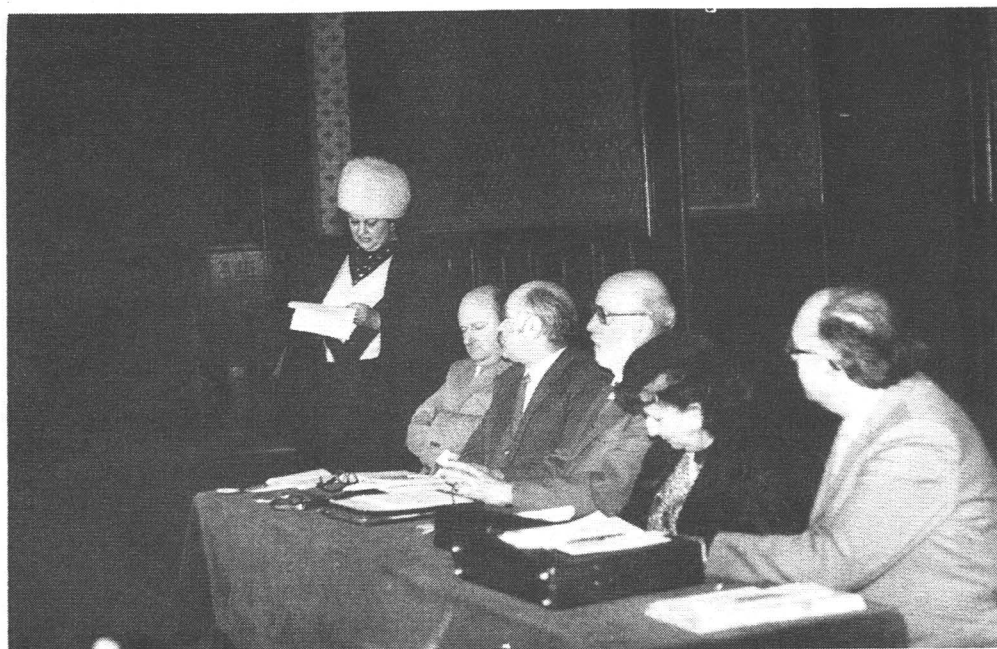

Aspect de la simpozionul dedicat centenarului nasterii lui Aurel Filimon

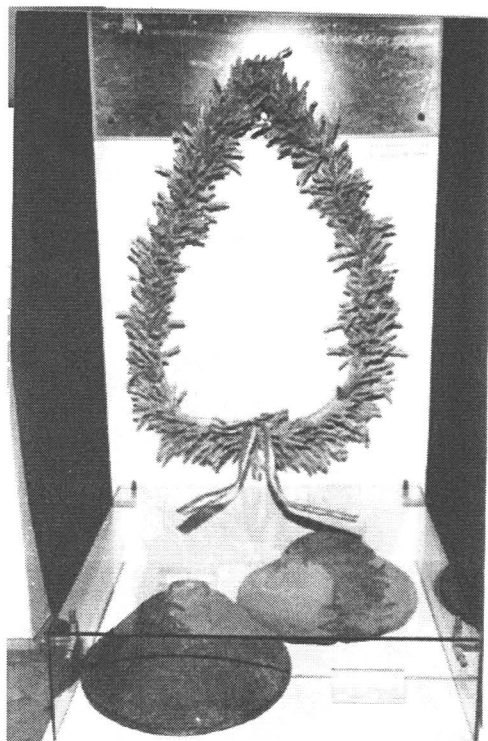
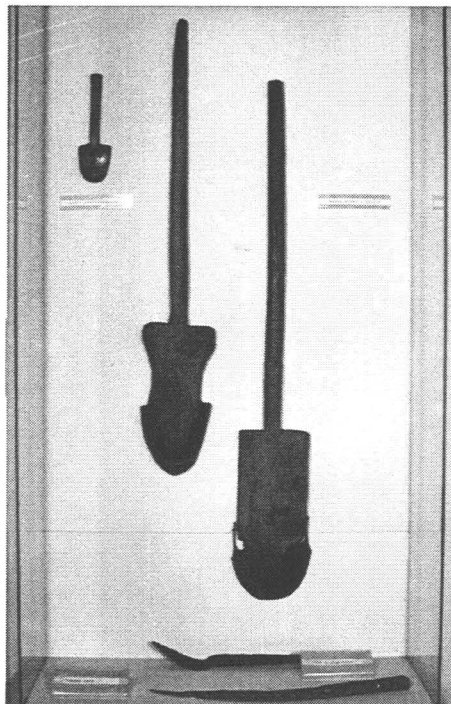
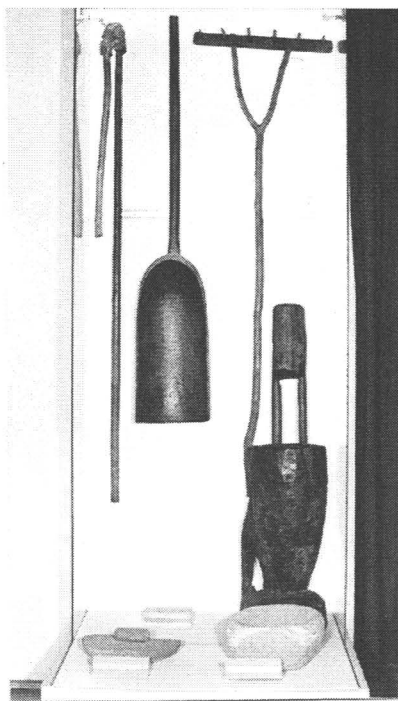

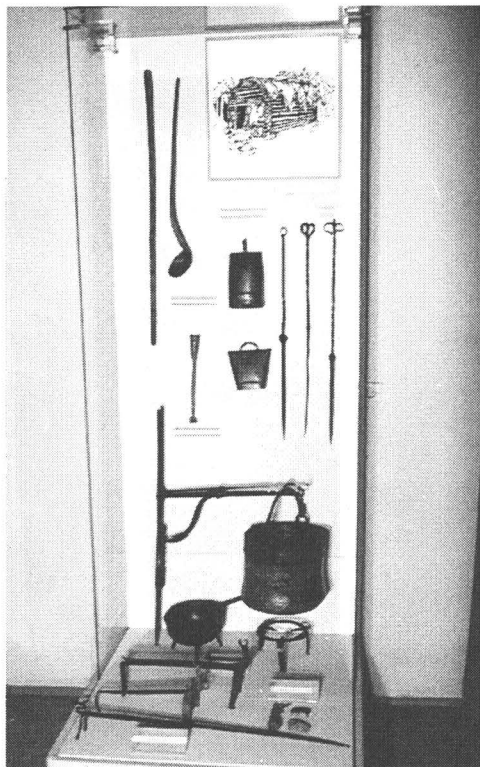

Expoziția permanentă a Muzeului de etnografie și artă populară Mureș

Sala 1 - Așezări, gospodării, locuințe.

Ocupațiile de bază: agricultura, creșterea animalelor.

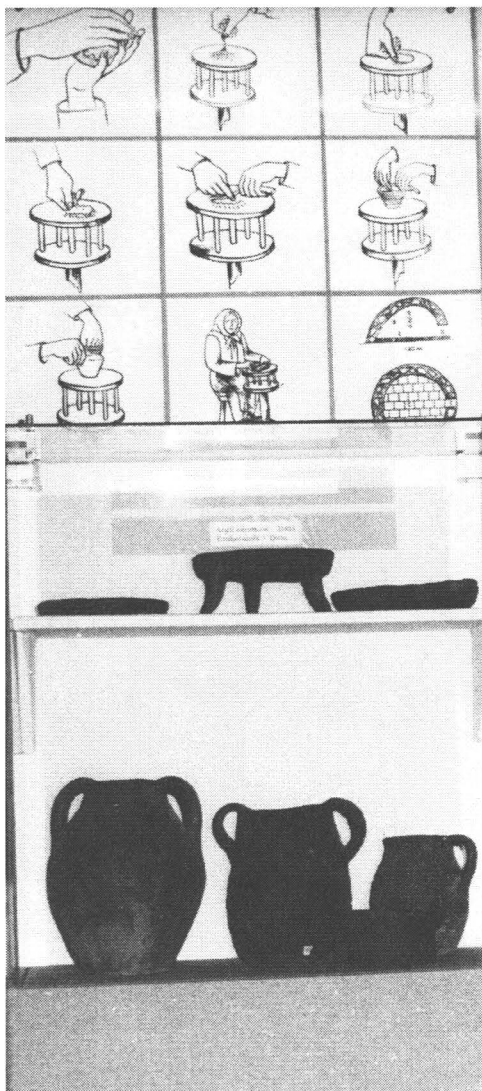

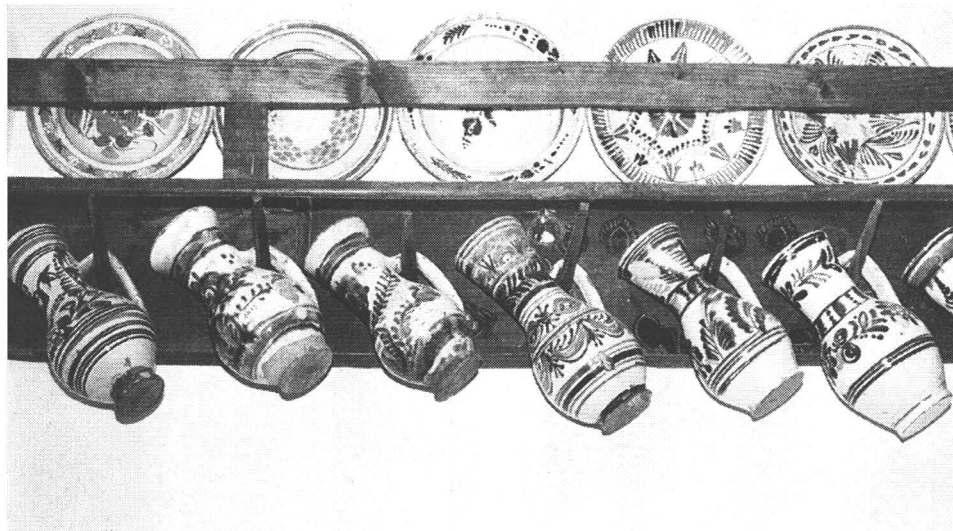

Sala 2 - Ocupațiile secundare. Culesul din natură. Pescuitul

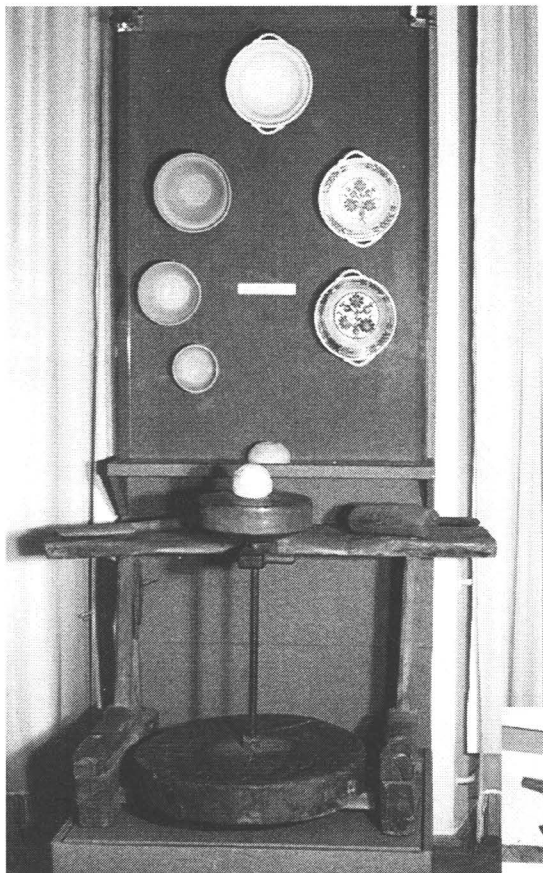

Sala 3 - Meșteșugurile populare prelucrarea lutului și a lemnului

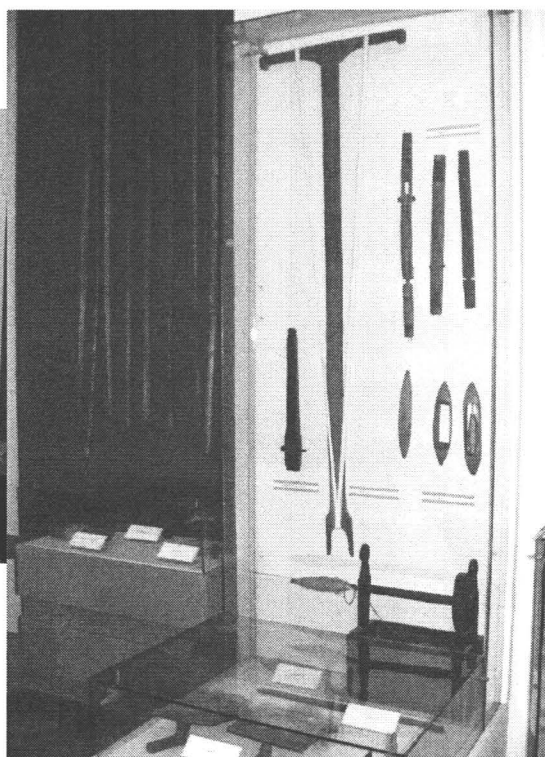
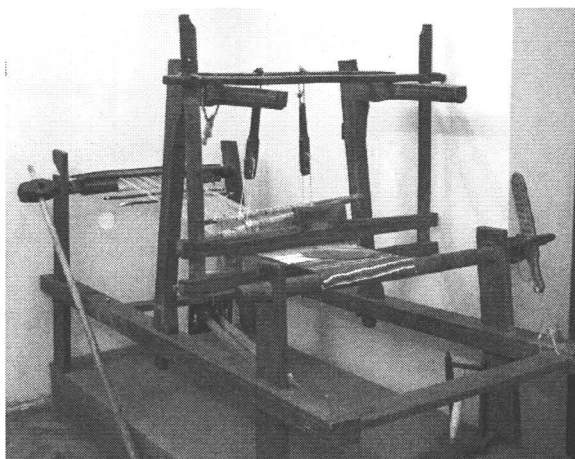
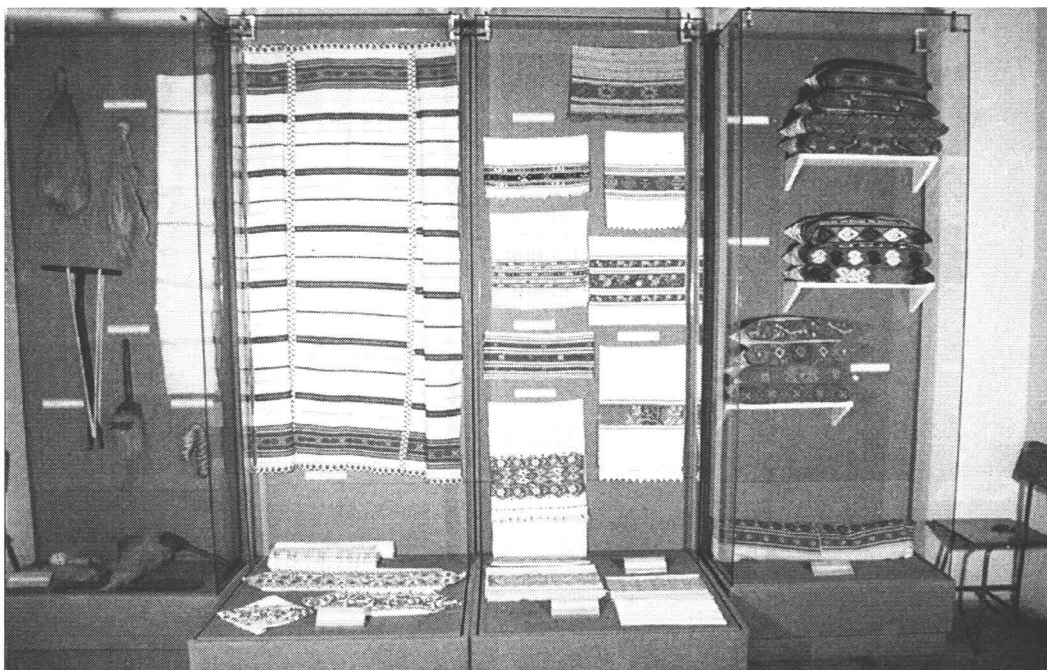

Faze de execuție a unui vas ceramic

Meșteșuguri în lemn

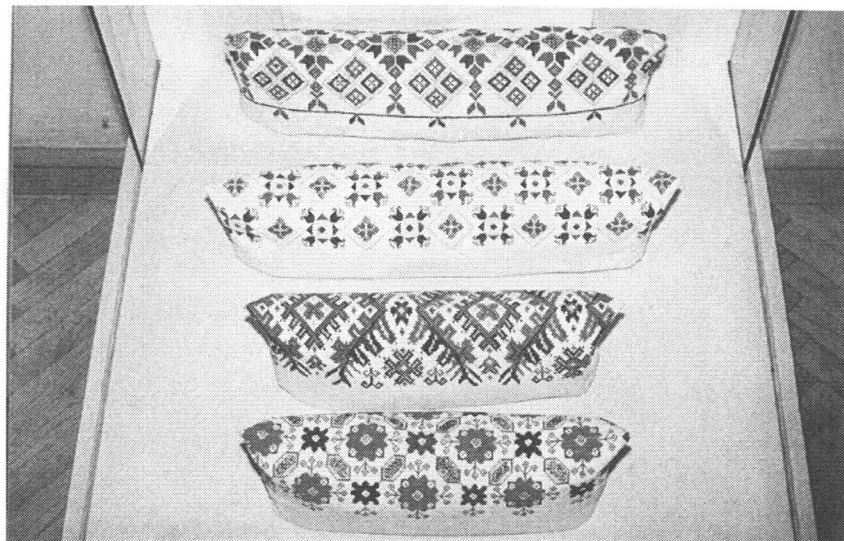
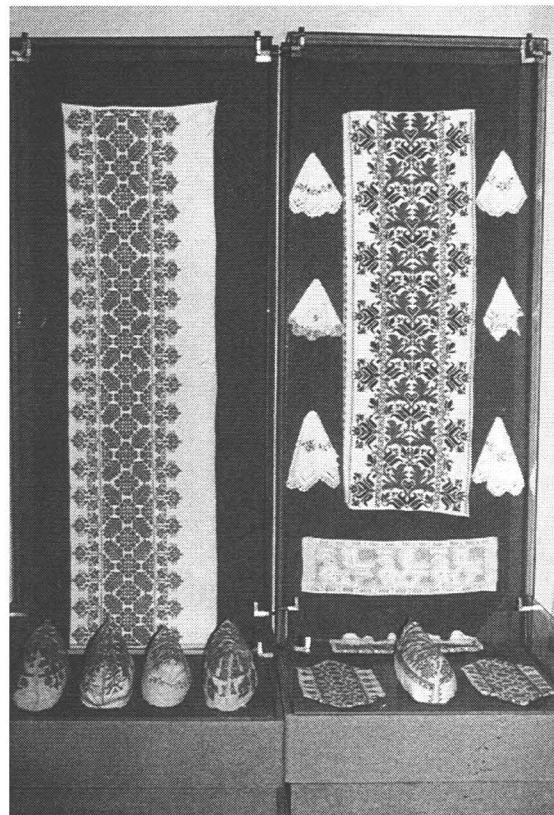
Sala 4: Tesutul si brodatul

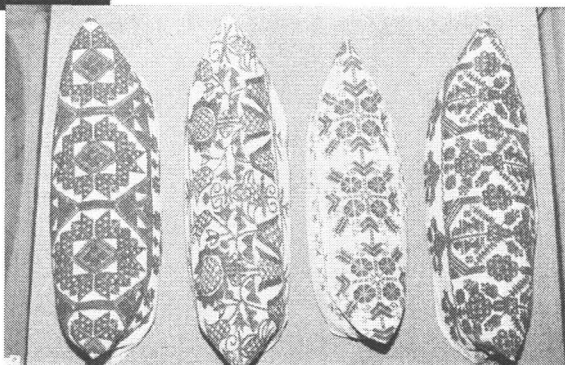
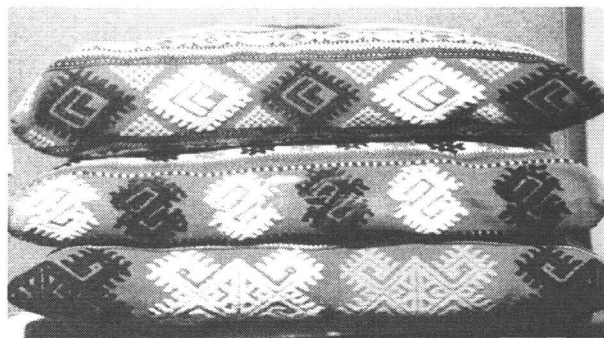

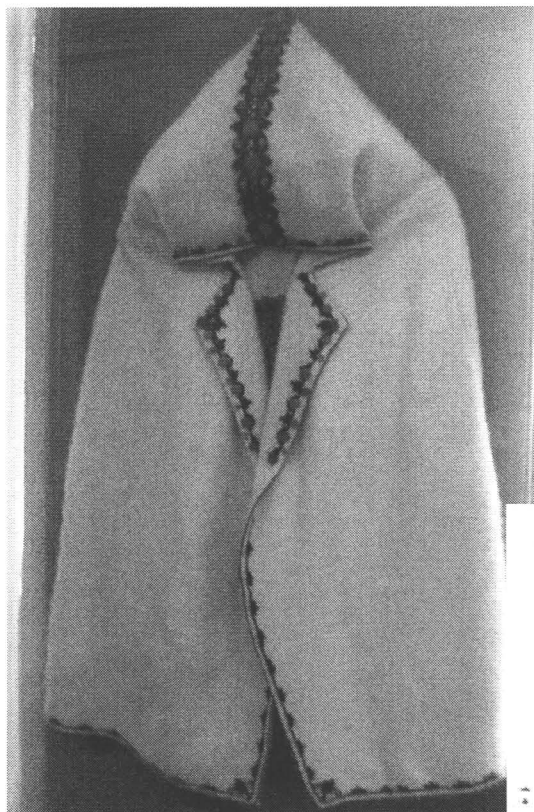
Interior din zona Tarnavelor - coltul cu patul si coltul cu masa

Carul cu zestre din zona Tarnavelor

Gluga din zona colinară a Călimanilor

Pieptare purtate de tineri

Sala 6 - Portul popular

Obârșia ilirică a portului popular

Catrințe cu trup vânăt

Elemente de port popular din Târnave

Port popular maghiar și costum țigănesc

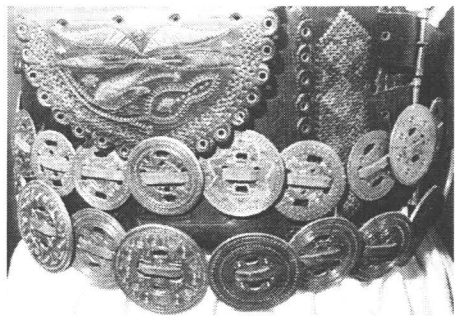
Costum femeiesc din Valea superioară a Mureșului

Port popular din Valea Gurghiului

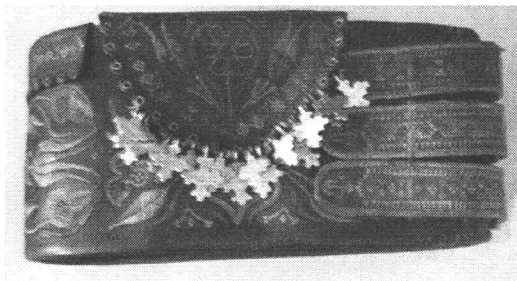
Sala 7 - Portul popular

Costume populare din Valea Mureșului

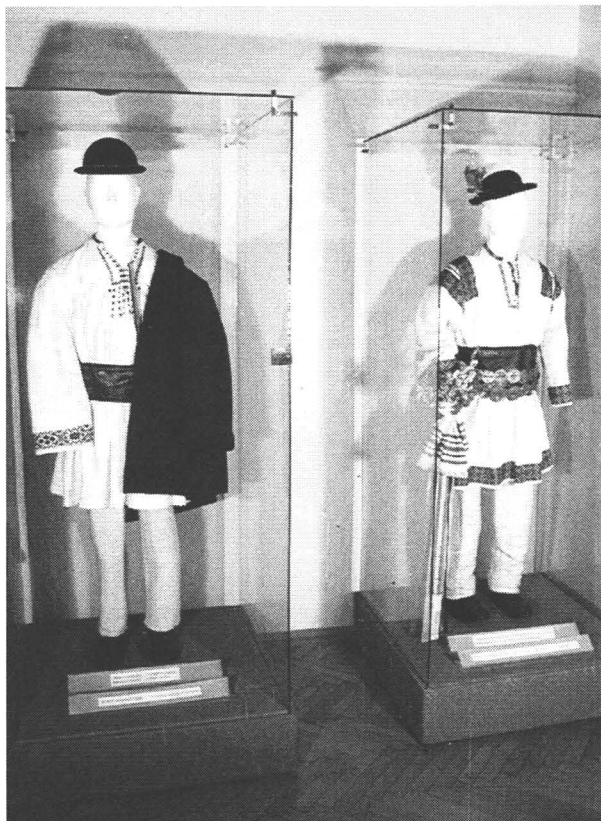

Chimir decorat cu prășnele

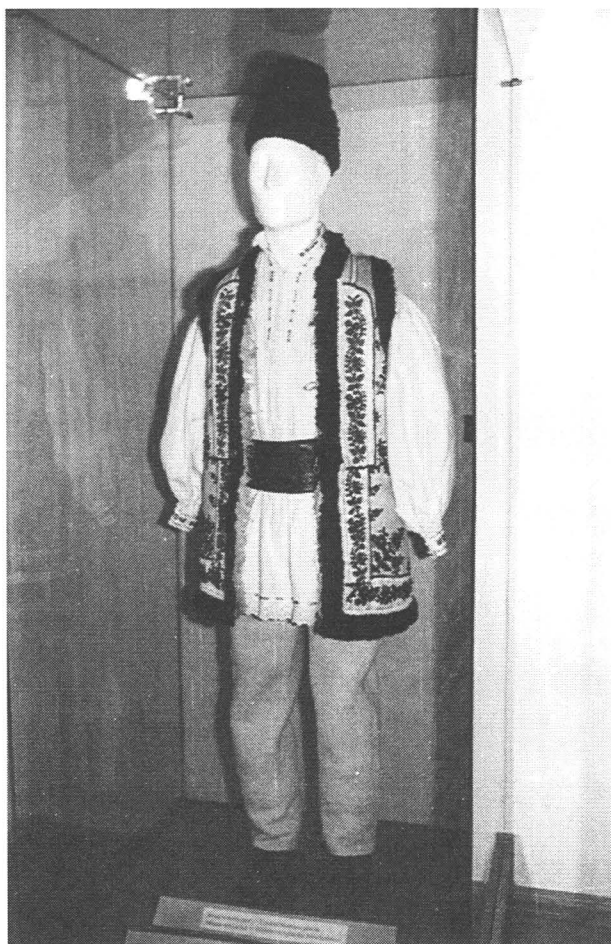
Cruci de chimir

Port popular din Valea Muresului si Valea Gurghiului

Chemător la nuntă din Târnave

Costum bărbătesc din Câmpia Transilvaniei

Costum femeiesc din Târnave

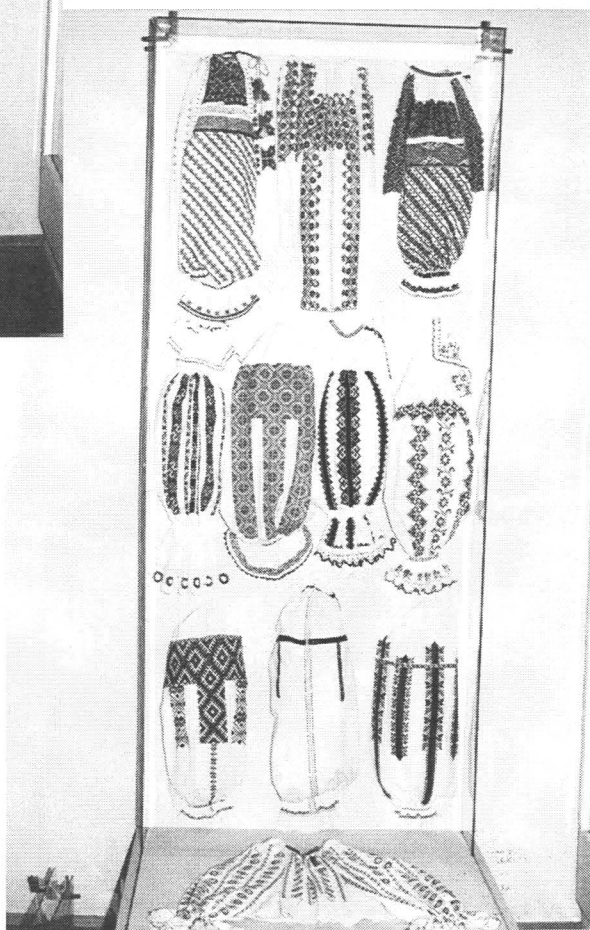
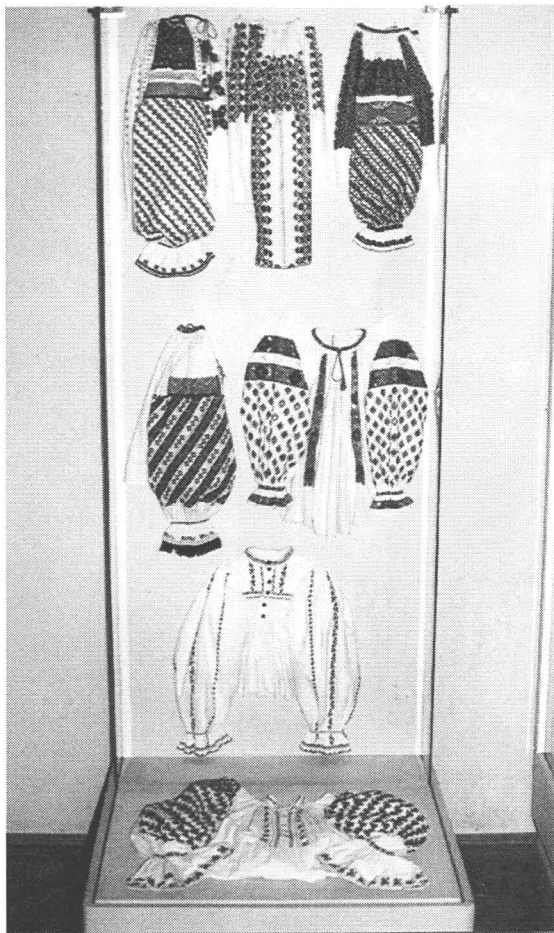

Costum maghiar și săsesc din Târnave

Costum românesc din Valea Gurghiului
și costum maghiar din Aluniș

Broderii pe cămăși femeiești

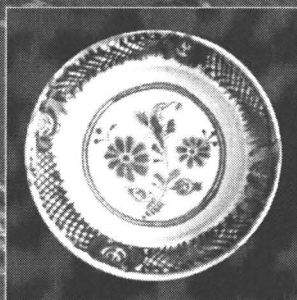

Expoziția temporară:
De la colecțiile Aurel Filimon la patrimoniul etnografic de azi, 2006

MUZEUL JUDETEAN MUREȘ
MAROS MEGYEI MŰZEUM
MUREȘ COUNTY MUSEUM

MUZEUL JUDETEAN MUREȘ
MAROS MEGYEI MŰZEUM
MUREȘ COUNTY MUSEUM

DE LA COLECȚIILE "AUREL FILIMON"
LA PATRIMONIUL ETNOGRAFIC DE AZI
- 85 DE ANI DE ACHIZITIONARE A OBIECTELOR ETNOGRAFICE -

"AUREL FILIMON" GYŰJTEMÉNYEITŐL
A JELENLEGI NÉPRAJZI ÖRÖKSÉG
- 85 ÉV A NÉPRAJZI TÁRGYAK GYŰJTÉSÉBEN -

FROM THE "AUREL FILIMON" COLLECTIONS TO
THE NOWADAYS ETHNOGRAPHIC PATRIMONY
- 85 YEARS OF ACQUISITIONS OF ETHNOGRAPHICAL OBJECTS -

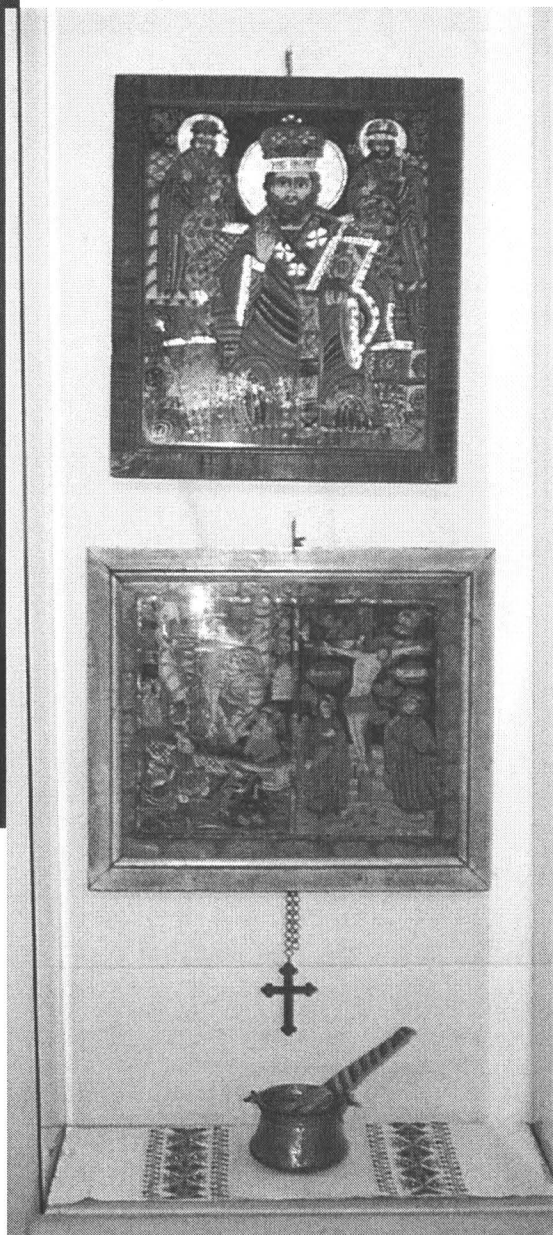

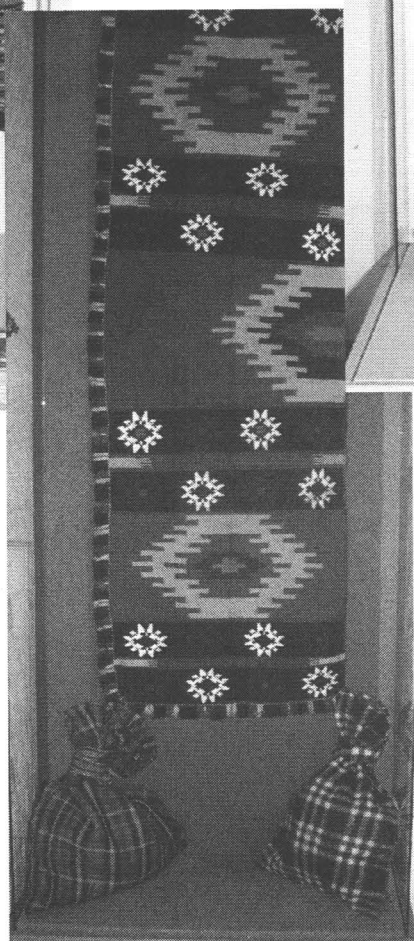
Icoana Împărătească, sec. XVIII

<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://muzeulmures.ro>

Icoane pe sticlă

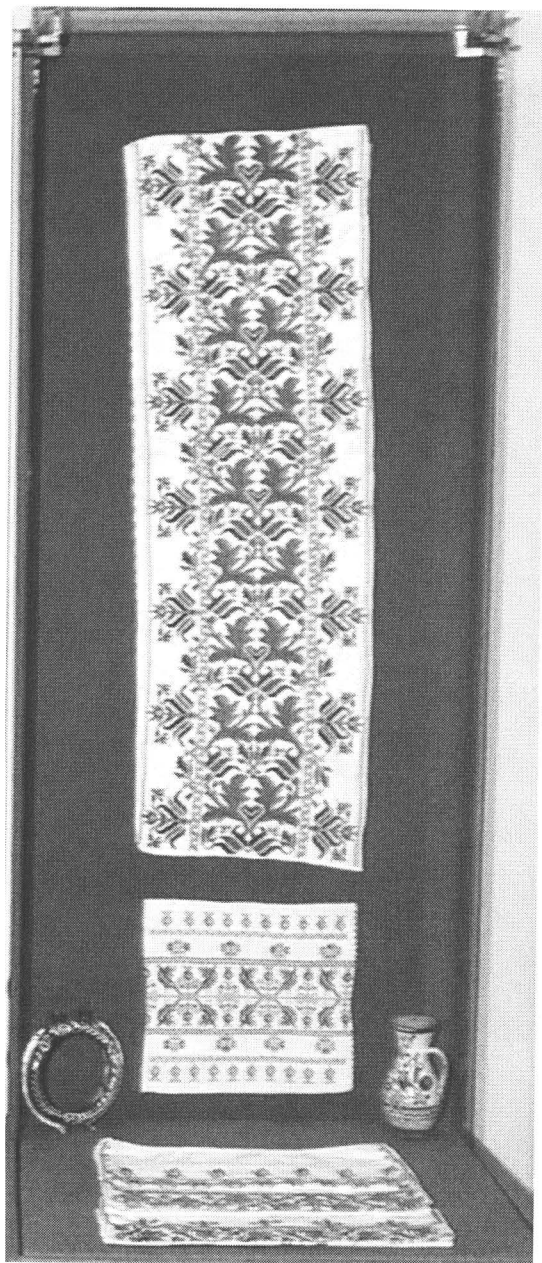

Covoare țărănești

Port popular și broderii săsești

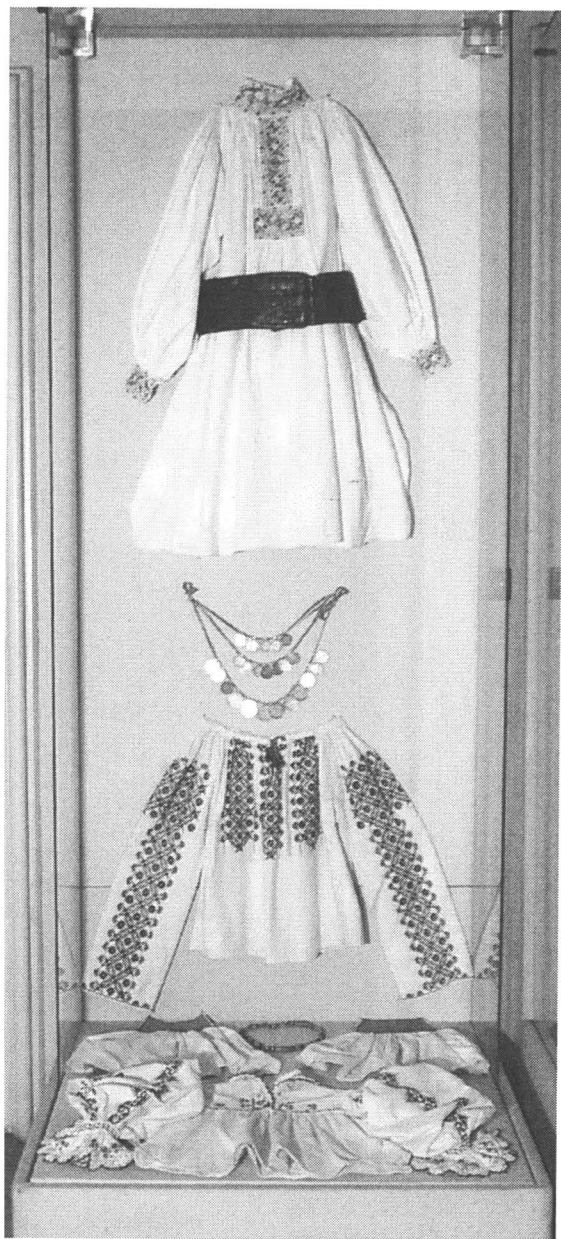
Port popular și broderii maghiare

Costume din Valea Muresului

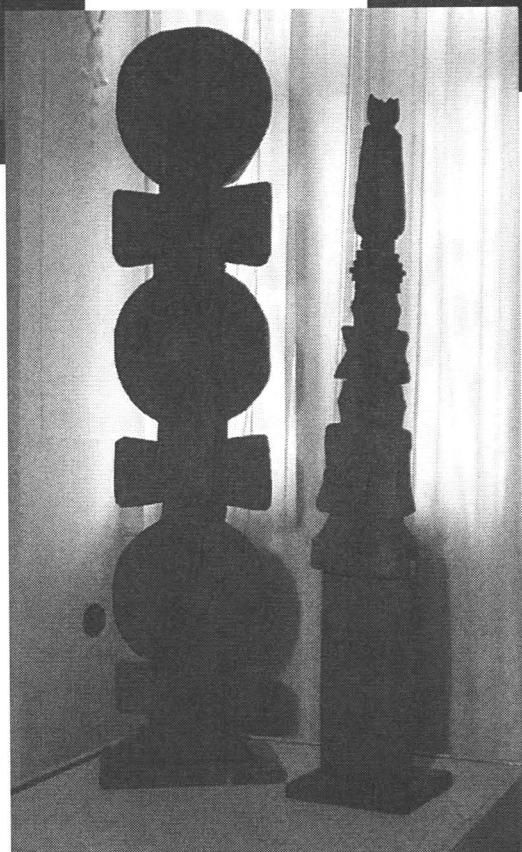
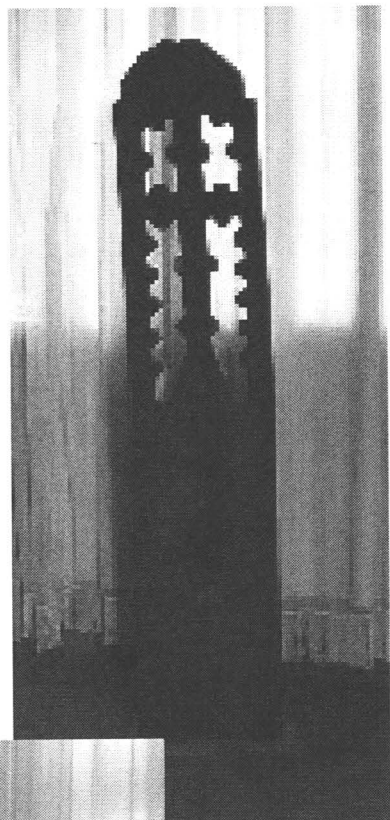
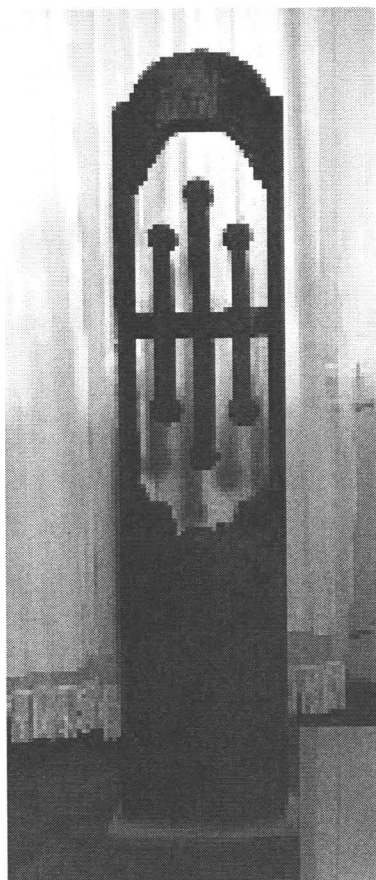
Ceramica transilvăneană

Piese de port popular

Pieptare și cojoace românești,
maghiare și săsești

Cruci si stâlpi de mormânt

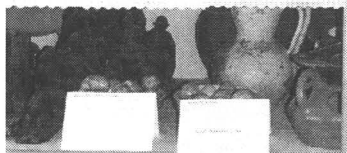
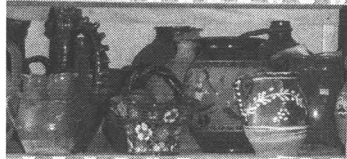
Turca din Valea Mureșului

Vase de stână

Depozitul de ceramică

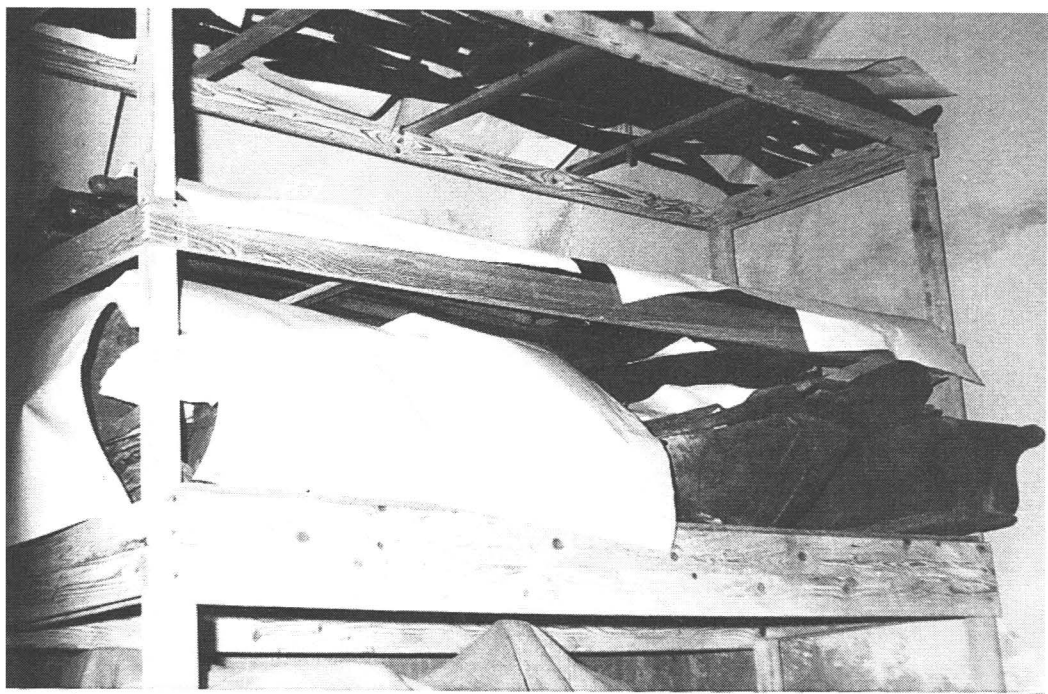
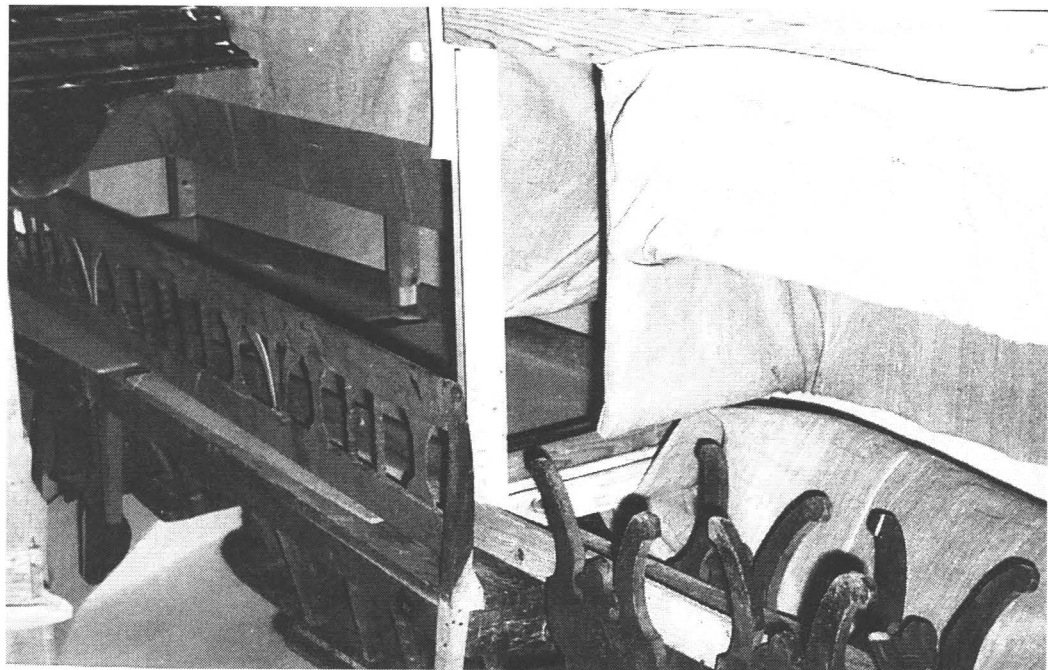

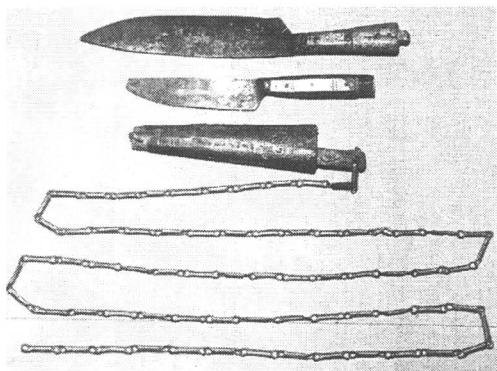

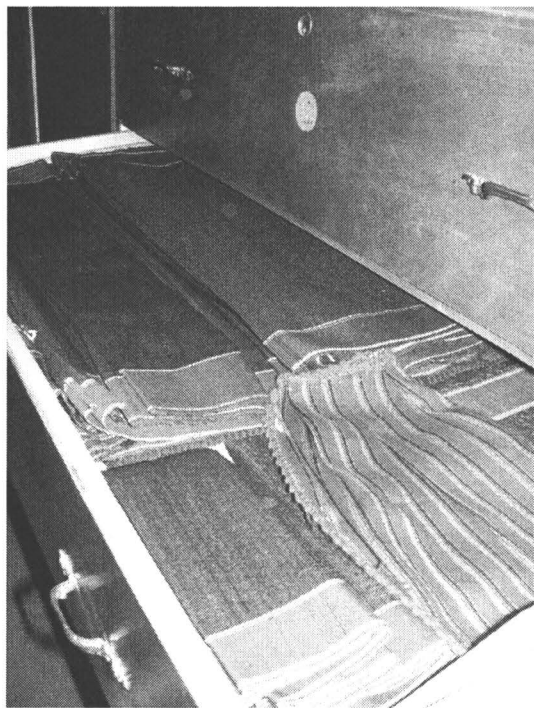
Depozitul de lemn

Depozitul de obiecte
din metal

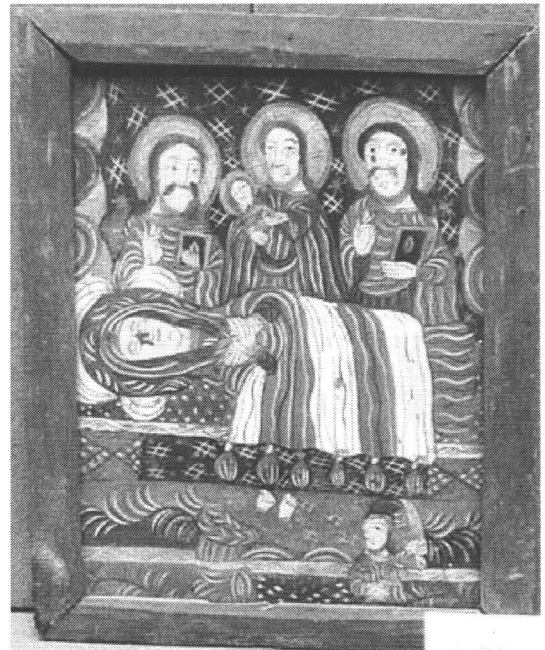

Icoane pe lemn

Muzeul Carol I
de artă națională

Nº 3: 1919

Copie

Certificat.

Se atestă că S^l Aurel Iliman a ocupat postul
de secretar al Muzeului de artă Națională din
București, aprilie 1914-1918 când a fost înrolat
în armata din Transilvania.

În tot acest timp S^l Iliman s'a distins
prin priceperea și răzuna depuse în impli-
nirea funcțiilor sale. Prin cunoștințele sale etnog-
rafice cât și prin zelul depus în eșecurile de
colectare a obiectelor, s'a a adus reale servicii
Institutiunii.

O mintime specială merită concursul
devotat și mi-a dat la salvarea colecțiilor
Muzeului săcesc din Sârbogor în 1916 delegat
fiind în această însărcinare de către Ministerul
de război.

Data în București, la 28 Iulai 1919

(L.P.)

Al. Frigara Samurcaș, m.p.

SOCIETATEA REGALĂ ROMÂNĂ DE GEOGRAFIE

AUGUSTA PREȘEDINȚIE A MAJESTĂȚII SALE REGELUI.

INFUNȚATĂ LA 13 Iunie 1875 DE REGELE CAROL I.

Recunoscută ca persoană morală și juridică și de instituție de utilitate publică prin Legea promulgată la 20 Februarie 1897.

No. 3043

București, 14 Februrie 1922
La Ateneul Român

Domnule și stimate Coleg,

Avem plăcerea de a vă anunța că, în ședința sa de la 13 Februrie 1922, Comitetul Societății Regale Române de Geografie, de sub Augusta Președinție a M. S. Regelui, v-a ales Membru activ al acestei Societăți.

Aducând această la cunoștința D-voastră, avem onoarea de a vă ruga să binevoiți a ne da prețiosul D-voastră concurs pentru realizarea scopurilor urmărite de Societate și de a lăsa parte la intrunirile ei care se vor comunica la timp.

~~În cazul~~ Vi se va trimite diploma prin care se recunoaște această calitate a D-voastră.

Prin Serviciul casieriei veți primi, la epocile determinate, chitanțele pentru achitarea cotizațiunii, iar prin Serviciul bibliotecii publicațiunile în curs ale Societății.

Se anexează un exemplar din Statutele Soc. și Biletul de Membru.

În caz de schimbare de reședință sau de domiciliu vă rugăm a ne comunica noua adresă.

Binevoiți vă rugăm, Domnule și stimate Coleg, a primi asigurarea osebitei noastre considerațiuni.

Vicepreședinte,

Secretar General.

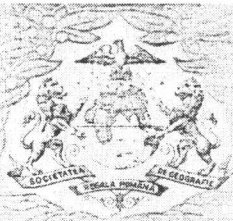
Domniei Sale

Domnului

Amel Filimon, Custodele Muzeului și al Bibliotecii orașului
Membru activ al Societății Regale Române de Geografie

Tip. "Grafic" București, 1922.

Ig. Ionescu
Consiliul Cultural

SOCIETATEA REGALĂ ROMÂNĂ DE GEOGRAFIE

S.I.B.T.

AUGUSTA PRESEDINTE A M. S. REGELUI.

INFINTATĂ LA BUCUREȘTI LA 15 Iunie 1876 DE DOMNITORUL CAROL I.
RECUNOSCUTĂ DE INSTITUȚIE DE UTILITATE PUBLICĂ PRIN LEGEA DELA 20 FEBRUARIE 1897.

DIPLOMĂ

Domnului *Aurel Filimon*

se recunoaște prin această Diplomă Membru *activ* al Societății
Regale Române de Geografie, conform Art. 7 din Statute.

București, 23 Febr. 1922.

VICEPRESEDINTE

SECRETAR GENERAL

CASIER

Aurel Filimon

no. 3075

IMPRIMĂRIE

1842 7/4	23	Draghiciu George	privat fondator	person general	Prof. 1842	adit cel pe 14-15-16-17-18
1844 7/4	24	Murkani I. m.	privat fondator	prof. 1844	Prof. 1844	x = 24
1845 7/4	25	Lazan A.	"	prof.	1845	x = 25
1846 7/4	26	Boosny George	"	prof.	Lechinia de Mures	x = 26
1847 7/4	27	Intea Lola	activ	person guar.	Dr. 1847	adit cel pe 1847 cel 27
1848 7/4	28	Yergu Miche	privat fondator	prof. 1848	Prof. 1848	adit cel pe 1848 cel 28
1849 7/4	29	Lempore Ivan	"	prof.	1849	adit cel pe 1849 cel 29
1850 7/4	30	Fulen Cetusa	"	prof.	1850	adit cel pe 1850 cel 30
1851 7/4	31	D. Cernia Cipri	activ	prof. 1851	Prof. 1851	adit cel pe 1851 cel 31
1852 7/4	32	Cupu Janel	"	prof.	1852	adit cel pe 1852 cel 32
1853 7/4	33	C. C. Piter Ivan	"	prof.	1853	adit cel pe 1853 cel 33

		Activ	Prof.	Domestiu
45	Anatoli	m. activ	prof.	
46	Müller	m. activ	prof.	
47	Cicoreanu	m. activ	prof.	
48	Melca	m. activ	prof.	
49	Romanescu	m. activ	prof.	
50	Înzăria	m. activ	prof.	
51	Jonescu Nicola	m. activ	prof.	
52	Lupşa Ivan	m. activ	prof.	
53	P. Lupa Ivan	m. activ	prof.	
54	Moldovan Ivan	m. activ	prof.	
55	Casimir Alexand	m. activ	prof.	
56	Dna Draghiciu	m. activ	prof.	

Lei ⁶⁰⁰ bani Adică: *șase sute lei*

subsemnatul am primit de la „Muzeul de Etnografie și Archeologie” din

Târgu-Mureș pentru următoarele obiecte vândute:

1 piatra funerară 2 fotografii
6 pietre mitologice

Cumuna

Târgu

ziua *9* Luna *mai* 1925

Văzut, Delegat

Afilim

Simona Băiș

Chitanța.

Lei ¹⁰⁰⁰ bani Adică: *una mie lei*

subsemnatul am primit de la „Muzeul de Etnografie și Archeologie” din

Târgu-Mureș pentru următoarele obiecte vândute:

1 ușă împărătească cu sculptură

1 ușa mare din anul 1820 m

10 icoane bisericesti

Cumuna

Serbeni

Județul

Mureș

ziua

15 Luna *septembrie* 1925

Pasile Sordani
adm. Orșot
Poșta Brașov
cașier

13 Nov. 1925

Doct. Dumitru Filimon,

Am primit articolul stăb, și-ți
mulțumesc. Partea scrisă e bună făcută
și va fi publicată fără schimbări;
desenele însă sunt inutilizabile,
deoarece sunt prea îmbăscite cu cer-
voale și nu mai iese nimic,
atunci ^{de} le vom reduce în clisee.

De aceea te rog de urgență, să-ți
faci tot atâtea planșe fotografice
în același ordine și cu același impres-
sione a materialului, ca aceea din
desene și să mi le trimiți în coac.

A cele mai bune salutații
al stăb Vășan

matruși dela 28 aprilie 1 mai 1925. Tila 26
 de Rușii Mureș

1. pisălog mare pentru două mâini	Lei 120.
1 pisălog mijlociu pentru 1 mână	" 100
1 pisălog mai mic	" 60
2 buc. vâșe	" 30
2 perechi potecave pentru munte	" 40
2 " catarigi pentru pescuit	" 40
1 vîblăci	" 25
1 lopată de vînturat	" 30
2 buc. pisăloape mici pentru piperci	" 10
1 piperniță din coajă	" 15
2 cucurlete	" 30
1 cal de fier p. vîtrea	" 20
1 picioare pentru ceasuri	" 45
2 cupe de lemn	" 30
1 oală p. varșă	" 30
2 oale mai mici	" 15
1 blid de lemn	" 10
1 picatoare	" 10
1 blid p. plăcinte	" 20
1 oaste cu coadă	" 30
5 bucăți furculițe p. oaste	
1 cutit, 1 furculiță 1 călcîi de alama 1 coșon	" 30
ac pentru apînșii 1 ac p. găurit apînșii	" 10
Instrument p. făcut ofuară la apînșii	" 15
1 capac vechi	" 10
1 curpatu	" 20
2 lînguri mari	" 15
1 fidile	" 20
1 pană	" 15
1 teacă din lemn p. piatră de coasă	" 30
1 furcă de țurș	

Transport Lei

905

320

MUZEUL ETNOGRAFIC ȘI PARCUL NAȚIONAL
INTEMEIATE DE M. S. REGELE CAROL II.
CLUJ, PIAȚA MIHAI VITEAZUL 19. — TELEFON No. 9-67.

*

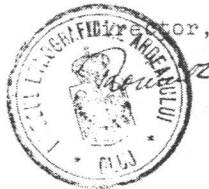
No. 336/932.-

Cluj, 16 maiu 1932.-

Domnule Președinte,

Cu multă plăcere am acceptat propunerea D-Voastre
de a veni la Tg. Mureș spre a Vă da îndrumări în ceea ce pri-
vește alegerea localului pentru muzeul DV. precum și pentru
aranjarea vitrinelor.

Săptămâna viitoare terminând cursurile la univer-
sitate, voi putea veni în toată liniștea să Vă dau toate
îndrumările ce doriți iar despre sosirea mea acolo Vă voi
înștiința telegrafic.

D-Sale
Domnului Președinte al Soc. de Etnografie, Arheologie
și Istorie

Tg. Mureș.

334

Intreat Nr. 22
932

Domnule Președinte,

Subsemnatul Ciupe Aurel. Jun. artist-pictor prof. acad.
cu onoare Vă rog să bine voțiți a mă înscrie ca
membru *activ* în Societatea de Istorie, arheolo-
gie și Etnografie din Loc.

Tg-Mureș la 28.VI.1932

Aurel Ciupe

văzută Etn. Ciupe

Rezolvat în sed. din
7.XV.1932
C

Domniei Sale

Dom. Prt. S. Campeanu președintele soc. de
arheologie și Etnografie

Loco.

452

Intuit
Nr. 25
934

Domnule Președinte,

Cu vie satisfacție am luat la cunoștință hotărîrea Adunării Generale a Societății de Istorie, Arheologie și Etnografie din Târgu-Mureș, prin care am fost ales membru de onoare al acestei Societăți.

Alegerea ca membru de onoare al unei Societăți în care se lucrează cu atâta desinteresare și entuziasm este pe seama mea o deosebită onoare și vă rog să mă considerați, ori de câte ori nevoia cere, un sfătuitor și sprijinitor al Societății pe care cu cinste o conduceți.

C l u j, 1 Februarie 1934.

Cu respectul stîm:

C. Lăncrăn

D-Sale

Domnului Președinte al Societății
de Istorie, Arheologie și Etnografie,

527

Intrat Nr 34
1935

DOMNUL E PRES E D I N T E,

Subscrisul, membru in comitetul de conducere al Societății de Arheologie, Istorie și Etnografie, având sub tipar o mare culegere de folklor din regiunea Mureșului de sus, am onoare a Vă ruga să binevoiți a-mi acorda un ajutor de lei 5000, din subvenția ce Primăria a acordat Societății noastre pentru acest an.

Tg. Mureș 19 Octombrie 1935

Cu deosebită stimă,

Vasile Nitcu

Aprobat
conditional
Pres. Verhelst 20
[Signature]

Domniei Sale Domnului

Președinte al Societății de Arheologie, Istorie și Etnografie

T G I M U R E S

~~despre obiecte etnografice aduse de la Rec. Munt.~~

N. lucr.	Specimen	Pret unitar Lei	Total Lei	de la cine sa cumpara
1	1 prisalog cu 2. pisicacelu	60	60	S. Dumbra
2	1 plosca lenin legata din...	50	50	"
3	1 " " cu capac	50	50	"
4	1 " " fara capac	50	50	"
5	1 icuana pe lenin	30	30	P. Flota
6	1 furca p. tors impistrita	40	40	"
7	1 Ciomag "	30	30	"
8	1 " simplu	20	20	"
9	1 patrinte brodate	100	200	"

10 Total Lei 530

Biletul de tren pentru subsemnata costu inechita 140

Total Lei 670

Cergizid

Conf. Proces Verbal Nr. 21/1935		
1	Rochie sintetica buc. 1	500.-
2	Legatura cap negru "	200.-
3	Cratinita cu fita aurie	200
4	" " " " " "	150
5	Camasa din bina cu pus "	180
6	Cană veche	45.-
Total		1275

total general Lei 1275

apropu

14.2

Intreat Nr. 9
986

Jy Mure, la 28 II 986.

54 p

Domnule Președinte !

Am onoare a vă ruga să fiuș vîșt
a da aprobarea pentru fotografia -
fierca mai multor obiecte colectate
de mine, pentru utilizarea lor într-o
conferință la București și Jy Mure, sub
țetene „Contribuții” arheologice etnogra-
fice la rechinca dementului românesc
în Ardeal.”

Primit și vă rog, Domnule Președinte ampu-
rările deșabitei noastre candidaturii

Afirming

Grig. Iac

Grig. Președinte al Soc. de Istorie și Arheologie.

BULETINUL MUZEULUI ARHEOLOGIC

AL SOCIETĂȚII
DE ISTORIE, ARHEOLOGIE
ȘI ETNOGRAFIE
DIN TÂRGU-MUREȘ

EXTRAS DIN REVISTA „GAZETA ILUSTRATĂ” NO. 6-7, 1937

—◆—
TIPOGRAFIA NAȚIONALĂ S. A. CLUJ

P R E F A Ț Ă

Prin străduințele neobosite ale vrednicului Protopop de p. oasă memorie ILIE CAMPEANU, care însușește de gloriosul trecut, în care s'a zămislit națiunea română pe acest pământ al Daciei Traiane, la fie-care ședință a Consiliului Județan și c. Municipiului, a sollicitat ajutoare pentru săpături în scop de a se pune temelia unui Muzeu arheologic. Ca rezultat al acestor stăruinți în cursul mai multor ani, din contribuțiile date de Județul Mureș și Municipiului Târgu-Mureș, s'a adunat un fond de circa 160.000 Lei.

Cu aceasta sumă s'au început săpăturile în comuna Cristești Mureș, puse sub conducerea tehnică a Dlui Aurel FILIMON. S'au scos la iveală multe, foarte multe obiecte, formând un material de o netăgăduită valoare muzeală din epoca daco-romană, care a fost adunat în aproximativ 30 lăzi de dimensiuni mari. Dl. Aurel Filimon a început a reconstitui din resturile ceramice multe obiecte casnice, de artă etc., folosite de coloniștii romani și de autohtonii romanizați ai acestei locașități, al carei nume Roman cu deplină certitudine, până în prezent nu s'a putut stabili, dar lucrările de reconstituire și de stabilire a straturilor în cari s'au găsit, nu au mai fost continuate din cauza, că suma pusă la dispoziție în acest scop, s'a cheltuit în întregime.

În scopul de a conserva obiectele adunate, Societatea arheologică a recurs la Dnii prof. C. DAICOVICIU conferențiar univ. în Cluj și Oct. Flocu, custodele Muzeului din Deva, cari cu totul desinteresat nu au pregetat de a pune o muncă îndelungată pentru gruparea, clasarea și identificarea materialului, cari s'a pus la dispoziție, iar Municipiul Târgu-Mureș a pus la dispoziția Societății de Archeologie, Istorie și Etnografie în Palatul cultural, localul de care avea nevoie, cumpărând dela Dl. Aurel Filimon cu suma de 54.000 Lei și întreaga colecțiune etnografică expusă cu ocaziunea lunii Târgu-Mureșului din 1936.

Astfel s'a pus baza acestui Muzeu, care în întregime este operă românească a multor intelectuali localnici cu tragere de inimă pentru păstrarea vestigiilor daco-române pe pământul Ardealului, unde răsună azi nestingherită de străini limba neolatină a poporului Românesc pe veci unit în aceleaș holare, cari au cuprins cândva Dacia felix.

SOC. DE ARCHEOLOGIE, ISTORIE ȘI ETNOGRAFIE
TARGU-MUREȘ.

Dr. P. STOINA.
președinte.

„Incurătați la 10 octombrie
1938

Domnule Comisar Regal!

În vederea expoziției internaționale
care va avea loc la New-York în anul
1939 am onoare a vă face următoarea
propunere :

Una dintre cele mai eficace și per-
manentă propagandă în străinătate
ar fi și depozitarea unei colecțiuni de
etnografie la careva Muzeu mai mare
ex. Philadelphia, Boston etc. Aceste colec-
ții ar ținea la suprafață în totdeauna
diferite probleme referitoare la apti-
tudinea artistică, spiritul de creație
și câte alte probleme sociale.

Întrebat și doamne sunteți de acord,
după indicațiile primite să aduna
această colecție. Asupra pretului nu
pot să mă pronunț deoarece depinde
de numărul și varietatea pieselor.

Alina Iulie

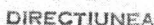
Alina Comisar Regal al Expoziției Internaționale
de la New-York

În ceea ce privește aptitudinea mea
de a aduce la îndeplinire o astfel
de misiune, acestea mă justifică
în deajuns.

Primiți Vă rog, domnule Comisar Reșal
Asigurându-vă deosebitelor mele considera-
țiuni.

Aurel Filiman
bibliotecar
Târgu-Mureș

Palatul Cultural.

18. W. 29

Drugi Rhmm,

DIRECȚIUNEA

101. an' vintat, mas de mult,
potabile de bonny, portate înca
vnt, core de romanau cu cele
hallstutrene găsite în Adoul.

În publicarea a propozițiilor,
în engleză, pentru a se evita
în N. N. J. R. astăzi cea mai
deosebită acțiune trebuie de permis

senza preistoria: un' ora a gli, si
 altre alle, si eue la paese, cu
 come inules, indovina sorginbes de
 unde la um. Dacia' uoi sa' fignu
 cu ele, trimente un' fotografie res.
 pectina pectum si este parte de
 pectale in omni, san agniti si um.
 sopra animale fandonie, d'um
 be l'ont d'ois, e amabile un' in
 pectia A. Cappa uoi de a pectum
 si fectore lo pect o bracte e de
 mion, fectit impennu.
 e pect t. a pectum c'it m'is
 n'is pect, pectum de si la curia
 uctore pectum
 la uoce pectum

July 1900. Summer.

Reînhumarea în Cimitirul Central din Târgu-Mureș, 2009

